T.C

KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SOSYAL BİLİMLER ANABİLİM DALI

NAFİ ATUF KANSU'NUN TÜRK EĞİTİM TARİHİNDEKİ YERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

YAVUZ SONDOĞAN

DANIŞMAN

Yrd. Doc. Dr.

SEVDA ÖZKAYA

KASTAMONU-2017

TEZ ONAYI

Yavuz SONDOĞAN tarafından hazırlanan **"Nafi Atuf Kansu'nun Türk Eğitim Tarihindeki Yeri"** adlı tez çalışması aşağıdaki jüri üyeleri önünde savunulmuş ve oy birliği ile Kastamonu Üniversitesi İlköğretim Anabilim Dalı'nda YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman	Yrd.Doç.Dr. Sevda ÖZKAYA Kastamonu Üniversitesi	.....
Jüri Üyesi	Yrd.Doç.Dr. Işıl IŞIK BOSTANCI Mustafa Kemal Üniversitesi	.....
Jüri Üyesi	Yrd.Doç.Dr. Ercan Çelebi Kastamonu Üniversitesi	.....

12/09/2017

Enstitü Müdür V.	Prof.Dr. Duran AYDINÖZÜ	.....

TAAHHÜTNAME

Tez içindeki bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilgilerin kaynağını eksiksiz atıf yapıldığını bildirir ve taahhüt ederim.

İmza

ÖZET

Yüksek Lisans

NAFİ ATUF KANSU'NUN TÜRK EĞİTİM TARHİNDEKİ YERİ

Yavuz Sondoğan

Kastamonu Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü ,Sosyal Bilimler Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Yrd.Doc.Dr. Sevda Özkaya

Eylül-2017, 91 sayfa

Eğitim tarihi, Türk tarih araştırmaları arasında her zaman biraz gölgede kalmıştır. ülkemizde ki tarih algısı ve anlayışının daha çok siyasi ve askeri düzlemlerde irdelenmesinin de bunda kaçınılmaz etkisi vardır. Osmanlı'dan Cumhuriyete, iki dönemi kapsayan bir çalışmanın genel çerçevesi, çalışmanın içeriğini son derece etkilemektedir. Özellikle 1950'den sonra eğitim tarihinin okul müfredatlarından çıkarılmaya başlanması ile bu alana olan ilginin azaldığı söylenebilir. Tarihin bütünlük anlayışı içinde böyle bir durumun mazimizi yeterince aydınlatamayacağı ortadadır. Tüm bu olumsuzluklara rağmen bu alanda çok kıymetli eserler verilmiştir. Bu çalışmada ise ülkemizin imparatorluktan, milli devlet hüviyetine geçiş sürecinde eğitim tarihinin aldığı yolu ve bu yolda önemli hizmetleri olan 'Nafi Atuf Kansu' nun hayatı tezin temel noktasını oluşturmaktadır. Bu geçiş evresi, zengin bir mirasla yeniden inşa edilen yapının Anadolu coğrafyasının sosyal-kültürel çekişmelerine ve kaynaşmalarına tanıklık etmiştir. Nafi Atuf Kansu, Mülkiye mezunu olmasına rağmen hayatının her döneminde eğitim ve kültür faaliyetleriyle ve görevleriyle iç içe olmuştur. Özellikle gençlik yılları eğitim camiasına fikir ve zemin kazandıran çalışmalarıyla doludur. Hem idari hem bir mürebbi olarak hizmetlerine siyasi hayata dahil olana kadar devam etmiştir. Milletvekili olarak uzun süre politikanın içinde bulunan Nafi Atuf Kansu hiçbir zaman eğitim camiasından uzak kalmamıştır. Devam eden görevleri ve yazdığı eserler bunun kanıtıdır. O'nun hakkında birçok şey söylenebilir fakat önde gelen hizmetleri arasında eğitime kazandırdığı yeni bakış açılarını ifade etmek yerinde olacaktır. öte yandan, mütevazi karakteri, çocuklara olan derin muhabbeti ve eserleri ile eğitim tarihimizde mühim bir yeri vardır.

Anahtar kelimeler: Eğitim, Tarih, Kansu

2017, 91 sayfa.

ABSTRACT

History of Education has always kept in the background among Turkish History resources. The fact that the perception and understanding of history in our country is examined more in the political-military planes is inevitable. From the Ottoman Empire to the Republic, The general framework of a work that covers two periods strongly influences the content of the work.Especially after 1950, the interest in this area has decreased with the start of the education history being removed from the school curricula.Such a situation in the sense of history as a whole can not sufficiently illuminate our past. Despite all these negativities, very valuable works has been given in this area. in this study, the way the history of our country receives in the process of transition from empire to national state identity and the life of 'Nafi Atuf Kansu', which is an important service on this way has been discussed.This transitional phase has been witnessed the social-cultural conflicts and fusions of the Anatolian geography that witnessed a new formation with the legacy that had survived.Nafi Atuf Kansu has always been involved in educational and cultural activities of every period of his life, even though he is a graduate of the Mulkiye.Especially his youthful years are filled with the work that gives the education community ideas and grounds.Both as an administrator and a savior, He has continued to his services until he was involved in political life.As a deputy, Nafi Atuf Kansu, who has been in politics for a long time, has never left the field of education. His ongoing missions and his writings at that time are proof of this. Many things can be said about him. But the most important aspects have constituted an important place in the history of education with his new educational perspectives, his humble character, his deep love for children.

Key Words: Education, History, Kansu

2017, 91 pages.

ÖNSÖZ

Eğitim tarihi çalışmaları azımsanmayacak sayılara ulaşmıştır. bazı şahsiyetler hakkında ise onlarca eser yazılmıştır. Fakat önemli işler yapmış bazı isimler hakkında yazılanların yeterli olmadığı aşikardır. Merhum Nafi Atuf'un hayatı ve hizmetleri bunlardan yalnızca biridir. Biyografik ve akademik bir çalışmanın zorlukları bir yana merhumun eserlerine ve hayatıyla ilgili bilgilere kılavuzluk edecek hacimli kaynakların azlığı, çalışmanın olgunlaşmasını zorlaştırmıştır. Kütüphanelerin ve kıymetli yayınların Türkiye'deki konumu, üzerinde durulması gereken bir meseledir. Son yıllarda klasik çalışma stillerinin değiştiğini görebiliriz. Çalışmalar daha çok elektronik ortamlarda kendini göstermektedir. Bu sistemin zaman ve ekonomik katkıları yadsınamaz. Fakat ülkemizde elektronik kütüphaneciliğin geliştiğini söylemekle beraber, eserlerin bu ortamlarda hala yeterli düzeyde olmadığı bir gerçektir. Elektronik kütüphanelerin olgunlaşması, böylesi çalışmalara daha sağlıklı ve verimli çalışma ortamları sunacaktır. Araştırmalar sonucu elimize geçen belgeleri, akademik bir havuzda harmanlamama ortam sağlayan, Yrd. Doc. Dr. Sevda Özkaya'ya müteşekkirim. Ayrıca , Işık Kansu Bey'e ilgisi ve rehberliği için teşekkür ederim.

Yavuz Sondoğan
Kastamonu-2017

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ…… II

ÖZET……..... III

ABSTRACT…… IV

TAAHHÜTNAME……....V

İÇİNDEKİLER ……VI

GİRİŞ……1

I. BÖLÜM…...……..**12**

1.1. Nafi Atuf Kansu'nun Hayatı…….12

1.2. Nafi Atuf Kansu'nunEserleri…….17

1.3. Nafi Atuf Kansu Hakkında……22

II. BÖLÜM . ……...**26**

2.1. Nafi Atuf Kansu'nun Etkilendiği Düşünürler……..26

2.1.1. Pierre Guillaume Frederic Le Play ……27

2.1.2. Jean Jacques Rousseau……...28

2.1.3. Johann Heinrich Peslaozzi……29

2.1.4. Friedrich Wilhelm August Fröbel…..…….31

2.1.5. Lev Nikolayevich Tolstoy……..32

2.1.6. Johann Friedrich Herbart……33

III. BÖLÜM..……35

3.1. Nafi Atuf Kansu'nun Eğitim Hakkındaki Fikirleri……35

3.1.1. Eğitim Ve Disiplin……..36

3.1.2 Çocuklarımız İçin……37

3.1.3 Mahalle Mekteplerinin Amaçları Üzerine…...……38

3.1.4 Okul Terbiyesi ……39

3.1.5 Eğitim'de Tarih ve Felsefe……..40

3.1.6 Karakter Üzerine ……42

3.1.7 Eğitim Ve Disiplin Anlayışı Üzerinde Çevre Etkisi……43

3.1.8 Eğitim Dünyamız Hakkında……44

3.1.9. Öksüz ve Yetimler Çocuklar……47

3.1.10. Aile İlişkilerimiz……49

3.1.11. İlk Erkek ve Kız Liseleri……50

3.1.12. Okul Disiplini İle İlgili Bir Belge……..51

3.1.13. Eğitim Anlayışındaki Değişimler……..52

3.1.14. Halk Eğitimine Dair……..53

SONUÇ…….55

KAYNAKÇA…….59

EKLER…….66

ÖZGEÇMİŞ……95

GİRİŞ

Eğitim, terbiyenin en genel halidir. Süreklilik içinde hayatın bütün yönlerini kapsar. Bireylerin, ilgi ve merakı başta olmak üzere, diğer kabiliyetlerini uyandırmak, geliştirmek; zihinsel becerilerin yanında, onlara belirli beceriler kazandırmak, kendilerini gerçekleştirmelerini sağlamak eğitimin amaçlarındandır.

Toplumun ihtiyaçlarını karşılamak, kuşaklar arası bilgi ve kültür aktarımını sağlamak eğitimin temel amacıdır. Toplumlar, kültürel zenginliklerini taşıyacak nesilleri kendilerine has bir eğitim süreci içinde yetiştirmeyi amaçlar. Günümüzde okullar, bu sürecin en önemli ayağını oluşturur.

Tarihi doku içinde herhangi bir konunun izahı daima zorlayıcı olmuştur. Eğitimi ve onun mazisini inceleyen farklı ilim dalları kendi hudutları içinde eğitim tarihini açıklamaya çalışmışlardır. Ekonomistler, eğitimciler, tarihçiler bilgi alanları içinde farklı cephelerden eğitim tarihini ele almışlardır. Örneğin kurumsal çalışmalar (öğretmen okulları medreseler vs.) dönemsel çalışmalar (Osmanlı, Atatürk dönemi vs.) bölgesel ve kültürel (Türk Eğitim Tarihi, Avrupa eğitim tarihi, İslam Eğitim Tarihi vs.) kademeler (mesleki eğitim, yüksek öğretim vs.) farklı alanlar içinde değerlendirmelere tabi tutulmuştur. Ergün'e göre: ''*Yakın zaman diliminde ve günümüzde eğitim tarihi çalışmalarının yoğunlaştığı bazı alanlar dikkati üzerine çekmektedir. Bu çalışmaların Selçuklu ve Osmanlı dönemine yönelik olarak medreseler ve tasavvuf eğitimi, askerî okullar, yabancı okullar; Cumhuriyet dönemine ilişkin ise Atatürk, siyaset ve eğitim, yabancı uzmanlar, üniversite, Köy Enstitüleri gibi alanlarda yoğunlaştığı görülmektedir. Bu arada bazı kişi ve kurumların monografik çalışmaları da yapılmaktadır. Şu anda eğitim tarihinde çok değişik alanlardan araştırmacılar çalışmaktadır''.*[1] Bir görüşe göre eğitim tek başına bütün problemlerin çözümü olarak görülmüştür. Lakin, eğitim tek başına toplumun ihtiyaçlarını karşılamaktan uzaktır. Eğitim toplumları şekillendirirken kendisi de devamlı değişir ve gelişir. Değişim ve gelişim daima olumlu ve ileriye dönükte olmayabilir.[2]

Tarih boyunca insanlık, bilimin ışığında yolunu tespit edebilmiştir. eğitim ve bilimle ilerleyebilmesi, medeniyetlerin kurulup gelişmesi ancak bilimle mümkün olmuştur. Buluşlar

---

[1] Mustafa Ergün, 2011. *Türk Eğitim Tarihinin Felsefesi, İçinde Öztürk, C. Ve Fındıkçı, İ* , Prof.Dr.Yahya Akyüz'e Armağan / Türk Eğitim Tarihi Araştırmaları, Eğitim ve Kültür Yazıları. Ankara: Pegem Akademi. s. 663-683

[2] Yahya Akyüz , *Osmanlı Döneminden Cumhuriyete Geçilirken Eğitim-Öğretim Alanında Yaşanan Dönüşümler* 'Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi , 2011 Cilt: 1, Sayı: 2 s.12

ve teknolojik gelişmeler eğitim ve bilimin meyveleridir. Cehalet karanlıkları eğitim ve bilimle aydınlatılmıştır. Eğitim ve bilim, aklın gösterdiği yolu ifade eder. Bilim ve teknolojiye önem veren milletler her sahada ilerleyebilmiş ve yükselmişlerdir. Ekonomide, sanayide ve millî gelirde ileri seviyelere ulaşabilmişlerdir.[3] Diğer hayati bir alan, kültür değerlerin aktarımını sağlamaktır. Şöyle ki; "*Eğitimin temel amacı kültürün aktarımını sağlamak bunun yanında daha da önemlisi toplumu, istenen bir geleceğe taşımaktır. Eğitim, toplumu daha yüksek bir seviyeye taşıma uğraşındadır. Toplumsal değişmelerdeki eğitimin tutucu işlevi; bu işleviyle eğitim, mevcut kültürü korumak ve bireyi zararlı faaliyetlerden korumaktır. Toplumsal değişmeyi hazırlaması ve değişmeyi gerçekleştirebilecek bireylerin yetişmesi diğer önemli işlevleri arasındadır''.*[4]

Eğitim tarihi, medeniyet tarihinin bir parçasıdır. Eğitim tarihiyle, medeniyet mahsullerinin, genç nesillere nasıl aktarıldığını öğreniyoruz.[5] Türk toplumlarının eğitim anlayışları ve uygulamaları, yaşama tarzlarının etrafında şekillenmiştir. Eski Türklerin yaşantı örgüsünde, çocukların yetiştirilmesinde toplum töresi önemli bir rol oynamaktadır. Töreler, Türk toplum yaşamını düzenleyen ve uyulması zorunlu kuralları bünyesinde barındırır. Bu devir içinde yaşayan Türklerin eriştikleri kültür düzeyi, örgün eğitim kurumlarının düzeyi hakkında kesin bir bilgi bulunmamaktadır.

Eğitimin aslında gerçek yaşamın bir parçasıdır. Yaparak, yaşayarak ve taklit ederek, öğrenme söz konusudur. Mensup olduğumuz 'Türk Milleti' de diğer milletler gibi çevresindeki doğal ve beşeri olaylardan etkilenerek kendi benliklerini kazanmışlardır. Türklerin ilk yaşam alanları ve geleneksel inançları etrafında kendilerine has bir eğitim modeli geliştirmişleridir. Bozkır ve göçebe hayat tarzı Türklerin kadim geleneklerinin yapı taşlarını oluşturmuştur.

Aynı zamanda etkileşimde bulunduğu büyük kültürlerden de etkilenmeleri söz konusudur. (Çin, Hint vs.) Geleneksel yaşam ve eğitim örüntüleri X ve XI. Asırlardan itibaren Türklerin İslamiyet'i benimsemeleri eğitim anlayışlarına yeni özellikler kazandırmış ve Türk eğitim tarihi için önemli ve sürekli sonuçları beraberinde getirmiştir. Türk toplumlarında ilk kez, medreselerle düzenli bir örgün eğitim – öğretim kurumu içinde kendilerini bulmuştur. Medreseler kısa sürede her tarafa yayılmıştır. Türk toplumumun bakış açısı İslamiyet'in

---

[3] . Fahri Kayadibi. '*Atatürk Döneminde Eğitim ve Bilim Alanında Gelişmeler*', İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi' Yıl: 2006,s.1

[4] Vahap Sağ, '*Toplumsal Değişim ve Eğitim Üzerine'*, C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi, Mayıs ,2003 Cilt: 27 No:1 s, 12-14

[5] N. Atuf Kansu. *Pedagoji Tarihi* ,5. Baskı, İstanbul, Maarif Matbaası 1939 s.6

etkisiyle yeni anlayışlar kazanmaya başlamıştır. Eski Türk değerlerinin ciddi değişimlerle karşı karşıya kaldığı söylenebilir. Medreselerin, din adamlarının bu değişim üzerinde önemli rolleri vardır.[6] Bu duruma örnek olarak, yaşam tarzları, değer yargıları, adetler, ananeler gibi bir toplumun en temel özelliklerinin derinden değişimlerle karşı karşıya kaldığı ifade edilebilir. İslamiyet'in doğduğu ve geliştiği Arap ve Pers kültürleri Türklerin bütün yaşam alanlarını derinden etkilemiştir. Yüzyıllar içinde büyük değişimler ve gelişmelerle Türk-İslam kültürü meydana gelmiştir. Böyle bir ortam içinde şekillenen medrese geleneği, Osmanlı imparatorluğunda etkin olan öğretim müesseselerinin medreseler olduğu, tarihsel derinliği Selçuklular dönemine kadar uzanan medreselerin Osmanlılar tarafından da benimsendiği, nitelik bakımından da g geliştirildiği de başka bir görüştür.[7] Osmanlı, Selçuklu, Mısır ve Türkistan medreselerinin yapısı ve geleneği üzerine inşa edilmiştir. Arapça bütün İslam medreselerinin ilim lisanı olduğu gibi Osmanlı medreselerinin de lisanı olmuştur. Türkçe medreselerin orta ve yüksek kademelerinde kabul edilmemiştir. Halk mektebi olması icap eden sıbyan mekteplerinde ise ancak 'ilmihal' lisanı olarak tutunabilmiştir.[8] Başka bir ifadeye göre; Medreseler Osmanlılar döneminde en parlak dönemini yaşamıştır. Kuruluş döneminin idarecileri, eğitim faaliyetlerine büyük önem vermişler, ilmiye sınıfına mensup olanları adli, idari, askeri alanlarda çeşitli görevlere getirmişlerdir.[9]

Osmanlı klasik çağının itibaren sistemin durağan yapısı içinde bozulmalar, yozlaşmalar su yüzüne çıkmaya başlamıştır. Söz konusu dönemin eğitim problemlerinin ardında nelerin olduğunu kısacası, Osmanlı Devleti'nin askerî, siyasî, toplumsal, ekonomik, kültürel ve hukukî yapısının etraflı bir şekilde ve bir takım ideolojik ayak bağlarından kurtarılmak suretiyle tetkik etmek mümkündür.[10]

Osmanlı İmparatorluğu'nun güç kaybetmesiyle beraber medreselerin etkinliklerini yitirmesi söz konusudur. Bu durum eğitim örgüsünün bozulmasına sonuç olarak toplumun değer yargılarının olumsuz şekillenmesinin ana nedenlerindendir. Bu olumsuz ortam eğitim sisteminin sorgulanmasına ve yeni eğitim akımlarının gerekliliğinin düşünülmesine neden olmuştur.[11] Osmanlı Devleti'nin zayıflama sürecinde bazı çalışmalar ortaya konulduğunu

---

[6] İbrahim Kaygısız, *Eğitim Felsefesi ve Türk Eğitim Sisteminin Felsefî Temelleri,* Eğitim ve Yaşam Dergisi 1997 kış, s.10-11

[7]. İlknur Polat, *Atatürk ve Milli Eğitim*, Ankara, 1989 s.437

[8] Kansu , '*a.g.e'* s,11

[9] Mustafa Şanal, *Eşrefefendizade Mehmet Şevketi'nin Medreselere İlişkin Islahat Düşünceleri ve Çözüm Önerileri* Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, cilt,10 s.193

[10]Fahri Unan , *Bir XIV .Yüzyıl Yazarının Kaleminden Çağının İlim ve Alim. Anlayışı,* Sosyal Bilimler Dergisi , s, 360

[11]Polat '*a.g.e* ' s,437

görebiliriz. önde gelen düşünürler, ilim adamları ve politikacılar bu kötü gidişatın engellemesi için fikirler ortaya atmışladır.

Osmanlı devletinin geleneksel eğitim kurumları medreselerdir. Öğretimin batı tarzında yani üç kademeli olmasını ve okulların idaresini sağlayabilmek için bir daimî Maarif Meclisine ihtiyaç duyulduğu yetkililere sunulmuştur. Buna bağlı olarak ülkenin Eğitim işleriyle meşgul olacak *Meclis-i Maarif-i Umumiye* (1846) teşkilatı oluşturulmuştur. Bu teşkilat ilk merkezi modern eğitim teşkilatıdır. Bu meclisin gayesi ve görevi, maarif ile ilgili meselelerde ihtiyaç duyulan değişimleri, iyileştirmeleri sağlamaktır. Bu meclis sadece bir danışma meclisi özelliği göstermemiş, karar verme yetkisini de bünyesinde barındırmıştır.[12]

Eğitimdeki modernleşme genel olarak yeni sistem içinde şekillendirilen okulların eserleridir. Klasik eğitim kurumları olan medreseler, bazı değişimlerden etkilenseler de daha çok kendi dünyalarına gömülmüşlerdir. Medreselerin diğer büyük problemlerinden biri 'Zadeganlık' (soyluluk) meselesidir. Aslında liyakat usulüne göre şekillenen medrese kadrolarının bir süre sonra babadan oğula geçmeye başlamasıyla medreselerin değerini ve gücünü kaybetmeye başladığını söyleyebiliriz. Bununla beraber ıslahat çalışmalarına karşı çıkacakları düşüncesi medreselerin gözden düşmesine ve zaman içinde kapatılmalarına neden olmuştur[13]

Osmanlı-Türk modernleşmesi toplumsal bir hareket olarak şekillenmemiştir. Avrupa'da toplumun derinliklerinden doğan bu değişim süreci Osmanlı-Türk toplumu için söz konusu olmamıştır. Daha çok devlet erkanı , düşünürler tarafından Avrupa karşısında kaybedilen gücün ve nüfuzun tekrar kazanılması için ortaya atılmış reform hareketleridir.[14] Bu pratikten ortaya çıkan değişim süreci amacından uzak kalmıştır. Bunun sebebi ise halkın ihtiyaçlarından uzak sadece devlet düzeni, kurumsal problemler ve batı karşısındaki psikolojik baskı bu sürecin temelini oluşturmuştur.[15]

II. Mahmut döneminde, köklü bir değişim söz konusudur. Bu dönemde Avrupa usulü askeri eğitim veren okullar açılmaya başlamıştır. Bu durum klasik eğitim kurumları olan medreselere alternatif konumundaydılar. Sonraki dönemlerde eğitimde ikiliğe neden olan bir

---

[12] Fatma Ürekli , '*Tanzimat Öncesi Eğitim,* Sosyal Bilimler Dergisi, s,382- 392.

[13] Mustafa Çoban*, Osmanlı Çöküş Sürecinde Modernleşme ve Eğitim Etkileri Üzerine Bir Değerlendirme*, KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi, 20,2012, s. 177

[14] İlyas Söğütlü , *Türk Modernleşmesi Sürecinde Mithat Paşa,* C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 11, Sayı 1, 2010 / s.10

[15] Çoban '*a.g.e* 's, 120

ortam hazırladığı da bir gerçektir. Modern eğitim kurumlarındaki ilerleme ve değişim süreklilik arz etmişken medreselerin yapılarına herhangi bir müdahale olmamıştır. Aslında medreseler görmezden gelinerek yeni bir kurumsallaşma söz konusudur.[16] 1827'de, kuvvetli muhalefete rağmen, Sultan (II. Mahmut) Paris'e dört öğrenci göndermiştir. Daha sonra bunları diğerleri izlemiştir. 1838 de ilk ve orta sivil eğitim sorunu ele alınmış ve rüştiye diye adlandırılan okullar açılmasını planlamıştır.

Tanzimat Dönemi Osmanlı Devleti'nin siyasi, idari, hukuki ve sosyal yaşamında en radikal değişimlerin ve modernleşme dinamiklerinin yaşandığı bir dönemdir.[17] Tanzimat'ın eğitim sistemine getirdikleri, daha çok, yönetimde oluşturulan dönüşümler ve dışa açık kapitalistleşme sürecini hızlandırması yoluyla olmuştur. Bu dönemde Tanzimat anlayışının yansıması olarak sivil bürokrasi oluşmuş, yönetim merkezileştirilmeye çalışılmış, Osmanlılık ilkesi cemaatler arası eşitlik anlayışıyla yeniden yorumlanmıştır. Osmanlılık ilkesine getirilen bu yeni yorum devletin kuracağı eğitim kurumlarının tüm cemaatlere açık olmasını da gerektirmiştir.[18]

Tanzimat dönemi eğitim politikası iki yönlüdür. Bir taraftan eski eğitim kurumlarının ıslahı söz konusu edilirken, diğer yandan modern okullar açılmaya devam edilmiştir. 1839'da *Meclis-i Maarif-i Muvakkat* kurulmuştur. Eğitimle ilgili önerileri hazırlamak için kurulan bu meclis, farklı kademelerde eğitim kurumlarının çoğaltılması ve eğitim kalitesinin yükseltilmesi için çalışmalarda bulunmuştur. Büyük ve genel bir Darülfünun kurulmasını planlamıştır. Ve merkezi bir teşkilat kurulmasını teklif etmiştir. 1869'da Maarif-i Umumiye Nizamnamesi yayınlanmıştır. Bu nizamname Türk eğitim sisteminin iskeletini oluşturmuştur. Nizamname ile İlköğretim zorunluluğu getirilmiştir. ayrıca öğretim kurumlarını Sıbyan, Rüştiye, İdadi, Sultani, Darülfünun ve Mual1im mektepleri olarak belli bir düzene tabi tutulmuştur. Rüştiyeler ve sıbyan mektepleri için karma eğitim (Müslüman, gayrimüslim) kararı alınmış. Tanzimat dönemi eğitimin çağdaşlaşması için önemli bir süreç olmuştur. Bu okullardan mezun olanlar ilerde Osmanlı reformistlerinin önderlerini yetiştirmiştir. 1839-1876

---

[16] Fatma Acun *Osmanlı' dan Türkiye. Cumhuriyeti'ne: Değişme ve Süreklilik,* Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi , *(1999)*s,164

[17] Sehbal Derya Acar**,** *Bir Meşrutiyet Aydını Emrullah Efendi'nin Gözüyle Türk Kamu Yönetiminde Merkeziyet, Adem-i Merkeziyet ve Tevsî-i Mezuniyetin Genel Görünümü* (2008) s.84,10

[18] Aynur Soydan *Darüşşafaka Tarihinden Kesitle* , İstanbul Üniversitesi Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi, Kasım (2002), sayı, 3, s,252

yılları arasında açılan okulların rakamsal verileri şu şekildedir; 1 Darülfünun, 1 Sultani, 8 İdadi, 7 Muallim mektebi ve 425 Rüştiye… Günümüzde de önemli eğitim kurumları arasında bulunan Darüşşafaka, Galatasaray Sultanisi ve Mülkiye , Tanzimatçılar tarafından organize edilmiş okullardır. Bu dönemin diğer önemli okulları arasında bulunan Robert koleji ve Mektebi Sultani biri Amerikan diğeri ise Fransız kültürü etrafında şekillenen okullar arasındadır. Bu okullarda zengin ve seçkin ailelerin çocuklarına eğitim verilmiştir. 1873 yılında açılan Darüşşafaka ise Müslüman ve öksüz çocuklara parasız eğitim vermek üzere örgütlenmiştir. Bu vaziyet okula farklı bir konum kazandırmış, ekonomik gücü olmayanların da nitelikli eğitim alması konusunda önemli bir tavır sergilemiştir.[19]

II. Meşrutiyet farklı çevrelerden gelen aydınların eğitim hakkında fikirlerini paylaştığı ve ciddi eleştiriler sunduğu dönemdir. Osmanlı kurumsal yapısı bu çevrelerce şekillendirilmiştir. Hatta sonraki dönemlerin eğitim politikalarının tecrübe edildiği bir dönem olarak karşımıza çıkmıştır.[20] II. Meşrutiyet dönemi, Tanzimat dönemindeki gibi, daha çok niceliğin ön plana çıktığı bir dönem olmuştur. Öğrenciler hangi eğitim tarzlarına göre yetiştirmeliydi? Bireyler hangi dinamiklere bağlı kalarak eğitilmeliydi? Düzenlemeler ve yeni akımları nasıl organize etmeliydi? Buna benzer birçok görüş ortaya atılmıştır ve fikirler sunulmuştur.[21]

II. Meşrutiyet döneminde eğitimle ile ilgili tartışmaların en önemli ayaklarından biri eğitimin dili üzerinde olmuştur. Devletin resmi dili anayasada Türkçe olarak belirlenmiştir. Resmi dilin Türkçe olması modern devlet olmak yolunda zaten zorunlu bir gerekçe olarak görülmüştür.[22] Bu dönemde bilimsel ve kültürel cemiyetlerin arttığı gözlenmiştir. *Encümen-i Daniş Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye* (1908) bunlar arasındadır. Yine Türk Derneği, bilimsel bir kuruluş olarak varlık gösterir. Hatta mecmuası da vardır. 1910'da Darülfünun Talebe Cemiyeti gibi cemiyetlerin yanı sıra yine çok sayıda eğitim cemiyeti veya derneği faaliyet göstermiştir.[23] Eğitim alanındaki derin muhasebelerin yapıldığı bu dönem, aslında Cumhuriyet dönemini eğitim anlayışları üzerinde derinden etkili olmuştur. Osmanlı devletinin meşruti özelliğine uygun şekilde demokratik bir eğitim anlayışı güçlenmiştir. İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Halil Fikret Kanat, Mustafa Satı Bey gibi düşünürler farklı yayın organlarında bu fikirleri dile

---

[19] Soydan '*a.g.m.*' s, 254

[20] Erkan Tural, *II. Meşrutiyet Dönemi'nde Maârif-İ Umûmiyye Nezâreti'nde Bürokratik Reform,* Başbakanlık Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü, 2007, s.178.

[21] Muhammet Şahin, M. Ahmet Tokdemir, *Meşrutiyet Döneminde Eğitimde Yaşanan Gelişmeler* ,Türk Eğitim Bilimleri Dergisi 2011 s,855

[22] İlay İleri . *Batı Gözüyle Meşrutiyet Döneminde Osmanlı Hükümetlerinin Dil ve Eğitim Politikalarına Karşı Tepkiler.* Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, 1996 Sayı: 18 Cilt: 0,s, 214.

[23] Seyit Taşer *Tarih-İ Osmani Encümeni Bursa Şubesi, Turkish Studies ,International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 9/4 Spring 2014 Ankara , s. 1095-1105

getirmişlerdir. II. Meşrutiyet, Türk tarihi içinde eğitim üzerine en çok yazın bu dönemde kaleme alınmıştır. Eğitim camiasının sorunları üzerinde en çok dikkat çeken en çok tecrübe kazanılan dönem bu dönemdir. Eğitim tarihinin en hareketli dönemi kuşkusuz 1908-1914 yılları arasındadır.[24] Cumhuriyet'in ilk yıllarında benimsenen eğitim yaklaşımları, Osmanlı'nın son dönemlerinde meydana gelen modernleşme ve yenileşme çalışmalarından oldukça etkilenmiştir.[25]

Erken Cumhuriyet döneminde önemli teorisyenler arasında bulunan Mustafa Necati, M. Emin Erişgil, Hilmi Ziya Ülken, Hamdullah Suphi, Yusuf Akçura, Ahmet Ağaoğlu, İsmail Hakkı Baltacıoğlu gibi isimler eğitim felsefelerinin belirlenmesinde önemli rolleri vardır. Bu düşünürlerin fikirlerinin oluştuğu ve geliştiği dönem kuşkusuz Meşrutiyet dönemidir.[26] Mustafa Kemal Atatürk ve yakın çalışma arkadaşları yalnız siyasal, sosyal ve kültürel kurumlarını değil, Türk toplumunun değerler sistemini, bakış açısını ve zihniyetini değiştirmek arzusunu taşımaktaydılar. Bu seviyeye ulaşabilmek için modern Türk dili ve kaynağı yaratılmak istenmiştir. Osmanlı Devletinden ibaret bir Türk tarihinin yetersizliği ve yanılgısı hakkında düşünceler ortaya konulmuş ve Türk tarihinin kadim dönemlerden başlayarak bütün dönemlerin irdelenmesi düşünülmüştür. radikal değişimler evrensel eğitim yönetimi anlayışları ancak merkezi bir iradeyle mümkün olacağı fikri düşünülmüştür.[27]

Eğitim programları belli bir sıraya göre irdelendiğinde, Cumhuriyet ile beraber ciddi bir değişimin yaşandığı ortadadır. Eğitim kurumları kanalıyla dönemin etkin ideolojik anlayışının geniş çevrelere benimsetilmesi söz konusudur. Fakat okur-yazar oranındaki büyük eksiklik ve eğitim ortamını doldurabilecek öğretmenlerin yetersizliği istenen amaçlara ulaşmayı zorlaştırmıştır.[28] Bu ortamın oluşmasında maddi imkansızlıkların rolü büyüktür. Devlet okullarında verilen eğitimin, belirli hedeflere uyumlu şekilde verilebilmesi için sistem ve programın temelden değiştirilmesi zaruri bir çabaya dönüşmüştür. Daha önceden başlatılan çalışmalar sonuçlandırılamadığından ilk yıllarında eski şekliyle devam etmiştir.

---

[24] Nurhayat Çelebi, H. Tezer Asan*, ' II. Meşrutiyet Dönemi Eğitimi Ve İnsan/Birey Yetiştirme Paradigmaları Analiz',* Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, şubat 2014. Cilt 3, s.264

[25] Safiye Kesgin, *Cumhuriyet Dönemi Örgün Eğitim Kurumlarında Ahlak Eğitimi* ,Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 52,1,2011, s, 213

[26] Mustafa Gündüz*, Mustafa Kemal ve Erken Cumhuriyet Dönemi Eğitim ve Kültür Hayatına Abdullah Cevdet'in Etkileri,* 'T urkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 5/1 Winter 2010 / s, 1070

[27] Ufuk Şimşek, Birgül Küçük , Yavuz Topkaya . '*Cumhuriyet Dönemi Eğitim Politikalarının İdeolojik Temelleri*, Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 7/4, Fall 2012, p. 2809-2823, Ankara s, 2814

[28]Necdet Aykaç, *Türkiye Cumhuriyetinin Kuruluşundan Günümüze Sosyal Bilgiler Programının Eğitim Programı Öğeleri Açısından Değerlendirilmesi,* http://ilkogretim-online.org.tr. 2011, s.407

Yeni devlet düzeneğine uygun bir eğitim çatısı oluşturabilmek için Maarif Vekaleti, 15 Temmuz- 15 Ağustos 1923 tarihleri arasında eğitim camiasının bütün meselelerini irdelemek üzere I. Heyeti İlmiyeyi toplamıştır. Bütün yönleri ve sorunlarıyla masaya yatırılan eğitim meselesi hakkında çözüm yolları aranmıştır. Özellikle öğretmenlerin durumu ve öğretmen yetiştiren kurumlar üzerinde durulmuştur.[29] Eğitim çalışmaları ve düzeni, tarih ve coğrafya enstitülerinin oluşturulması, müzik, müze, edebiyat kültür vs. alanlarda milli bir çizginin yakalanması, milli sözlük ve dilbilgisi kaynaklarının yazılması, Türkçenin korunması ve özendirilmesi, önemli kaynakların Türkçeye çevrilmesi gibi hayati meseleler üzerinde görüşmeler ve kararlar alınmıştır.[30] *Tevhid-i Tedrisat Kanunu* (3 Mart 1924) bu konuda atılmış ilk ve en önemli adımdır.

Bu dönemin diğer önemli gelişmeleri arasında davet edilen önemli uzmanların raporları da gösterilebilir. John Dewey bunların en önemlileri arasındadır. Bu raporları ışığında '*Talim Terbiye Kurulu'* oluşturulmuştur. Kurulun asıl odağı millî eğitimin manevi bir denetim sistemi içinde şekillendirmek olduğu söylenebilir. 1924'ten bu güne kadar hiçbir ders kitabı Talim Terbiye Kurulunun onayını almadan devlet okullarında kullanılmamıştır.[31] Ayrıca kanunlarla bağlı kalarak ülkedeki bütün eğitim kurumları (azınlık ve yabancı okulları dahil) Maarif Vekaletine bağlanmıştır, 1933'de yürürlüğe giren '*Üniversite Kanunu'* ile Yükseköğrenim kurumları yeniden yapılandırmaya gidilmiştir. Modern fakülteler ve üniversiteler vücuda getirilmiştir.[32]

Türk eğitim sisteminin diğer önemli değişikliği, Latin Alfabesinin(1 Kasım 1928) kabul edilmesidir. Yeni alfabenin öğretilmesi hususunda yurt çapında kurslar açılarak 15-45 yaşları arasındaki bütün vatandaşların kurslara devam zorunluluğu getirilmiştir.[33] Avrupa ve Amerika'dan değişik alanlarda uzman getirilmesi olumlu olumsuz yönleriyle irdelenmiştir. Devrin önemli eğitimci şahsiyetlerinden İsmail Hakkı'nın (Baltacıoğlu) "*Ecnebi Mütehassısları*"(batılı uzmanlar) adlı yazısı Türk aydınlarının, bu uzmanlarla ilgili

---

[29] Erdal Aslan, *Atatürk Döneminde Tarih Eğitimi- I: "Türk Tarih Tezi" Öncesi Dönem 1923-1931*, Eğitim ve Bilim 2012, Cilt 37, Sayı 164 , s,333

[30] Erdal Aslan, *1924 İlk Mektepler Müfredat Programı*., http://ilkogretim-online.org.tr ,2011 s.720

[31] Dilsad Türkmenoğlu , *'Tek Parti Döneminde Ulus İnşa Politikalarının Eğitim Boyutu* , Türk Eğitim Bilimleri Dergisi ,2007, s.64

[32] Fatma Acun, *Osmanlı'nın Torunları Cumhuriyet'in Çocukları: Osmanlıdan Cumhuriyet'e Değişme ve Süreklili* , SDÜ, Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi Mayıs, 2007, sayı, 15 s. 60,61.

[33] Rıfat Önsoy, *'Cumhuriyetten Bugüne İlk Ve Ortaöğretimimiz Ve Bazı Meseleleri'* , Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi, 1991, s, 235

şüphelerini ortaya koyması açısından kıymetlidir.[34] 1930'lu yıllara gelindiğinde eğitimde istenen seviyeye ulaşılmamış olması, konunun tekrar ele alınmasına sebep olmuştur. Taşrada ve kırsal alanlarda ki yerleşmelerde okul ve öğretmen yetersizliği, okuma-yazma oranındaki ciddi eksiklik, ekonomik durumun parlak olmaması büyük problemleri de beraberinde getirmiştir. Bütün bu olumsuzluklar devleti yeni yollar aramaya zorlamıştır.

Tarihsel gelişim sürecimiz içinde farklı yöntemler kullanılarak öğretmen yetişmeye çalışılmıştır. Gazi Orta Öğretmen Okulu bu çabanın başlangıcını teşkil eder. Devam eden süreç içinde, Yüksek Öğretmen Okulları'nın açılması ve geliştirilmesi söz konusudur. Bununla beraber ilköğretime öğretmen yetiştiren Köy Enstitüleri'nin oluşturulması ciddi bir gelimedir.[35] 1940 – 1954 yılları arasında ilköğretime genel olarak bu iki kurumdan öğretmen ihtiyacını karşılamıştır.[36] Hasan Ali Yücel'in bakanlığı döneminde '*İlköğretim Genel Müdürlüğü'* görevini üstlenen İsmail Hakkı Tonguç döneminde, Köy Enstitüleri (17 Nisan 1940) kurulmuştur. Yabancı eğitimcilerin raporlarına ve görüşlerine bağlı kalarak kurulan ve geliştirilen köy enstitüleri Türk eğitim tarihi için önemli bir yeri vardır. Temel amaçları köyün ve köylünün kalkınmasıdır. Öğrencileri genel olarak köylü çocuklarından seçilmişti. Bu okullar birkaç köyün ortasına kurulan ve ilkokul sonrası 5 yıllık eğitimi kapsayan bir öğretimi kapsamıştır. 40 bin öğretmen yetiştirme amacıyla yola çıkan bu kurumlar istenilen düzeye ulaşamamıştır. (16 bin öğretmen, 8756 eğitmen, 7300 sağlık memuru).[37]

Atatürk, 1921 deki bir konuşmasında eğitim konusunda şöyle ifade etmiştir: "*Devlet bünyesinde yüzyıllar boyu derin idari ihmallerin neden olduğu yaraları iyileştirmede verilecek emeklerin en büyüğünü hiç kuşku yok ki irfan yolunda esirgememiz lazımdır.* "Atatürk'ün düşüncesine göre eğitim programının iki esas odağı vardır. birincisi, toplum ihtiyaçlarına uygun olması. İkincisi, eğitimin çağın anlayış ve ihtiyaçlarına uygun şekilde örgütlenmesi. Atatürk'ün en büyük amacı şüphesiz Cumhuriyeti muasır medeniyetler seviyesine ulaştırmak amacındadır. Şu sözleri bu niyetini açıkça gösterir; *'Arkadaşlar, bundan sonra pek mühim zaferlere kavuşacağız. Fakat bu zaferler süngü zaferleri değil, iktisat ve ilim ve irfan zaferleri olacaktır. Ordumuzun şimdiye kadar kazandığı zaferler tek*

---

[34] Bahri Ata, *1924 Türk Basını Işığında Amerikalı Eğitimci John Dewey' in Türkiye Seyahati,* Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi Cilt 21, Sayı 3, 2001, s, 194

[35] Cengiz Yıldız, *Türkiye de eğitim politikaları*, 2005 s, 19

[36]Ahmet Çoban, *Öğretmen Yetiştirme Politikası Olarak Köy Enstitüleri Örneğinin İncelenmesi* ,Kastamonu Eğitim Dergisi, 2011, Cilt:19, s, 450

[37].Erol Kapluhan, '*Atatürk Dönemi Eğitim Seferberliği Ve Köy Enstitüleri '* Marmara Coğrafya Dergisi Sayı: 26, Temmuz, 2012, s, 185

başına yeterli değildir. Asıl zafer ilim ve iktisat alanlarındaki çalışmalarımızın sonucunda kazanılacaktır." Atatürk; bu ideale ulaşmanın ancak bilim ve teknolojinin öneminin kavranarak başarılabileceğini ifade etmiştir; "*Bu millete gideceği yolu gösterirken dünyanın her türlü ilminden, buluşlarından, ilerlemelerinden istifade edelim"* demiştir.[38]

Eğitimin en temel işlevinin devletin varlığını korumak ve ileriye taşımak olarak gören Atatürk, eğitimin bunula beraber toplumsal ve kültürel kalkınmanın yapı taşlarından olduğu fikrini beyan etmiştir. Eğitimin hemen her alanıyla yakından alakadar olarak bu konudaki tavrını ortaya koymuştur.[39] Atatürk, kuşakların ortak değerler ve politik bilinç birliği içinde kaynaşmasının yegane yolunun eğitim örgütleri ve kurumlarının birleştirilmesiyle mümkün olduğunu ifade etmiştir. Eğitimdeki yenileşme, sistemin düzenlenmesi ve bunun ortaya çıkarabileceği problemlerin çözümünü yerli ve yabancı eğitim uzmanlarının görüşleri çerçevesinde çözmeye çalışılmıştır.[40]

1940'lı yıllara kadar halk eğitiminin ön plana çıktığı görülmektedir. 1945'lerden itibaren, eğitimdeki akımlarımızdaki etkinlikler Avrupa'dan ABD'ye doğru bir eğilim içinde kendini bulmaya başlamıştır. Eğitim dünyamızın geliştirilmesi için direkt batılı eğitim önderlerinin görüşleri dikkate alınmıştır. Bu bakış açısının problemlerimize ciddi çözümler üreteceği düşüncesi büyük bir yanılgıdır. Bunun yanında mazimizde şekillenen tecrübelerden faydalanmak eğitim camiamız için daha kalıcı çözümler üretmemize olanak sağlayacaktır. Bu bağlamda öncelikle öğretmenlerin ve onları yetiştiren kurumların bu birikimden faydalanması oldukça önemlidir.[41]

---

[38] Fahri Kayadibi, '*Atatürk Döneminde Eğitim ve Bilim Alanında Gelişmeler' İ*stanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2006, s.3

[39] Nilgün Nurhan Kara, *Atatürk ve Eğitim*, s, 1

[40] Gamze Gülbahar, *Cumhuriyet Dönemi (1920-1950) Türk Eğitim Sisteminin Felsefesi* Temelleri, 2006 s, 171

[41] Yahya Akyüz, *17. Yüzyıldan Günümüze Türk Eğitiminde Başlıca Düzenleme ve Geliştirme Çabaları Genel Özellikler ve Doğrultula*, XIII. Türk Tarih Kongresi, 4-8 Ekim 1999, Bildiriler, 2002 s.14

1.BÖLÜM

1.1. Nafi Atuf Kansu'nun Hayatı

Nafi Atuf'un babası Aziz Emin Paşa, annesi Emine Florya hanımdır. Babası aslen Kastamonulu annesi Çerkezistan (Kuzey Batı Kafkasya) doğumludur. Nafi Atuf (1895-1906) yılları arasında Edirne'de bulunmuştur. İlkokulu Taşlık İlkokulunda bitirmiştir. Orta ve Lise eğitimini ise Edirne Mülki İdadisinde tamamlamıştır. (1906-1910) yıllarında, yani Meşrutiyetin öncesinde ve sonrasında, 'Nafi Atuf, batılı siyasi düşüncelerle ve akımlarla yakından alakadar olmuş, yurtiçinde ve yurtdışında filizlenen sosyolojik akımların etkisiyle şekillenen bazı siyasi cemiyetlerin içinde bulunmuştur. II. Abdülhamit'in yeğeni olan Prens Sabahattin'in siyasi düşüncelerinden ve özellikle eğitim hakkındaki görüşlerinden ziyadesiyle etkilenmiştir. Bu düşüncelerin dairesine dahil olması Edirne'deki idadi eğitiminden başlayarak etkisini göstermiştir. Nafi Atuf, eğitimde Fransız sosyolog ve La Play ve Edmond Demolins ekolüne yakınlık gösteren Prens Sabahattin Bey ile düşünsel paralellik onun fikirlerinin şekillenmesinde etkili olmuştur. 1905-1906 yılları arasında Prens Sabahattin'in önerilerinin ışığında, o dönemde faal olan Jön Türklerin düşüncelerini İstanbul'da yaymak için Mercan İdadisi içinde ' *Cemiyet-i İnkılâbiye'* teşkilatlanın kuruluşunda rol alan Nafi Atuf'u, 1908'de Sabahattin'nin Paris merkezli Adem-i Merkeziyet ve Teşebbüs Şahsi Cemiyeti'nin İstanbul şubesi sayılabilecek ve İstanbul'da Harbiye, Tıbbiye ve Mülkiye 'de teşkilatlanarak önemli sayılarda taraftarlar bulan *' Nesli Cedid Kulübü'* içinde yer almıştır.'

Prens Sabahattin'inde özellikle üzerinde durduğu Edmond Demolins'in özel tatbiki okullarını içeren *'Yeni Mektepler'* kavramı Nafi Atuf üzerinde önemli izler bırakmıştır. Edirne'de okul müdürü olarak tayin edildiği süre içinde, Sa'y ve Tetebbü dergisinin yayımcılığını yaparken yazdığı ilk kitap yine Edmond Demolins'ten *' Yeni Mektepte'* adlı kitabı olmuştur. Yeni Mektep kavramı içinde öğrencilerin zeka gelişimini destekleyecek eğitimler kadar beden ve ruh eğitimlerinin onların hayatın içinde karşılaşacakları problemler karşısında daha başarılı olacağı fikrinin önemini dile getirmiştir. Ki bu yaklaşımlar, Nafi Atuf'un, tayin edileceği Bursa ve Edirne'de birkaç yıl sonra başlayacağı izcilik çalışmaları için de önemli bir neden olacaktır. Nafi Atuf, yılı haziran ayında bitirmiştir.[42]

[42] Işık Kansu , Metin , Atuf Kansu ' Nafi Atuf Kansu , Ankara, 2011 s,21,22

‘Mülkiye’den mezun olduktan sonra (Mektebi Mülkiye-i Şahane), (1910) Edirne’ye geri dönmüştür. İlk memuriyeti, Maarif Vekaleti tarafından müdür pozisyonunda atandığı Terakki Mektebindeki görevidir. (14 Eylül 1910, Edirne) Bu vazifeyle birlikte, zamanın Edirne valisi Selanikli Hacı Adil[43] Bey tarafından 14 Kasım 1910 tarihinden itibaren Edirne Vilayet Maiyet Memurluğuna (kaymakam adaylığı) vekaleten tayin edilmiştir. Aynı zamanda Türkçe ve *Malumatı- ı Medeniye* (medeni bilgiler) öğretmenliğin görevini de üstlenmiştir. Nafi Atuf Kansu Edirne’de halka umumi dersler vermek, gece dersleriyle öğretmen yetiştirmek, özetle öğretmenlerin mesleki sorunları tartışabilmeleri ve mesleki gelişimlerini sağlayabilmeleri amacıyla *‘Mahfeli Muallimin’* (öğretmenler topluluğu) örgütünün kurulmasında önemli rol oynamıştır. Eğitim akımları ve düşüncelerine ilk defa yer veren dergilerden ‘*Sa’y ve Tetebbü’* (Çalışma ve Araştırma Dergisi) Nafi Atuf ve Vehbi (Sarıdal) Bey tarafından yine bu dönemde Edirne ‘de çıkarılmaya başlanmıştır. Nafi Atuf, 1916 yılında yayın hayatına başlayan (Türk Yurdu) bu derginin ilk sayılarından itibaren 1925 yılına kadar eğitim tarih ve Pedagoji ile ilgili yazılar yayınlamıştır.’

1912 Ekiminde Balkan Harbi başlayınca ailesini İstanbul’a gönderip kendisi Edirne’de kalmıştır. Edirne‘de harp sırasında (işgal halindeyken) Kaleiçi’nde açılan Askeri Hastanenin (Edirne Mektebi Binası) müdürlüğünü yapmıştır. O dönem ‘Keşşaflık’ olarak bilinen izcilik faaliyetlerinin ilk defa Edirne Öğretmen Okulu ile Galatasaray ve İstanbul Liselerinde uygulanmıştır. Edirne’de İttihat Mektebi Müdürü, N. Atuf Kansu’nun Manastır’da Öğretmen Okulu Müdürü Ethem Nejat’ın[44] ve İstanbul’da Ahmet ve Abdurahman Robenson kardeşlerin çabalarının bu gelişmelerdeki rolü oldukça önemlidir. Gençlik teşkilatı kurmak

---

[43] Hacı Adil Arda ,siyaset adamı (Lofça 1869-istanbul 1935). 1889’da Yemen’de gümrük memuru olarak devlet hizmetine girdi. 1892-1904 yılları arasında İstanbul Gümrük Müdürlüğü’nde çalışırken İstanbul Hukuk Mektebi’ni de bitirdi (1903). 1904’ten sonra Selanik Gümrük Müdürlüğü’nde görev aldı, ikinci Meşrutiyet’in ilanından sonra Selanik Rüsumat Nazırı, 1909’da Edirne Valisi oldu. 1910’da ittihat ve Terakki Cemiyeti Genel Sekreterliği’ne seçilmesiyle memuriyetten ayrıldı. Selanik Hukuk Mektebi’nde öğretim görevini üstlendi. 1910 başlarında Dahiliye Nazırlığına atandı. 1912 seçiminde Gümülcine milletvekili seçildi ve ikinci kez Dahiliye Nazırlığına atandı. Edirne’nin geri alınmasından sonra geniş yetkiyle bütün Trakya’yı kapsayan Edirne Valiliği ne getirildi. Meclis-i Mebusan’ın üçüncü seçim döneminde Bursa milletvekili seçilinceye kadar bu görevde kaldı. 21 Aralık 1918’de Mecijs-i Mebusan’ın kapatılmasına kadar da Meclis Başkanlığı görevini sürdürdü. Mütareke döneminde bir süre İstanbul Darülfununu Hukuk Mektebi’nde Medeni Hukuk dersi verdi. Bu görevdeyken itilaf Kuvvetleri’nce tutuklanarak Malta’ya sürgüne gönderildi. 1922’de Milli Hükümet’çe Adaçıa ve Bursa Valiliği’ne atandı. 1923’te getirildiği Reji Genel Müdürlüğü görevindeyken emekli oldu. 1926’ya kadar inhisarlar idare Meclisi Başkanlığı yaptı. Lozan Antlaşması gereğince İstanbul’da kurulan Türk – Fransız Karma Hakem Mahkemesi’nde Türk hakemi olarak katıldı.Üniversite Reformu’na kadar Darülfünundaki görevini sürdürdü. Borçlar Kanunu Şerhi (2 cilt, 1929) adlı bir eseri vardır.(Ansiklopedi.biz)
İnternetteki ansiklopediniz

[44] ‘II. Meşrutiyet dönemi eğitimcilerimizden Ethem Nejat, yaşadığı dönemde eğitimin çalışmalarına büyük katkıda bulunmuştur. İstanbul'da doğmuştur, 28 Ocak 1921'de Trabzon yakınlarında ölmüştür. Eylül 1918'de Maarif Nezareti tarafından Berlin'e gönderilen Ethem Nejat 1919'da İstanbul'a döndüğünde aynı yıl kurulan Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Partisi'ne katılmıştır ve partinin İstanbul adayı olmuştur. Bu dönemden sonra onu Sosyalist hareket içinde görürüz. Mustafa Suphi ve arkadaşları ile Bakü'ye giderken bir suikast sonucu öldürülmüştür.’(http://biyografi.sitesi.web.tr)

amacıyla Nafi Bey'in yakın arkadaşı Manastır Öğretmen Okulu Müdürü Ethem Nejat Bey'le beraber İsviçre'de İzcilik Merkezi Kandersteg'e bir gezi yapıldığı bilinmekteyse de bu geziyle ilgili henüz bir belge bulunamamıştır. Bu gezi dönüşünde Ethem Nejat Bey, İttihat Ve Terakkinin güçlü ismi Enver Paşa'ya izciliğin gençliği askerliğe hazırlamak ve kendi kendine hayatını devam ettirebilme yeteneklerinin kazandırılmasında olanak vermek için uygun olduğunu rapor ederek Batıdaki örnekleri gibi bir teşkilatın kurulabileceğini belirtmiştir.[45]

'Balkan savaşından sonra *Cemiyet'i Tedrisiye-i İslamiye'nin* yönetimine geçenler *Darüşşafaka-i İslamiye'ye* yeni bir soluk kazandırmak iştemişler ve Mustafa Satı Bey'in Ekim 1913'te müdür olarak görevlendirilmiştir. 8 Şubat 1914'de Satı Bey'de Nafi A. Kansu'yu Darüşşafaka'ya müdür yardımcısı olarak görevlendirmiştir. 21 Şubat 1914'den sonrada Nafi Bey'in bu kurumda tarih öğretmenliği yaptığını dönemdeki sicil kayıtlarında mevcuttur. (1914-15) Maarif Nezareti tarafından 7 Temmuz 1914'de Bursa'da İpekçiler yokuşunda bulunan Bursa Darülmuallimini (Erkek Öğretmen Okulu) müdürlüğüne getirilmiştir (24 yaşında). Bursa'da bulunduğu sürede aynı zamanda Bursa Darülmualimat (Kız Öğretmen Okulu) medeni bilgiler ve psikoloji öğretmenliği de yapmıştır.'

'Nafi A. Kansu, 1915 kasımında Bursa'da İstanbul'a gelmiştir ve 1916 yılı başında Maarif Nezareti tarafından İstanbul Darülmuallimi'nin müdür yardımcılığına atanmıştır. Bu görevi çok kısa sürmüştür. Ardından Maarif Nezareti 27 Ocak 1916'da İstanbul Darülmuallimat'ın, pedagoji ve ruhiyat (psikoloji) öğretmenliğine tayin etmiştir. 6 mayıs 1916'dan itibaren hem kız hem de ana okulu öğretmenlerine pedagoji, ruhiyat, hıfzısıhha öğretmenliği görevlerini üstlenmiştir. 9 Mart 1916'da İstanbul Kız Darülmuallimatı'ndaki öğretmenlik göreviyle birlikte, Vakıf Mektepleri Müfettişliğine atanmıştır. Bu hizmetten sonra Nafi A. Kansu 2 Ekim 1916'da Bursa'da kurulan Kız Sanayi Darüleytam(öksüz Yurdu) müdürlüğüne atanmıştır. Bursa'ya ikinci defa giden Nafi Bey, Bursa Darülmuallimini ve Darülmuallimatın öğrencilerine medeni bilgiler ve psikoloji dersleri vermiştir. Bir yıla yakın kaldığı Bursa'da erkekler için kurulmuş Bursa Darüleytam'ın idaresi de ona verilmiştir. Daha sonra 21 kasım 1917'de İstanbul'a dönmüştür ve Yüksek Ticaret Okulu Müdür Muavinliğine görevine getirilmiştir. Ardından 16 ocak 1918'de Darülmuallimat Ana Muallimler kısmı pedagoji öğretmenliğine atanmıştır. 16 ocak 1918'de Kadıköy Erkek Darüleytam müdürlüğüne (bugün

[45] Kansu, Kansu *'a,g,e'* s, 31-33.

St. Joseph Lisesi) atanmıştır. Ortaköy Erkek Darüleytam şubesini kurarak, yurdun müdürü olarak 1919 Mart ayına kadar görevine devam etmiştir.'[46]

'Mart 1919'da Tedrisat ve Tefrişat Şubesi müdürlüğüne getirilmiştir. Nafi A. Kansu, 25 ekim 1920'de Darülfünun'da Fenni Terbiye Müzesi (Eğitim Müzesi) müdür muavinliğini kabul görevini kabul etmiştir. Ancak bu hizmeti de kısa sürmüştür, 1921 Ocağında bu görevinden de ayrılmıştır. 1921'in ilk günlerine müteakip ailesini İstanbul'da bırakarak İnebolu yoluyla Ankara'ya geçmiştir.'[47]

Nafi Atuf'un Ankara'daki ilk görev yeri (1 şubat 1921) Matbuat ve İstihbarat Müdüriyet-i Umumisinde Fransızca Baş tercümanlığıdır. Bu görevinden sonra Hakimiyeti Milliye gazetesinde (Ulus) yazı işleri müdürü olmuştur. Daha sonra Ankara Kız Muallim Okulu'nda öğretmenlik mesleğine tekrar dönmüştür.

'O dönemde Maarif Vekaleti içinde oluşturulan komisyonlarda önemli görevlerde boy göstermiştir. 1921 yılının Aralık ayından itibaren derslere Ankara Öğretmen Okulunda derslere tekrar girmeye başlamıştır. Bu derslerin yayınlandığı ve kurum duyurularının en önemli iletişim aracı Hakimiyeti Milliye gazetesi olmuştur. Ankara işgal riskinden dolayı boşaltılırken; Nafi Atuf, öğrencilerinin başında diğer resmi dairelerle birlikte Ankara Lisesini, Kayseri Lisesini ile birleştirmek üzere kağnılar ve yaya olarak okulu nakletmeye başlamıştır. Sonrasında Orta Öğretim Genel Müdürü görevini yürüttüğü süre zarfında, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından kabul edilen Tevhid-i Tedrisat Kanununun (3 Mart 1924) alt yapısını hazırlamak üzere görevlendirilmiştir. Özellikle azınlık okullarının durumuyla yakından ilgilenmiştir. Takip eden zamanlarda, Fuad Köprülü'nün istifasıyla boşalan ve 20 Kasım 1924'ten Kasım 1927 yılına kadar Maarif Vekaleti Müsteşarlığı görevini yürütmüştür.[48] (Türkiye Cumhuriyeti'nin İlk Milli Eğitim Müsteşarı) Müsteşarlığı görevi sırasında Mustafa Kemal'in talimatıyla Ukrayna eğitim özelliğini incelemek maksadıyla Nafi Atuf başkanlığındaki Milli Eğitim Bakanlığı pedagogları, 1926 yılında, Rusya'da Moskova ve Leningrad şehirlerini, Ukrayna'da ise Kiev ve Odesa'yı ziyaret etmişlerdir. 26 haziran 1927'de TBMM tarafından Milli mücadelede, gösterdiği etkin çaba ve hizmetlerinden dolayı beyaz şeritli İstiklal madalyası verilmiştir. Nafi Atuf, 3. dönem milletvekili seçimlerinde Cumhuriyet Halk Fırkasından Erzurum Milletvekili olarak TBMM'ye girmiştir. (1.11.1927)

[46] Kansu, Kansu , *'a.g.e'* s,44
[47] Kansu , Kansu *'a.g.e'* s,46,47
[48] Kansu , Kansu *'a.g.e'* s, 50

ve müsteşarlık görevinden bu sebep doğrultusunda ayrılmıştır. Ankara'nın önemli eğitim kurumlarından olan Türk Maarif Cemiyeti (Türk Eğitim Derneği) kuruculuğu ve yöneticiliğinde bulunmuştur(1927). 1932 'de kurulan Halkevleri yönetiminde bulunarak. Halkevi Reisi (1933) olmuştur. 1928-1933 yılları arasında Mustafa Kemal önderliğinde bir tarih kitabı hazırlığına girişilmiştir. Kitapta dönemin Türk Tarih Kurumu üyeleri ve konu ile ilgili kişilerin yazdığı bölümler bulunmaktadır. Atatürk'ün kendi eliyle düzenlemeler ve ekler yapmasından sonra, 1930 yılında sadece 100 adet basılmıştır. Nafi Atuf Kansu bu kitabın (Türk Tarihinin Ana Hatları) kültür ve terbiye bölümlerini kaleme almıştır. Uzun yıllar öğretmen okullarında okutulan ve defalarca basılan Pedagoji Tarihi eseri ise Johann Friedrich Herbart'a atıf yapan önemli bir kaynak olarak değerlendirmiştir.'

1937 yılında 7. İnönü hükümeti sırasında siyasi müsteşarlık kurumu oluşturulmuştur. Nafi Bey bu dönemde Maarif Vekaleti Siyasi Müsteşarı olmuştur. 1938 yılında Nafi Bey'i basın hayatı içinde kendine yer edinmiştir. 'Türk Basın Birliği' yüksek haysiyet divanında bulunmuştur.[49] 1938 yılında yapılan 1. CHP büyük kurultayında parti yönetim kurulu üyesi olarak bulunmuştur. Bu tarihten itibaren parti yönetimi altında çalışmalarına devam etmiştir. 1946'dan itibaren CHP Genel Başkanlık Divanı içinde de bulunmuştur. O dönemde CHP Genel Sekreteri görevini üstlenmiştir. 21 temmuz 1946 da yapılan genel seçimlerden sonra oluşan siyasi hava parti içindeki farklı olumsuz koşullar ve sağlığının el vermemesi üzerine 1946'nın ekim ayında partideki görevini devretmiştir. Nafi Atuf Kansu, 28 Ekim 1949'da geçirdiği ani kalp krizi neticesinde hayatını kaybetmiştir.

1.2. Nafi Atuf Kansu'nun Eserleri

Nafi Atuf'un yazın hayatı Edirne'de başlamıştır. İlk olarak *'Sa'y ve Tetebbü'* dergisinde (Vehbi Sarıdal ile beraber) eğitimle ilgili yazılar yazmıştır. İlk sayısı 22 Şubat 1911'de basılmıştır. Bir buçuk yıl boyunca yayın hayatına devam etmiştir. Dergi toplam 39 sayıya ulaşmıştır. Son sayısı 1 Ağustos 1912 tarihinde çıkarılmıştır.

Nafi Atuf 1911 yılında kurulan *'Türk Yurdu'* dergisinde 1916- 1925 yılları arasında eğitim tarihi ve pedagoji ile ilgili yazılar yayınlamıştır. Edirne'de ayrıca Edmond Demolins'den *'Yeni Mektep'*de' (1912) eserini tercüme etmiştir. Mustafa Satı Bey'in önderliğinde kurulan *'Terbiye Mecmuası'* adlı dergide, çocuk terbiyesi, ahlak ve aile konulu yazılar yazmıştır. Nafi

[49] Kansu, Kansu, *'a,g,e'*. s,79-82

Bey'in yazılarına bu dönemin önemli süreli yayınlarından *'Muallim Mecmuasın'*da (15 temmuz– 10 Nisan 1918) rastlanılmaktadır.

Nafi Atuf, eğitim ve ahlakla ilgili makalelerini sürdürürken bir yandan da 1914'de *'Vatanımın Coğrafyası'* ve *'Frobel'* adlı kitaplarını İstanbul'da yayınlamıştır. Özellikle Alman pedagog Froebel kitabı ile başladığı ve sonradan Tolstoy'un hayatını konu alan Tolstoy –İptidai Muallimi kitabını da ekleyeceği *'Terbiyeciler Silsilesinden'* adı ile bir yayın serisi oluşturmak istemiştir.

Bursa'da görev yaptığı dönemde ,yedi yaşından yirmi yaşına kadar ki Bursalı 125 kız ve 156 erkek çocuğun yaş dilimlerine göre boy ve kilo ölçümlerini ve oranlarının Fransa'da yapılan araştırma tabloları ile mukayese ederek ülkemiz çocuklarının gerek sosyo-ekonomik çevre etkileşiminin raporlanmasında, gerekse fiziksel ve zihinsel gelişimlerinin verileri ile okullarda izlenerek çocuklara gerekli desteğin sağlanması konusunda öncü olmuştur. Büyümenin biyolojik ve morfolojik yönden incelenmesi konusunda bu çalışma tarihimiz için ilk olma özelliğini gösterir. Çalışmaya ait raporu 1917 yılında Muallim Dergisinin 11. Sayısında 'Öğrencilerin Beden Ölçüleri'*(Şakirdlerimizin Nema-yı Bedenisi)* adı ile yayınlanmıştır ve konunun Maarif nezaretince önemsendiği daha sonra okullara dağıtılan öğrenci sağlık cüzdanlarından da anlaşılmaktadır. Büyümenin nicelik açısından ele alındığı ilk çalışma Cumhuriyet'ten önceki dönemlere dek uzanır. Nâfi Atuf (Kansu), bu tarz bir araştırmayı ortaya koyan ilk kişidir. Muallim dergisinin 11'inci sayısında (1917) eski harflerle yayınlanan bu çalışma, Bursa'da yaşayan okul çocuklarının boy ve ağırlıklarının değişimi üzerine çalışmıştır. Yazar, ölçülerin alındığı tarihi net olarak vermemiştir. Araştırmanın 125 kız ve 156 erkek çocuk üzerinde yürütüldüğünü belirtmektedir. Nâfi Atuf, incelemesinin başında büyüme hakkında genel bir bilgi vererek, bu sürecin hangi etkiler altında şekillendiği ile ilgili bilgi birikimini aktarmıştır.[50]

Verilen bu bilgilerden, Kansu'nun, büyümeyi yalnızca kalıtsal yapının bir ürünü olarak görmediğini , çevre koşullarının da bu süreçte etkin olduğunu düşündüğünü görebiliriz. Bu görüşü yazar şu şekilde dile getirir: "*Gıdalarımızın, hayat tarzımızın, evlerimizin, kıyafetlerimizin, beden sağlığımızın, üzerindeki etkisini, bu verilerden anlayabileceğimiz için okullarımızın önem vermesi gerekir.* "

[50] İzzet Duyar, Gülgün Erişen -Yazıcı. *Nâfi Atuf (Kansu) ve Türkiye'de Yapılan İlk Büyüme Araştırması*, Çocuk Sağlığı Ve Hastalıkları Dergisi, 1996 sayı, 39, s, 780

Nâfi Atuf, ortaya koyduğu fikirlerini hayvan ve bitkiler üzerinde yürütülen benzer çalışmaları örnek göstererek temellendirir. Fiziksel gelişimin genetik ve çevre koşularının beraber şekillendirdiği bugünde kabul gören bir görüştür. Sonraki yıllarda, ortaya konan çalışmalar, Kansu'nun büyüme sürecine etki eden sebepleri ne denli "sağlıklı" değerlendirdiğini kanıtlar niteliktedir. Dikkati çeken bir diğer nokta, çocukların büyüme verilerinin toplum sağlığı açısından ne derece önemli olduğunu vurgulanmasıdır. Kansu, fiziksel gelişim üzerinde çevresel koşulların ve yaşam biçiminin yansıması olarak değerlendirmiş ve çocuklar üzerindeki etkilerinin okullarda önemle takip edilmesi gerektiğini savunmuştur. bugün gelişmiş ülkelerin hemen hepsinde gördüğümüz bu uygulamaya yaklaşık 80 yıl önce dikkat çekmesi bakımından önemlidir. Kansu'nun ifadelerinden bu konunun Milli Eğitim Bakanlığı'nca önemsendiği ve okullara büyümenin izlenmesi amacıyla sağlık cüzdanlarının dağıtıldığı görülmektedir. Sonraki dönemlerde Türkiye'de bu meselenin geri planda kaldığını ve okullarımızda bu tür kayıtların tutulmadığı, tutulsa bile güvenilir veriler toplanmadığı bilinmektedir.[51]

80 yıl önce başlatılan bu uygulamanın, eğitimcilerin ve sağlık uzmanlarının konuya yeterince ilgi göstermemelerinden dolayı yeni düzenlemeler hazırlanmamış ve geliştirilememiştir. Aksine göz ardı edilen ve değersizleştirilen bir uygulama olarak görülmüştür. Hâlbuki bu tür veriler oldukça önemlidir ve öğrencilerin bireysel sağlık durumlarının bir nevi belgesi hükmündedir. Ayrıca toplumun sağlık ve beslenme düzeyi hakkında da kıymetli bilgiler içermesi nedeniyle önemlidir. Bu bilgiler kullanılarak, incelenen toplumun sağlık ve beslenme profili çıkartılabilir.

1916 yılında *'Fenn-i Terbiye Tarihi'* adını taşıyan bir eğitim tarihi kitabı vücuda getirmiştir. Yine 1919 yılında Tolstoy- İlk Mektep Muallimi' adlı eseri kaleme almıştır. Kurtuluş savaşının devam ettiği yıllarda Ankara'nın işgal tehlikesine karşı Kayseri'ye okulların taşınması söz konusudur(Birleşik Liseler Müdürü) Nafi Atuf, bu süreçte *'Misak-ı Milli* ' gazetesinin çıkarılmasında da önemli rol oynamıştır.

Cumhuriyet tarihinin ilk yıllarında 1928-1933 arasında 'Türk Tarihinin Ana Hatları ' eseri *'Terbiye ve Kültür'* bölümleri Nafi Atuf Kansu tarafından yazılmıştır. Cumhuriyet tarihinin önemli dergileri arasında olan Maarif Vekaleti tarafından çıkarılan *'Terbiye'* (1927-1931) dergisinde de önemli yazılar yayınlamıştır. Dergi 36 sayıya ulaşmış önemli bir süreli yayındır.

[51] Duyar, Erişen ,' a,g,e' s,782-784

Ayrıca Halkevlerinin yayını olan *'Ülkü'* dergisinin çıkarılmasında büyük emek vermiştir. ve bu dergide de yazıları yayınlanmıştır.

Nafi Atuf'un *'İlk Kültür İzleri ve Nakil Vasıtaları'*(1931), *'Türklerin Terbiye'* ye Hizmetleri' (1931), '*Pedagoji Tarihi'* (1929), '*Türkiye Maarif Tarihi I-II* '(1933) eserleri mevcuttur. Bu kitapların hepsinin ayrı bir değeri ve önemi vardır. Özellikle Pedagoji Tarihi ve Türkiye Maarif tarihi adlı eserleri kapsamları ve etkileri itibariyle diğerlerini gölgede bırakır niteliktedir. Bu eserlerin içeriği hakkında kısa bir izah yerinde olacaktır.

Eserin önsözünde müellifin şu ifadesi eserin kapsamını özetlemeye yeterlidir *'Pedagoji Tarihi insanın, içgüdü yerine düşünceyi, kör tabiatı yerine de sanatı koyduğu tarihle başlar.'* Bu minvalden hareket edecek olursak eserin, eski kavimlerden modern zamanlara kadar eğitim üzerinde etkisi olmuş bütün coğrafi, siyasi ve kültürel etkilerin bir nevi sistemli izahıdır. Asırlara, medeniyetlere ayrılan bölümlerde eğitime yön veren olaylar ve şahısların ve onların fikirlerinin açıklandığını sarih bir şekilde görebiliriz. Eserin özellikle 18 ve 19. yüzyıllarda şekillenen ve bugün bile bütün dünya eğitim sistemleri üzerinde etkinliğini sürdüren akımların gelişimini sebep ve sonuçlarıyla ifade eder. Ve bizim tarihimizi etkileyen Batılı eğitimcilerin hayatı üzerinde durur. Pedagoji Tarihi Eseri, Dünya terbiye tarihini açıklamayı amaç edinmiştir.

Eğitim tarihçileri arasında değerini kaybetmeyen Osman Ergin'in 5 ciltlik eserinde bu esere atıfta bulunulmuştur. Yine modern dönemin en etkin eğitim tarihçileri arasında bulunan Mustafa Ergün'ün eserlerinde de bu çalışmadan bahsedilir. Eseri vücuda getirildiği dönem düşünülürse eserin gerçek kıymeti daha iyi anlaşılır. Kendi ifadesiyle '*Böyle bir tarihi yazabilmek için görülmesi zorunlu olan bütün belgeleri bulabilmek hayli çetin bir meseledir. Malum olan belgeler dahi ciddi bir inceleme ile ele alınmış değildir. Eğitim dünyasının anlayabilmek için toplumsal ve ekonomik kurumlarında tarihini bilmek gerekir. Fakat bu alanda tarihi çalışmalar bizde yok denecek kadar azdır. Bunlar yapılmadığında eğitim tarihi eksik kalır. Bütün bu güçlüklere rağmen bir taslak yapmayı çok faydalı bulduğumu ifade edebilirim. Bu şekilde bazı belgeleri ortaya çıkarmak suretiyle eğitim tarihimizin geçirdiği evreler hakkında fikir sahibi olmak mümkün olacaktır. Bu kitabımda bu amacı güttüm.*

Muvaffak olamadığımı itiraf ederim. Elbette bu mektepler bazı fikirlerin ve etkilerin içinde şekillenmiştir. Nitekim eserde geçen bazı şahsiyetlerle aynı zaman dilimini paylaşmadım.'[52]

Buradan da anlaşılacağı üzere eserin yazıldığı ortam ve şartlar oldukça zorlayıcıdır. Eserin iki cilt halinde yayınlandığını dile getirmiştik. İlk cildinde Türklerin İslamiyet'le tanışmaları bahsedilmiştir dolayısıyla yeni bir kavram ve müesseseler ile (medrese vs.) karşılaşmalarından başlatılmıştır. Özellikle Selçuklu ve Osmanlı ilk dönemindeki medreselerin yapılarının özellikleri üzerinde durulmuştur. medreselerin yükselişi, gelişimi ve inhitatı üzerinde durmuştur. Osmanlı toplumu içinde ki tüm mektep çeşitlerinin ve milletlerin eğitim durumu üzerinde açıklamalarda bulunmuştur. İlk eser II. Meşrutiyete kadar maarif ve terbiye alanındaki olayları, şahısları ve olguları bünyesinde bulundurur. II.cilt Meşrutiyet dönemi içinde ki maarif vaziyetinin izahı ile başlar. Bu kısımda o dönemin büyük tartışmalarını, karşılaştırmalarını görebilmek mümkündür. Eserin önemli bir kısmın da özellikle o dönemde eğitime yön veren aydınların ve idarecilerin fikirleri üzerinde durmuştur. Mustafa Satı Bey, Emrullah Efendi, Ziya Gökalp, İ. Hakkı Baltacıoğlu gibi devrin maarif sahasını şekillendiren isimleri ve fikirlerini yoğun bir şekilde görebilmek mümkündür. Eserin son kısmına, eser hakkında tenkitlerin ilave edilmesi dönemin zihinsel hoşgörüsüne örnek gösterilebilir. Bu eserler Cumhuriyet Döneminde öğretmen okullarında, köy enstitülerinde okutulmuşlardır. Daha sistemli bir eğitim politikasının dahi bulunmadığı bu dönemde maarif tarihi yazmak elbette mühim olduğu kadar da zor olmuştur. Nafi Atuf Kansu'nun eserleri birçok yandan eleştirebilir. Kendisinin dahi kabul ettiği bu eleştirilere rağmen büyük fedakarlıklar içinde, kıymetli bir alanı doldurma çabasını görmezden gelmemiz mümkün değildir.

[52] Nafi A. Kansu, *Türkiye Maarif Tarihi*,1932,cilt-I, İstanbul, s,1-10

2.3. Nafi Atuf Kansu Hakkında

N. Atuf Kansu döneminin önemli şahıslarından biridir, Onun yaşadığı devirde önemli şahsiyetlerin hayatlarında ve zihinlerinde önemli izler bıraktığı ortadadır. Bunu farklı örneklerle ortaya koymak mümkündür. Dönemin en önde gelen edebiyatçılarından Memduh Şevket Esendal O'nu Şöyle anlatır: '*Kendilerini hiçbir yerde gösterişe kaptırmayarak, kötü günlerin acılarına sessizce göğüs gerenler vardır. Halkın iyiliği yolunda doğruluktan ayrılmadan çalıştılar. Gençlerimize de örnek teşkil ettiler. Her ülkede, medeniliğin asıl ağır yükü, has yaratılmış bu adamların omuzlarındadır. Hak sözün değerini ilkin anlayanlarda bunlardır. Halk bunlar sever, niçin sevdiğini de bilmez. Hele bunları yakından tanıyanlar bunların sıcak sevgilerini, iyiliklerinin düşkünü olurlar. Acıları yahut sevinçleri olduğu günde onların yanında bulunmak, seslerini işitmek, hiç olmazsa onları anmak isterler. Nafi bunlardan biri idi.*[53]

Türkiye'nin yetiştirdiği en önemli bilim adamlarından Şevket Aziz Kansu bilindiği üzere Nafi Atuf'un kardeşidir. Ona göre Nafi A. Kansu'yu en derinden etkileyen iki kuvvet bulunmaktadır; sevgi ve doğaya olan bağlılığı. Özellikle çocuklara karşı tavrı hayatını şekillendiren en önemli güç olmuştur. Oğlu Ceyhun Atuf Kansu ise babasını şu sözlerle ifade eder: '*Benim hayatıma sessiz sedasız kattığı şey, bugün ayırt ediyorum ki benim en büyük, en değerli hazinelerimden biri olmuştur. Hayat sevgisi, tabiat sevgisi, halk sevgisi gibi insan özü ile kavranabilecek şeyleri bana kazandırmıştır.* '[54]

En yakın arkadaşlarından İsmail Hakkı Tonguç O'nun ise özellikle çocuklara olan derin bağlarını dile getirmiştir. Anıları arasında şu konuşma çarpıcıdır : '*Ölümünden bir iki ay önce, Etlik'e son gidişimizde bağdan ayrılırken birkaç defa durdu. Arkasına manalı manalı baktıktan sonra Etlik sırtlarını eli ile işaret ederek; şu güzel tabiatın içinde özel bir okul açıp çocukları bu cennete kavuşturamadık. Böyle yerlere açılmış okullara kavuşan çocuklar, nimetin kadrini bilmelidirler. Şehir çocukları için bunu yapamadık. Günahlarımız büyüktür Tonguç*.'[55] Dönemin ve Cumhuriyet tarihinin en önemli Milli eğitim bakanlarından, Hasan Ali Yücel ise Onun sessiz, sakin ve mütevazi hayatına ve anlayışına dikkat çekmiştir. Eğitime olan ilgisi ve çabası hak ettiği seviyelerle karşılık bulamamıştır. Mütevazi hayatı büyük düşünceler çerçevesinde şekillense de devrin şartları içinde yeterince anlaşılmamıştır.

---

[53] Kansu, Kansu , 'a.g.e' s, 102
[54] Kansu, Kansu, 'a,g,e' , s , 143-146
[55] Kansu, Kansu, 'a,g,e' , s, 156

Nafi Atuf Kansu politikanın ve eğitimin arasında karmaşık bir hayat yaşamıştır. Mülkiye mezunu olmasına rağmen daima eğitim meselelerinde etkin bir çizgi benimsemiştir. Dahası hem politikayı hem de eğitimi hayatında barındırmıştır. İsmail Hakkı Baltacıoğlu Onun hakkında şunları dile getirmiştir: *Nafi Atuf'u öğretmen, pedagoji yazarı diye anlamaya çalışmak onu hiç anlamamaktır. Cenap Şahabettin'i şair olarak anlamak gibi bir şeydir. N. Atuf kimdi? Meşrutiyet devrinden bu yana kültür tarihimizin tanıyabildiği en büyük mütefekkirlerlerden biridir. Eğer dünya mütefekkirlerini, kültür mütefekkirleri, medeniyet mütefekkirleri olarak ikiye ayırmak mümkün olsaydı, Nafi Atuf birincilerin başında gelir. Nafi, her mütefekkir adam gibi politik sağduyuyu en yüksek derecede taşımaktaydı. Politikaya karışmadı, politikayı yaşadı. Benim bu satırlarımı okuyanlar arasında bir dereceye kadar yadırgayacaklar olabilir. Rahmetli birçokları gibi ünlü biri değildi. Ancak ün başkadır, değer başkadır.'*[56]

Önemli simalardan olan Faik Reşit Unat ise onun politik hayatın yıpratıcılığı yüzünden eğitim camiasında hak ettiği derin etkiyi bırakamamasından bahseder. Çocukların eğitiminde ne kadar hassas olduğunu şu anılarıyla ifade eder; '*1915 yaz aylarında Bursa Darülmuallimini gençlerinin ilk Uludağ kampı, memleketimiz dağcılık faaliyetlerinin tarihini araştıracak olanları da terbiyeci Nafi Atuf'un hatırası önünde saygı ve takdirle durduracaktır. O dönemde yaşanan bir olay, Nafi Atuf'un karakterini daha iyi gösterir. Bir izci seyahatinden dönerken Mudanya bağları arasındaki yolda dağınık gruplar halinde ilerliyorduk kasabaya üzüm indiren köylüler merkepleriyle birer ikişer yanımızdan geçiyorlardı. Bir dönemeçte, sahibi geride kalmış bir merkeple karşılaştık. Arkadaşlardan biri hayvanı durdurmuş ve küfelerin birinden bir salkım üzüm almış ki müdürün :'oğlum buraya gel' sesini duyduk. Yaptığı işin kötülüğünü kavrayan arkadaş, süklüm püklüm kendisine doğru giderken, hayvan sahibi bize yaklaşmaktaydı. Görüyorum ki canın üzüm istemiş, belki arkadaşlarından da başka isteyenler vardır. Şu parayı al, hayvan sahibi ile görüş, bir miktarını satın alalım. akşam kahvaltısı için mola vereceğimiz yerde birlikte yeriz.' Arkadaş hareketine bin pişman , hocanın emrini yerine getirmiş ve hayatı boyunca unutamayacağı bir ahlak dersi almıştı. Nafi Atuf'un insan vakar ve izzeti nefsini zedelemeden buna benzer ıslah edici daha nice psikolojik inceliklerini gördümse de onun Mudanya yolunda Rum köylünün bir salkım üzümüne el uzatılmasına göz yummayışı ile Viyana yolunda üzümünü yedikleri Macar bağ*

[56] Kansu, Kansu, *'a,g,e'* , s, 110-111

kütükleri yanına paralar bırakan ecdadımın davranışı arasında gördüğüm bu benzerlik hocamızın verdiği bu dersin hatırasını bende daima canlı tutmaktadır.[57]

Kansu daima eğitim camiası içinde bulunmuştur. O eğitimi bir bütün olarak görmektedir. ve özellikle eğitimin en önemli meselesi O'nun çocukların varlığı ve terbiyesidir. Mecliste milletvekili olduğu dönemlerde dahi eğitim gündeminden düşmemiştir. Örnek olarak mecliste sunduğu bir konuşmasında: *Efendim! filhakika hükümetten gelen ve Maarif Encümenince kabul edilen şekilde planların Maarif Vekâleti Talim ve Terbiye Dairesince tanzim edilmesi vardı. Fakat bu maddeyi mütalaa eden Bütçe Encümeniniz Maarif Vekâletinin mesuliyeti altında olduğu için Avrupa'daki talebenin tahsili hususunda bu planın tatbiki meselesini de Maarif Vekâletinin mesuliyeti altına bıraktı. Maarif Vekâletinin bu hususta meşgul ve mütehassıs olan organı Talim ve Terbiye Heyetidir. Mesuliyet Maarif Vekâletine ait olduğuna nazaran Maarif Vekâleti bu işleri Talim ve Terbiye Heyetine havale eder. Bunu ayrıca biz kanuna koymağa lüzum görmedik. Bu şekilde serbest bıraktık Efendim, Bütçe Encümeni uzun uzadıya tetkik etti, esasında Bütçe -Encümeni bu fikre taraftardır. Yani talebenin Avrupa'da tahsil ettikten sonra bir memuriyete tayini hususunda bazı tedbirler bulunması esasında müttefiktir ve taraftardır, fakat Hükümetten gelen ve Maarif Encümenince kabul edilen şeklin amelî sahada, tatbik sahasında kuvvetli bir netice vereceğini ümit etmedik. Yani bu fıkra ile bunun hal edileceği kanaatine varamadık ve bunun yerine de encümen daha amelî bir teklif bulamadı. Onun için tatbik edilemeyecek olan, amelî kıymeti bulamayan bir fıkrayı kanun metninde bulundurmayı muvafık görmedik ve çıkardık.*[58]

Nafi Atuf birçok idari görevde boy göstermiştir. Ayrıca bir öğretmen, gezgin araştırmacı ve yazardır. Hatta onu bir aktivist olarak nitelendirmek mümkündür. Yaşadığı dönemde ilgili telgraflarda defalarca adının zikredildiğini görebiliriz.

Örneğin Siirt Valisi Cemal Dinç'in çektiği telgrafta: '*İlimiz özel idare bütçesinden Halkevine yapılan yardımlarla derlenmesini sağlayan ve hala basımı devam eden (Siirt Tarihi) adlı kitabın, Yüksek şahsiyetlerinizin fotoğrafıyla değerlendirilmesine ve mümkünse bu eser için 9-12 ebadında bir resminizin lütuf buyurulmasına yüksek müsaadelerinizi en derin saygılarımla arz ederim.*[59]

---

[57] Kansu , Kansu, *' a,g,e'* s, 138
[58] *T. B. M. M., Zabıt Ceridesi Kırk İkinci İnikat 21 -III- 1929*
[59] BCA , 490-0-001-000-000-52-204-2, (1945)

Yine dönemin önemli simalarında onlarca tepki almıştır. Genel Sekreterliğini tebrik eden birkaç belge bunu gösterir. *Genel Sekreterliğe tayininiz memleket, Parti ve Halkevleri için isabetli , hayırlı görerek sevindim. Bu vesile ile temennilerimi, tebrik ve bağlılıklarımı arz ederim.*[60]

Reisicumhur, Milli şefimiz tarafından Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğine asaleten tayininizi sevinçle karşılar, en hararetli tebriklerimi arz eder ve muvaffakiyetinizin devamını saygı ile dilerim[61]

Yunan tragedia tarihinin dört cildini de taktim etmiştim. Yazılması altı ay süren bu eseri takip edecek Yunana komedisi ve Latin tiyatrosu tarihlerini de aynı suretle eksiksiz ve tam bir tetkikle hazırlayabilmek için yine bu kadar zamana ihtiyaç vardır. Bu da hiç şüphesiz takdir edersiniz ki başka hiçbir yazı ile meşgul olamamam sayesinde başarılabilir. Ancak Partinin teşvik ve taltifi, bana bundan sonraki çalışmaların da en büyük bir ümit ve cesaret membaı olacağından, bütün mevcutiyetinizle hizmette bulunmak, kendine pek büyük bir vazife bilmekteyim. Gönderdiğim tragedia tarihi acaba incelenmiş ve neticesi belli olmuş mudur ? beni çok sevindireceğini ümit ettiğim cevabınızı beklediğimi arz eder ve derin saygılarımı sunarım.[62]

Kırıkkale Milletvekili Nafi Atuf Kansu'nun 23/10/1949 tarihinde vefat ettiği, İçişleri Bakanlığından alınan, 3/11/1949 tarih ve36-23302/12302 tezkeresi ile bildirilmiştir. Teessürlerimi arz ederim.[63]

[60] BCA, 490-0-001-000-52-204-2-41-1,(1943)
[61] BCA , 490-0-001-000-000-52-204-2,(1945)
[62] BCA:490-0-001-000-000-52-204-1,(1945)
[63] BCA, 030-010-000-000-77-509-7, (1949)

2. BÖLÜM

2.1. Nafi Atuf Kansu'yu Etkileyen Düşünürler

Yeniden şekillenen sınırlar, yönetimler toplumlar üzerinde etkinlik çabaları eğitimi(her yönüyle) yöntem ve kapsamını da şekillendirmiştir. Avrupa'da güçlenerek sistemli bir alan olmaya başlayan eğitim otoriteleri sadece Avrupa'yı değil bütün dünyayı etkilemeye başlamıştır. 18. Asırdan itibaren güç ve etkinliklerin zayıflamaya başlamasına engel olmak için Batı'dan istifade etmeye Çalışan Osmanlı idarecileri ve aydınları eğitim konusunda da benzer bir yol izleyecektir. Nafi Atuf ,böylesi sert kırılmaların ve çalkantıların içinde yetişmiştir.

Kısacası Osmanlı'dan Cumhuriyet'e evrilen Anadolu'nun yoğurduğu zihinlerden biridir. Faaliyetleri sonucu ön plana çıkmış insanlarda yaşadıkları dönemin mevcut karakterinden nasibini alırlar. Nafi Atuf , Mülkiye'de öğrenci iken dönemin baskın fikirlerinden etkilenmiş ve bunlar üzerinde fikir üretme teşebbüsünde bulunmuştur.. Nafi Atuf Prens Sabahattin'in "teşebbüs-ü şahsî'(bireysellik) fikrine yakınlık duymuştur. Peki Prens Sabahattin'in fikirlerinin temelinde neler vardır ? 19 asırda , Fransa'da mevcut bulunan iki akım vardı. Birisi August Comte çizgisi diğeri ise Le Play çizgisi. [64] Prens Sabahattin, Ziya Gökalp'in Durkheim'dan etkilenmiş ve öne sürdüğü toplumcu görüşe karşılık, Le Play'in bireyci anlayışını savunmuştur. Eğitimde, "science sociale" (sosyoloji) grubunun ortaya koyduğu eğitim kitaplarından etkilenmiş ve bu görüşleri kabaca Türkiye' ye uygulamıştır.

O'na göre, '*Sosyal benliğimizi, millî eğitim meydana getirir. Her ülkenin kurtuluşu, millî eğitiminin iyileştirilmesine bağlıdır. Eğitimin iki esas uygulayıcısı vardır: aile ve okul. Bunlar toplumumuzda kendilerinden beklenen görevleri yerine getirmekten uzaktır. Eğitimin temel amacı, beden, düşünce ve ahlâk meselelerini hakkıyla öğrencilere kazandırmaktır. Oysa okullarımız bu değerleri kazandırmaktan uzaktırlar.*"[65] Etkileşim zincir halkalarına benzer. Kansu'yu etkileyen Prens Sabahattin'in sosyal ve kültürel fikirlerinin oluşmasında ise Fransız sosyolog La Play' in etkisi büyüktür. La Play Aslında jeologdur. Madenci olarak

[64] Feyzullah Ünal, Soner Kavuncuoğlu '*Prens Sabahattin ve Adem-İ Merkeziyetçilik Anlayışı* ' Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergis, Sayı 45, Temmuz 201 ,s, 122

[65] Mustafa Ergün , *Prens Sabahattin Bey'in Eğitim Üzerine Düşünceleri*, s. 6

çalıştığı süre içinde ,Avrupa'yı batıdan doğuya, kuzeyden güneye baştan ayağa dolaşmıştır. Sonuç olarak yerinde yaptığı gözlemlerle Avrupa işçileri üzerinde yüze yakın monografi hazırlamıştır. Le Play işçi ailelerine ait bu bütçe monografilerini 1855'te (Avrupa İşçileri) adlı beş ciltlik büyük eserinde yayınladı. Bu eser yirmi yıllık bir çalışmanın ürünüdür[66]

2.11. Pierre Guillaume Frederic Le Play (1806-1882)

Fransız kitlelerinin sorunlarına çözüm getiren ilk sosyal mühendislerdendir. Ona göre toplumlar dini inançlarını ve bağlılıkları kaybetmesi halinde sosyal huzursuzluk baş gösterir. La Play' e göre toplumsal huzursuzlukların, bunalım ve buhranların önene geçmek kısaca toplumlarda, *'barışı, sabitliği ve diriliği sağlamak için'* şu ilkelere uymak gerekir. '*Allah'a ve baba otoritesine olan bağlılık ve mirasın parçalanmadan genç kuşaklara bırakılması'* Burada La Play insanların tabiatında var olan kötülük eğilimlerinin dizginlenebileceğini, bu şekilde ortaya çıkacak istikrar sayesinde dirlik ve huzur elde edileceğini düşünür. Bu görüşüyle ' *sağlam ve güçlü aile devleti meydana getirir*.' Tezini işlemektedir[67] Fransız düşünür otorite ve aile kavramları üzerinden fikirler üretme eğilimindedir. Ayrıca liberal(bireysel) anlayışa vurgu yaptığı söylenebilir. O dönemin mevcut şartlarında ifade ettikleri önemlidir. Geçerliliği ve sınırları tartışılabilir. Ama birçok insanı etkilemiştir. Bizim için ayrıca önemli olan kısmı özellikle Osmanlı fikir adamlarından olan Prens Sabahattin'i derinden etkilemiş olmasıdır.

2.1.2. Jean – Jacques Rousseau (1712-1778)

Rousseau, insanın doğası gereği iyi bir varlık olduğunu fakat devlet mekanizmalarının ve kurumların insanı kötüleştirdiğini fikrini savunmaktadır. Ona göre insan özgür hareket etme eğilimindedir. Çocukların yetenekleri doğrultusunda eğitilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Eğitimin başlangıç noktasının aile olduğunu belirterek, ailede temelleri atılan ahlak eğitimin devlet tarafından sürdürülmesi gerektiğini dile getirmiştir.[68] Özellikle 'Emile' eserinde hemen bütün terbiye meselelerinden bahsetmiş ve bütün meseleleri kendine mahsus ve problemlerle incelemiştir. ' Emile' beş ciltten oluşur. İlk iki kitap, Emile 'in on iki yaşına kadar geçen hayatından bahseder. Burada çocuğun ancak beden terbiyesi ve duygularının terbiyesi üzerinde durulmuştur. Üçüncü kitap, çocuğun on iki yaşından on sekiz yaşına kadar geçen

---

[66] Ahmet Arvasi. *Eğitim Sosyolojisi , Burak yayınları* , İstanbul, 1999. s.2
[67] İsmail Doğan , *Toplum Ve Eğitim* 1. Baskı , Ankara s, 50-51
[68] Sinan Koçyiğit, Mehmet Nur Tuğlu, Mehmet Kök, *Çocuğun Gelişim Sürecinde Eğitsel Bir Etkinlik Olarak Oyun* . 'Kkefdı ' Sayı:1, 2007 s, 328

terbiyesini konu eder. Bu dönem fikir terbiyesinin olgunlaştığı bir zaman dilimidir. Dördüncü kitapta Rousseau beş yaşından yirmi yaşına kadar gencin ahlakı terbiyesini incelemiştir . Beşinci ve son cilt Emile'e eş olmak için yetiştirmek istediği Sophie'in terbiyesinden (kadın terbiyesinden) bahseder. Eserinde gözettiği en önemli esası insanların bedenleri ve ruhları arasındaki iletişimdir ayrıca olgunlaşma üzerindeki farklı etkileri belirlemek ve olgunlaşma hedefiyle bağlantı kurmak üzerinde yoğunlaşmıştır ruh değişir ve olgunlaşır buna bağlı olarak eğitimin de bu gelişmeyi takip edebilecek seviyede olmalıdır.

Tabiata uygun yaşamak gerektiğine inanır. Çocuklar temiz ve gelecek doludur . Her şey insanların ellerinde bozulur. Çocukları ve insanları bozan toplumdur . öğretmenlerin görevi çocuğu tabiatından ayrı düşünmeden gerçeklere ulaşmasını sağlayacak davranışlar sergilemektir. Eğitmenin diğer bir vazifesi çocukların kalpleri üzerinde etkili olmaktır. O Bedeni , fikri ve ahlaki terbiyesinden sonra Emile 'in dini terbiyesiyle meşgul olmuştur. Dini terbiye en son gelir. Çocuk tam bir muhakemeye sahip olmadan a onu telkin etmek doğru değildir. Çünkü muhakemesiz kabul edilen düşünceler ve iman sağlam değildir. [69]

2.1.3. Johann Heinrich Pestalozzi (1746-1827)

İsviçreli pedagog[70], Seksen senelik hayatı içinde Pestalozzi çocuklar için çalışmaktan onların eğitim ve terbiyesi için uğraşmaktan hiç vazgeçmemiştir .Pestalozzi, yoksulluk içinde büyümüştür, yoksul çocukların eğitimiyle yakından ilgilenmiştir. Kırsal kesimdeki yoksulların yaşamını yakından izleme olanağı yakalamıştır. Bu zamanlar içinde çocukların pamuk endüstrisi içi hangi şartlarda çalıştırıldıklarını ve tanımlanamayacak kadar kötü okullarla nasıl zarar gördüklerini, doğuştan getirdikleri doğallıklarını ve güçlerini nasıl yitirdiklerini yakından görmüştür. Hayatının önemli bir diliminde yoksulların eğitimine yardımcı olmak için çalışmalar yapmaya başlamıştır. Yaşamının ileriki yıllarında bu sözünde durmuştur. *"Yoksulluktan çıkıp refaha ermek*" için eğitimi değil, "*yoksulluğu hedefleyen bir eğitimi'' '* savunmuştur. "*Yoksullar yoksulluk için eğitilmelidir*" ve "*Yoksulluk bataklığında insan insan olmaz"* gibi sözler görüşü Pestalozzi'ye aittir[71]

Eğitimde sevgi kavramının önemini şöyle dile getirir: "*Kutsal,iyi, eğitici olan, insanı ahenkli bir şekilde gelişmeye götüren her şey, sevgi denilen tek bir merkezden doğar. Hiç şüphe yok*

[69] Nafi Atuf Kansu *Pedagoji Tarihi* S. 100- 110
[70] Şeçil Akgün, Murat Uluğtekin Misak-I Maarif . S , 290
[71] Orhan Özdemir, *Tanzimat'tan Günümüze Modern Eğitim ve Verimlilik* S, 103-104

ki, bütün beşerî duygular arasında, çocukta insan tabiatının en yüksek, en özlü anlamım belirten sevgi duygusudur. Sevgi ve o sevgi ile birlikte çocukta fışkıran ruhî etkinlik, şüphesiz, gelişmenin müşterek, olumlu ve sarsılmaz hareket noktasını teşkil eder; ruhumuzu yükseltebilecek bütün istidatlar yalnız ve ancak ondan doğabilecektir."[72]

Pestalozzi'nin en önemli özelliği şüphesiz J.J. Rousseau'dan etkilenmesidir. Ona karşı aşırı bir hayranlığı söz konusudur. Rousseau, toplumu ve insanı doğanın bir parçası olarak görmüştür. Ona göre, eğitim, öğrencinin girişimine bırakılmalıdır. Rousseau'nun düşüncelerini derinden benimseyen Pestalozzi, çocuk ve insan için doğa yasalarının belirleyici olduğunu düşünür.[73]

Oyunların çocuk eğitimi için çok önemli olduğunu dile getirmiştir hatta bu etkinleri topluma yararlı etkinliklerle donatılması gerektiğini savunmuştur. Çocukların kendi hallerine bırakılmalarının çok doğru olmayacağını dile getirmiştir. Pestalozzi oyunu, Rousseau'nun düşüncelerine karşın zamanın sosyal tutumlarına uyarak doğal etkinliklerden çok, amaçlı, topluma yararlı şekilde ele almıştır. Pestalozzi, çocuğu yöneten bir gücün var olduğunu, bu itici güçle çocuğun devamlı bir harekete yönlendirdiğini ifade etmiştir.[74] Onun Talim ve terbiye meselelerinde bütün hedefini şu dört kelime ile açıklanabilir. Eğitim usulünü standart bir zemine oturtmak, herkesin uygulayabileceği bir sistem geliştirme. Sokrates'in tarzını tavsiye etmekte ve bu usulün kullanılması için bazı önemli usulleri ileri sürmüştür . İvordan'da ,Bertud'daki mesaileriyle edindiği belli başlı fikirleri, bütün geleneksel bilgileri şu üç esasa bağlıydı (kelime, şekil, adet) .Onun çalışmaları içinde takdire layık olan , fikirleri eşyanın tetkikatına bağlamasıdır. Pestalozzi'nin eğitim usulü uzun ve daima yeniden başlayan tecrübelerin sonucunda şekillenmiştir. Onun muayyen, değişmez yoktur. En büyük meziyeti daima araştırma ve tecrübe içerisinde olmasıdır.

Talim ve terbiyede esas fikirlerine göz attığımızda, fikirler Geniş ve kuvvetli bir eğitim anlayışı içinde vücuda getirilmelidir. Çocuğun dil tahsiline çok önemlidir. Çünkü kendi merakından doğan fikirleri sözlerle rahatlıkla ifade edebilmelidir. Öğretmen bütün işlerde lüzumlu olacak bilgileri verilmelidir. Araştırmalarında esas olan genel fikirleri ve noktaları keşfedebilmeleridir. Çocuklara verilecek bilgiler bütün anneler, öğretmenler tarafından

---

[72] Fahri Kayadibi, *Sevgi Faktörünün Eğitim Verimliliği Üzerine Etkisi*, s.35
[73] İbrahim Kaygısız, *'Eğitim Felsefesi ve Türk Eğitim Sisteminin Felsefi Temelleri '* Eğitim ve Yaşam dergisi 1997 s,13
[74] Koçyiğit, Tuğlu, Kök, *' a,g.m' s,* 29

anlaşılabilmeli ve telkin edilebilir olmalıdır.ve çocuğun olgunlaşmasını takip ederek ilerlemelidir. Çocukların bir fikri tamamen kabul edebilmeleri için öğretimin hemen her konuda üzerinde iyice durulmalıdır. Öğretim de doğal bir olgunluğu takip etmelidir. Çocuğun şahsiyeti mukaddestir. İlk öğretimin temel amacı çocuğa bilgi ve beceri kazandırmak değildir. Bilakis zeka ve alışkanlıklarını olgunlaştırmaktır . öğretmeyi ve öğrendiklerini uygulayabilmelerini sağlamaktır. Düşünceler pratiklere aktarılmalıdır elbette öğrenci ve öğretmen arasındaki bağ saygı ve sevgi ile kendini göstermelidir. Öğretim özellikle eğitimin yüksek amacına uygun olmalıdır.[75]

2.1.4. Friedrich Wilhelm August Fröbel (1782-1852)

Oberweissbach kasabasında doğmuştur. Babası ve amcası papaz idi. Babası Onu bir kız okuluna göndermişti. Burası bir din mektebiydi. İncil'den , ilahilerden başka bir şey öğretilmiyordu. Ezberden öte olmayan derslerden bıkmıştı. Terbiye felsefesinin ilk esas fikirlerini burada kazanmaya başlamıştır.[76] '*İnsan Eğitimi'* adlı kitabında öne sürdüğü ve küçük çocuklar için açtığı okulda uyguladığı metotlar Pestalozzi'nin fikirlerinden doğmuştur. Amacı çocukta yetilerin dengesini gerçekleştirmekti.[77] Erken çocukluk eğitimine büyük katkısı olan ilk düşünürlerden biri olarak, Friedrich Wilhem Froebel, Anaokulu kavramını ilk ortaya atan düşünürdür, çocuklara ilişkin eğitim programları ve yöntemleri oluşturma üzerinde çalışmış, 1800'lü yılların başında Almanya'da ilk anaokulunu kurmuştur. Ancak, düşünceleri zamanının ilerisinde olduğundan anlaşılamamış hatta pek çok yerde bu uygulamalar yasaklanmıştır.[78]

Frobel, eğitim nedir? sorusuna;' *Zeka ve şuur sahibi olan insana ,layık olduğu hayat unsurunu izah etmek ve olgunlaşmasını sağlayan bir yoldur. Gayesi insana gerçekleri öğretmek ve onu zahmetsizce düşündürmeye alıştırmaktır*. Özellikle bu nokta üstünde ısrarla durarak eğitimin, çocukluktan itibaren iki amacın takip edebileceğini ifade etmiştir; genel amacı çocuğun beden ve zihinsel olgunlaşmasını sağlamaktır özel amacı ise manevi olgunluğa eriştirmektir. Eğitim tam bir hürriyet ve ihtiyat meselesidir. genel bir eğitim modeli oluşturmak imkansızdır. Çünkü her çocuğun ayrı bir doğası vardır ve bunu dikkate almak

---

[75] Kansu, '*Pedagoji Tarihi* 's,130
[76] Kansu, '*a,g,e*'s, 132
[77] Akgün, Uluğtekin ,'*a,g,e* ' s, 289
[78] Elif Sazak Pınar '*Dünyada ve Türkiye'de Erken Çocukluk Özel Eğitiminin Gelişimi ve Erken Çocukluk Özel Eğitim Uygulamaları.'* Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim *Dergisi* 2006, s, 72

elzemdir. Eğitim kalıplarını şekillendirmek öğretmenin zekasına bırakılmalıdır .çünkü her kişiliğin farklı tarz ve yeteneği mevcuttu . O Çocuklara çok kıymet verir ve Onları küçük bedenler olarak görmezd , çocuklar daima iyiliğin ve ilahi aşkın bir sembolü olarak gösterirdi.

28 Haziran 1840 tarihinde 'Çocuk Bahçesi' adıyla bir okul kurmuştu. Çocuklarda üç önemli hareket kaynağı tespit etmiştir . takip duygusu , hareket ve inşa, ve kişilik hissi … Çocuğun bütün duyguları açıktır. gözünün gördüğü veya dokunduğu herhangi bir şey onun dikkatini çeker . çocuğa yalnız eşyayı göstermek kafi değildir. Çocuklar dokunmalı, kullanmalı ve araştırmalıdır .Çocuklar bir şeyler yapmaktan etmekten çok hoşlanırlar. Tabi bir sanatkar ve mühendistirler. Frobel'in usulü çocuğun farklı içgüdüleri karşılamak ve çocuklarda memnun etme amacı vardır O'nun özellikle oyun ve oyuncaklar üzerindeki fikri benzersiz ve çok önemlidir. Oyun Frobel sayesinde eğitimin önemli bir parçası haline gelmiştir.[79]

2.1.5. Lev Nikolayevich (Leon Nikolaivitche)Tolstoy (1828-1910)

353'te Rusya'ya göçmüş Alman asıllı Alman Yüksek bir Rus zadegan ailesine mensuptur. Babası Kaymakam (Colonel) rütbesinde bir zabitti. 1812 savaşına iştirak ettikten sonra Rusya'nın Tula vilayetinde Yasnaia-Polyanna köyüne ailesi ile birlikte yerleşmiştir. Leon Nikolaivitche Tolstoy bu muhitte 28 Ağustos 1822'de doğmuştur.[80]

Tolstoy hayatı boyunca çok etkilenen ve Tolstoy'un eğitim düşünceleri üzerine yazılar kaleme alan Nafi Atuf Kansu 1919 yılında *'Tolstoy –İlk mektep Muallimi'* adlı kitabını kaleme aldı. Bu kitapta, Tolstoy'un yetişmesi, gençliği, eğitim hayatı ve pedagojik yaklaşımları hakkında geniş malumatlar söz konusudur. Ayrıca Tolstoy'un Türk Eğitim dünyasına tanıtılmasını sağlamıştır. O'nun eserlerinde görülen eğitim-öğretim ve yetiştirme kavramlarını ciddi şekilde sorgulayan yaklaşımı , Nafi Atuf'un *Sa'y ve Tetebbü* (çalışma ve araştırma) dergisinde ki Osmanlı eğitim, kültür ve medeniyeti ilgili yazılarında da görülür. Tolstoy eğitim yerine kültür kavramını koymuş ve eğitim-kültür arasında farkı zorlama olduğunu ifade etmiştir. Öğrenmenin eğitim değil, kültür süreci olması gerekliliğini savunmuştur Tolstoy, eğitime teorik ve saha çalışmalarıyla irdelemiş bunun yanında yazdığı okul kitaplarıyla önemli

[79] Kansu' '*a,g,e'* , S, 178-189
[80] Kansu , Kansu , *Nafi Atuf Kansu* s, 403-407

katkılarda bulunmuştur. Çocukların ihtiyaçlarını temele alan yaklaşımı özellikle 20. Yüzyılda ön plana çıkan *'özgür okullar'* gelişimini de büyük ölçüde etkilemiştir. [81]

2.1.6. Johann Friedrich Herbart (1776-1841)

19. Asrın genel anlayışında O teolojiye dayanmayan ve uzun bir zaman tatbikatla uğraşan tek eğitimcidir. teolojiye bağlanmamak ve eğitim uygulamaları uğraşmak, dönemin felsefesine hakim olmak ve Pestalozzi'nin fikirlerine sahip olması sayesinde bulunması sayesinde Herbart gerçek bir pedagoji tesisine sahip olmuştur. Ona göre ; Eğitim yalnız içgüdü ve tecrübenin eseri olmamalıdır. Bunlardan başka alışkanlıklar, açıklamalar, toplum kanunu hakkında bilgiye ihtiyaç vardır.

Herbart pedagojiyi psikolojiye dayandırmak istemiştir. 1806'da tecrübelerini ve şahsi müşahedelerini içeren meşhur eseri ' Genel Pedagoji' yayımlanmıştır. Bu eser hiç şüphesiz kıymetli bir felsefe eseridir. Bu eserinde eğitime değişmez bir gaye çizmiştir. Çocukların idaresi ve onlara tebliğ edilen fikirler vasıtasıyla irade üzerinde tesir yaparak karakterin teşkilini sağlamalıdır. Könisberg'te iken pedagoji okulunu kurmuştur. Onun felsefesini anlamak için eğitimin bütün temel noktalarını anlamak gerekir. O, pedagojiyi bir usul ve nizam altında anlayan, öğretimin meselelerini ve esasını ortaya koyan ilk filozoftur. O 'da pedagojiyi psikoloji ve ahlak temelleri üzerine kurmuştur. Ahlak gidilecek gayeyi göstermelidir. Psikolojide bu gayeye giden yolları ,araçları göstermelidir.

Almanya'da hüküm süren Tasavvufi felsefe cereyanlarına karşı durmak amacını taşımıştır. Hakikat, tecrübe ve bireysellik yanlısıdır. Ona göre ahlakın gayesi şu esas fikirlerle ifade edilebilir; özgürlük, olgunluk, aşk , hak vs. gerçekte insan en iyi olduğunu düşündüğü şeye yönelmek ister. Öğretimden önce öğretmenin özellikleri üzerinde durulmalıdır. Öğretmen, sevgi ve saygı sahibi olmalıdır. Bilgili ve çocuk psikolojisinden anlamalıdır.

Eğitim anlayışı içinde amaç parça parça verilmelidir. Çocuklar hem hayati bilgileri kazanmalıdır hem de ahlaki değerlere sahip hassas ve dengeli bir karaktere bürünmelidir. Herbart'ın terbiye anlayışının başlıca esasları şu kurallara dayanır: ilgi, anlatım ve düzen. Öğretmen soru sormayı ve ikna etmeyi iyi bilmelidir.

---

[81] Kansu , Kansu , '*a,g,e,*' s, 46-52

Nafi Atuf'un ideallerini , eserlerini, çalışmalarını şekillendirirken özellikle zikredilen mütefekkirlerden ziyadesiyle etkilendiği ortadadır. İlk gençlik yıllarından hayatının sonuna kadar bu fikirler ışığında birçok faaliyet içinde bulunduğunu , terbiye sahasında emsal oluşturacak yollar açtığını kabul etmek çok yanlış bir yargı olmasa gerek.

III. BÖLÜM

3.1. Eğitim Hakkındaki Fikirleri

Kültür, çok yönlü bir olgudur. İlk medeniyetler bugüne kadar doğal ve beşeri faktörler etrafında şekillenmiştir. Bu birikim sonucunda ortaya özgün kültürler çıkmıştır. Kültürler çeşit çeşit olabilir. İnsanlık tarihi içinde bütün olaylardan etkilenen kültürün özellikle inanç sistemlerinin etkisinde daha fazla kaldığını söylemek mümkündür. Farklı dinler farklı inanç ve kanaatler zamanla toplumların ünsiyetleri üzerinde belirleyici olmuştur. bu durum açıkça ortaya koymuştur ki kültürler inançlardan derinden etkilenirler. Sonuç olarak kültürlerin eğitim üzerindeki belirleyiciliği aslında dinlerin eğitim ve politikaları üzerinde etkinliğini gözler önüne serer. Dünyanın bütün toplumları için bu geçerlidir. Etkisi, oranı ne olursa olsun dikkate değer bir etkidir. Özellikle kapalı ve geleneksel toplumlarda dinin terbiye üzerindeki etkisi daha yoğundur. Doğu kültürleri için durum çok farklı değildir. Doğu kültürü içinde önemli bir mevkide bulunan Türkler için durum çok farklı olmamıştır. Akla gelen en önemli sorulardan biri , eğitim ve terbiye anlayışları tamamıyla inanç sistemlerinden ayrı düşünülebilir mi ? kültürel değerleri yeni nesillere aktarmanın önemi bir yana kültürü şekillendiren inancı nasıl bu potanın dışında tutabiliriz? modern eğitim sistemlerini benimseyen dünya ülkeleri kültür-din-eğitim algısına hangi mevkiden bakmaktadır? Türkiye'nin dünden bu güne eğitim alanında yürüttüğü politikalar tam manasıyla başarılı olabilmiş midir? ve en önemlisi tüm bunlar içinde geleceğe uygun politikalar için altyapımız ne kadar uygun Müellif bu konuda şunu ifade eder;

Her dinin mahiyetinde terbiye esasen vardır. Ve her din hükümlerinin nesilden yeni nesillere intikal etmesi hususunda çok kıskanç ve dikkatlidir. Doğu milletlerinde eğitim dini bir mahiyet aldığı gibi İslam dininin etkisi altında kalan muhtelif milletlere kendi hükümlerinin telkinine büyük ehemmiyet vermiştir. Bununla birlikte İslam devleti olarak kurulan Osmanlı devleti zamanın hukuk adamlarını yetiştirmek üzere açılan medreselerle ' *İlmi beşikten*

mezara kadar isteyiniz' emrine uyarak dini bir ihtiyaçla halk çocuklarının talim ve terbiyesi açılan mahalle ve ilkokullarında bütün taraflarıyla ile hakim olmuştur. Esasen İlkokul öğretmenleri de medreselerde yetiştirilmekteydi. Gerçekte II. Mehmet medrese teşkilatını kurarken Eyüp ve Ayasofya'da kurduğu iki medresede İlkokullarda öğretmenlik mesleğini icra edecekler için ayrı dersler açmış ve bu dersi görmeyenleri ilkokullarda öğretmenlik yapmaktan men etmişti. Bu derslere örnek olarak: Arapça Sarf(dil bilgisi) ve Nahiv(söz dizimi), Edebiyat, Terbiye ve Eğitim usulü Münakaşalı Akait(kelam), Riyaziyat(matematik ve geometri). Ancak bu tavır çok uzun sürmemiş, uzun zaman sıbyan mekteplerinde(ilkokullarda) öğretmen olmak için medreselerden icazet almak kafi görülmüştür. İslam alimlerince bir mesele önünde akıl ve ayet ve hadis hükümleri karşı karşıya geldiği zaman akla göre hareket edilmesi kabul edilmiş olduğu halde zamanla bu anlayış terk edilmiş, dolayı yalnız şeriat hükümleriyle hareket edilmesiyle İslam medeniyetinde talim ve terbiyede 'nassilik'(dogmatik) tavır kendini güçlü şekilde göstermiştir olmuştur.

Kansu'nun sonuç olarak sunduğu değerlendirme oldukça çarpıcıdır; *'Gerçekten medreseler bütün hayatları boyunca ayetlerden, hadislerden ve bunları Aristo mantığıyla izah eden şerhlerin dışında hiçbir fikre yer vermemiştir. Görüş bildirme imkanlarının zorluğunu fırsat bilerek inceleme ve düşünme devrini açmak için hiçbir teşebbüste bulunmamıştır. Osmanlı hükümdarları ilk medreseleri oluştururlarken Selçuklu, Mısır ve Türkistan medreselerinin teşkilatlarından ve eserlerinden istifade etmişlerdir. Arapça bütün İslam medreselerinin ilim dili olduğu gibi Osmanlı medreselerinin de dili olmuştur. Türkçe medreselerin orta ve yüksek kademelerinde kabul edilmemiştir. Halk mektebi olması icap eden sıbyan mekteplerinde ise ancak' ilmihal' lisanı olarak tutunabilmiştir*.[82]

Müellifin anlayışına göre din toplumun ziyadesiyle eğitimin bir parçası olmuştur. Türk Eğitim Tarihi İslam Dini ile karşılaştığı günden itibaren kültürel olarak da bu eksene kaymıştır. Bununla beraber tarihsel derinlik içinde pozitif bilimlerin değerli görüldüğü, İslam dini içerisinde yaşam alanı bulabildiğini görebilirken, Zaman içinde bu anlayışın terkedildiği tarihsel sürecimiz içinde kendini göstermiştir. Bu anlayıştan uzaklaşma sebeplerimiz irdelenmesi gereken önemli sorunlardandır. Bu anlayışı yıkıp, yeni bir kimlik kazanma çabası içinde şekillenen Cumhuriyetin eğitime, kültüre ve inanca bakışı nasıl olmuştur? Modern bir eğitim anlayışı üretmeye çalışan Cumhuriyet tarihi çağdaşı ileri gelenler hangi politik aşamaları gündeme almıştır? Daha da önemlisi bunda ne kadar başarılı olunmuştur. Ve

[82] Nafi Atuf Kansu , *Maarif. Tarihi* I. Cilt s,8,11

bugün inanç ve eğitim algılarımız hangi anlayış içinde şekillenmektedir? Dahası dünya kültürleri içerisinde din-eğitim algıları hangi seviyededir. Bu sorulara hangi seviyeden cevap aranmalıdır?

3.1.1. Eğitim ve Disiplin

Okullar örgün eğitim kurumlarının yapı taşlarıdır. Mekan ve düzen için olmazsa olmazlardandır. Çocukların doğal davranışları içinde bu mekanlarda eğitim alabilmeleri oldukça önemlidir. Bunu sağlamak için düzene ve disipline ihtiyaç duyulur. Disiplin anlayışları devrin etkin düzeninden etkilenmiştir. Ve daima ihtiyaç duyacağımız etkinliklerdendir. Kansu'ya göre : Okullarımızda çocuklarımıza; iyi bir öğrenci saygın bir vatandaş, namuslu bireyler olmaları için görüş bildiriyoruz. Şüphesiz bu fikirler yararlıdır ve istenilen sonuçlara ulaşılmasını sağlar. Fakat bunu çocuklarımızın tabiatına uygun yapmazsak ikazlarımız sonuçsuz kalabilir. Çocuklar nasihatlerimizi ihtiyaç olarak görmezse, dahası bunu kabullendiremezsek eğitimden istediğimizi elde edemeyiz. Bunu başarmanın yolu öğretmenlerin dersleri en iyi seviyede vermesiyle değil, verilecek bilgiyi hazmettirmesi ile mümkün olabilir. Onları hayata hazırlamanın en etkin yolu bilgiyi kullanma yollarını öğrencilerle paylaşmaktır

Çocukların bedeni, ahlaki gelişimini takip eden öğretmenler onların zekalarına , tabiatlarına kendi iradeleriyle hayatlarına devam etmelerini sağlamak en büyük vazifeleri olmalıdır.[83] *Eğitim çok yönlü bir meseledir. Disiplin eğitimin vazgeçilmez bir parçasıdır. Hangi dönemde olursa olsun disiplin sağlanmadan eğitimin amacına ulaşmasını beklemek beyhudedir. Bu kavramın içeriğini dizayn etmek için hangi değerleri hangi alt yapıları kullanmak gerektiğini iyi bilmek gerekir. Disiplin başlı başına önemli bir çalışma alanıdır. Eğitim dünyası içerisinde bulunan öğrencilerin belli bir standart içinde olmadığı bilinen bir gerçektir. Bu hakikatten yola çıkarak öğrencilerin yaşlarına kültürlerine algılarına yaşadıkları coğrafya ve kültürlerine uygun disiplin sistemleri geliştirmelidir. Daima değişen dünya ile disiplin anlayışlarının çatışmadan uygun şekilde harmanlanması çok önemlidir.*

Değişim ve süreklilik içinde süregelen eğitim olgusunun dünden bu güne nasıl şekillendiğini görebiliriz. Asıl önemlisi planların ne kadar hayata geçirilebildiği gerçeğidir. Günümüzde okul ortamları ve disiplin hala çözülebilmiş değildir. Dahası okullarımız eğitim için uygun

[83] Kansu, Kansu, *Nafi Atuf Kansu* , s , 292-293

ortam özelliklerini barındırıp barındırmadığı meselesidir. Bugün okullarımızda düzen ve disiplin yeterliliği sorgulanmalıdır. Çocuklar için sağlıklı bir eğitim ortamı çok önemlidir. Bu önemi kavramalı ve ona göre davranmalıyız.

3.1.3. Çocuklarımız İçin

Nesiller geleceğin teminatıdır. Onları yetiştirmek dünyanın en mühim meselesidir. En kıymetli emanetleri dikkatle korumak ve yetiştirmek gerekir. Öncelikle anne ve baba, aile bireyleri, çevre ve okullar bunun bilincinde olmak zorundadır. Onların eğitimi sadece aile ya da okulun görevi olmaktan daha öte herkesin görevi ve sorumluluğu altındadır. Sorumluluk bilinci yeterli değildir. Aynı zamanda çocuklara ve onların gelişim sürecine uygun davranmak gerekir Kansu bu konudaki fikirlerini şöyle beyan eder *: Çocuklarla aramızdaki iletişim ve üslup seçeneklerini belirlerken alacağımız tavır oldukça önemlidir. Onlara doğruyu , güzeli , iyiyi aktarmak ancak doğru bir iletişim anlayışı içinde mümkündür. Kötü , kaba ,yanlış tavırların ve bilgilerin onların hassas dünyalarını mahvetmesi an meselesidir. Seçeceğimiz yolu bütün bu gerçekleri göz önünde bulundurmamız gerekir.*[84]

3.1.4.Mahalle Mekteplerinin Amaçları Üzerine

Her devrin kendine özgü eğitim politikaları vardır. Ve ülkelere göre değişebilir. Bazı dönemlerde bu fikirler bütün dünya ülkelerin politikalarını etkileyebilir. Zaman içinde bazı eğitim anlayışları ve araçları çağının gerisinde kalabilir. bir düşüncenin hakimiyetinin sürekliliğini sağlamak pek mümkün değildir. Çünkü zaman içinde her şey değişebilir. Fransızlar eğitim sahasındaki tekdüze yetiştirme tarzın önemli bir örnek teşkil ederken zaman içinde araştırma odaklı, devamlılık ve tutarlılık sahibi yeni anlayışları örnek almak zorunda kalmışlardır. Almanların ve İngilizlerin yeni eğitim tarzları onlar içinde uygulama alanı olarak kullanılmıştır. Standart bilgiler yerine müteşebbis beyinlerin etkinliğini ve sayısını artırmak en önemli amaçlar arasındadır.

Kansu'ya göre *20. yüzyılın bakış açısına göre her şeyin öğrenilmesi imkansızdır. Fakat eğitimin asıl gelişim alanı hayatın kendisidir. Aktif yaşam alanlarında eğitimin daha işlevsel bilgilerle harmanlanacağını görmek gerekir. İnsan nasıl yaşayabilir? Neler öğrenmel? ne bilmelidir ki yaşayabilsin? Bir çok malumatı bir akla doldurunuz; bir sürü hesap-kitap işleri,*

[84] Kansu- .Kansu, a,g,e s, 295

iklimler, şehirler, coğrafi terimleri ve rakamları ezberletiniz, bütün tarihi çağları, savaşları, devletleri öğretebilirsiniz. binlerce kavramı zihinlere kazıyabilirsiniz. Fakat yaşamın içinde bu bilgilerle ne kadar başarılı olabilir. Geçmişten bu güne böylesi bir eğitimin başarılı olmadığını görebiliriz. Bütün bunlar yerine gençlerin hayatın içinde yaşayarak öğrenmeleri ve bu şekilde hayatı kavramaları daha faydalı olacaktır. Esasen devletlerin kanunlarında yalnız ilkokullara zaruri tutulmuştur. Osmanlı kanununda da böyledir. Çocukların İlkokulu bitirmesi mecburidir.[85] İleri eğitim seviyelerinin mecburi tutulması ayrı bir tartışma alanı iken var olan eğitim anlayışının eksikliği de ortadadır. Lakin devrin şartlarında eğitim hizmetlerinin devrimsel değişikliklerden uzak ve yanlış tavırların devamlılığı meselenin sonraki dönemlerde büyüyerek daha büyük sorunlara sebep olduğunu maalesef gözlemleyebiliriz.

3.1.5. Okul Terbiyesi

Geçmişten günümüze hürriyet kavramı başta aydınlar olmak üzere toplumsal çevrelerin önemli tartışma alanlarından olmuştur. Çoğu zaman hürriyet kavramının toplum ve yönetim arasında derin çatışmaları da beraberinde getirmiştir. Bununla beraber daima en zorlu mücadeleler karşısında kazanılmıştır. Hürriyeti tahsis etmek kadar onu korumakta zordur. Bu kavramın eğitim ve terbiye içinde ne kadar önemli olduğu ortadadır. Şayet özgür düşünce ortamı sağlanmayan bir eğitim örgüsünün amacına hizmet etmesi pek mümkün değildir. Hürriyetin dillendirildiği ve kabul gördüğü bir eğitim ortamı sağlamak kadar öğretmenlerin bakış açısı da oldukça mühimdir. Çünkü öğrencilere yönelik tavır ve ilgi bu çerçevede olursa amacına hizmet eder. Öğretmenin özgürlüğe verdiği değer ve bunu okul içindeki davranışlarında yaşatması öğrencilerinde bu kavrama olan bakış açılarını üzerinde son derece etkilidir. Sınıfta ve okulda düzeni korumak hem zordur hem zaruridir. Düzeni korumak adına uzun saatler içinde okulda bulunan öğrenciler için, ardı arkası kesilmez cezalarla, bitmek tükenmek bilmeyen sert üsluplarla karşılamak öğrenciler için hem yorucu hem incitici olabilir. Sadece öğrencileri değil öğretmenleri de derinden yoracak bir ortam söz konusudur. Bu şartlar altında, düzenli ve disiplinli eğitim nasıl olmalıdır?

Kansu'nun ifadelerine göre ; '*Hakim görüşe göre , Öğretmenin şahsi terbiyesi ve düzeni oldukça önemlidir. Öğretmenlerin genel tavırları öğrenciler üzerinde derin tesirler uyandırırlar. Ayrıca öğretmenler gözlemcilik vasıflarını geliştirmeleri hayati önem taşır.*

[85] Kansu, Kansu, *' a,g,e'* s,297

Şayet öğrencileri gözlemleyerek okul ve sınıf düzeninin kimlerin bozduğunu belirlemek ve bu davranışlara göre çözüm üretmeleri önemlidir. Ayrıca güzel davranışlar sergileyen öğrencilerin taktir etmek çok önemlidir. Şayet bu tavır öğrenciler üzerinde çok kıymetli tesirler uyandırır.'

Okul hayatı ve düzeni eşit koşullar içinde şekillenmelidir .aksi taktirde amacından uzaklaşacaktır. Hatta okul ortamını bozacak etkileri dahi olabilir.

Kansu şu üç kaide ile düzeni belirtmiştir :

1-) Mükafatlar öğrencileri çalışmaya teşvik etmelidir.

2-)Verilen cezanın, işlenen suçla sıkı bir ilgisi olmalıdır.

3-)Okul kuralları ve düzeni açık ve anlaşılır olmalıdır. öyle ayarlanmalıdır ki öğrenci işleyeceği kabahatin hangi ceza ile karşılık göreceğini önceden bilmelidir.[86]

Özgürlüğe verdiğimiz değer aslında çocuklarımıza verdiğimiz kıymetle yakından ilgilidir. Başarılı, güvenli ve ufuk sahibi nesilleri yetiştirebilmek, ancak huzurlu ve rahat ortamlar hazırlayarak mümkün olabilir. Hülasa amacından ve disiplinden kopmadan bu ortamı hazırlamak bütün bireylerin, kurumların vazgeçilmez görevidir.

4.1.5. Eğitim de Tarih ve Felsefe

İnsan derin bir iç dünyaya ve karmaşık bir bedene sahiptir. İki farklı ama birbirinden bağımsız olmayan alanın beslenmesi ve olgunlaşması önemlidir. Bunu başarmak için dengeli şekilde iki alemi de bilmek ve beslemek gerekir. modern eğitime göre , fizyoloji ve psikoloji bu anlamda hayati iki beslenme alanıdır. ayrıca , beden ve ruhun alemlerinin farklılıklarını ve bu ayrımların izah edilmesi öğretmenlerin en kıymetli işlerindendir. Öğretmenlerin bunu sağlayabilmesi için de iki farklı alemle ilgili bilgi sahibi olmasına bağlıdır. Lakin bu iki bilimin yardımına muhtaç olan öğretmen her şeyden önce eğitimin amacını bilmeli ve asla unutmamalıdır. Bir bireyi bütün yönleriyle bilmek dahi öğretmen olmak için yeterli değildir. her şeyden önce başlangıcı ve amacı bilmek durumundadır.

---

[86] Kansu, Kansu, *'a,g,e'* s, 299

'Ferdin hayatı madem ki toplumun hayatından ayrı tutulamaz. O halde ferdin eğitiminden bahsetmek toplumun hayatından bahsetmek demektir. Bu minvalden hareket edecek olursak, toplumun terbiyesinin önemini daha iyi kavrarız toplumlar asırlar içinde, Harpler, göçler, medeniyetler, ihtilaller vs. bütün muhtelif hayat tecrübeleri içinde şekillenmiştir ve kendine has bir karakter kazanmıştır. O toplumun sinesinde yaşayan fertlerin bütün alışkanlıklarına tesir eden önemli bir kuvvettir. Öğretmene emanet edilen çocuklar bütün bu tecrübeler dikkate alınarak eğitilmelidir' sözleriyle Kansu öğretmelerin bu konudaki yetkinlik dereceleri üzerinde akıl yürütmüştür.

Yine konuyla ilgili değerlendirmelere devam eder;' *Modern eğitim tarihi, tarih ve felsefenin bu yakın ilişkisi ve iki disiplin içindeki herhangi bir gelişme eğitim sahasına direkt etki etmektedir. Filozoflar ve fikir adamlarının ortaya koyduğu fikirler eğitim dünyasında da yeni ufuklar açabilmektedir. Esasında çocuğun doğal gelişimini dikkate alan yeni eğitim anlayış ,daha genel daha beşeri fikirlerle eğitim algıları üzerinde etkili olmaktadır. Dini, milli ve medeni eğitim, tarih içinde şekillenen değerlerden doğmaktadır. Eğitim şüphesiz insanlığa en yüksek refah seviyesini temin edecektir. Bu bakış açısından hareketle Öğretmen ancak tarih ve felsefe sahasında yeterlilik sağlayarak gerçek değerini kazanacaktır. Eğitim Milletin ve toplumun ruhuna işleyebilecek değerleri içinde barındırmalıdır. olmalıdır. Ancak bu sayede toplumun olgunlaşması mümkün olacaktır.*[87] Bununla beraber fikirlerin ortaya atılmasının üzerinden onlarca yıl geçmesine rağmen öğretmenlerin yeterlilik probleminin çözülemediği ortadadır. Bahsedilen disiplinler çağlar içerisinden süzülerek gelen kıymetini hala koruyan ve eğitim için vazgeçilmez olan öğretmenlerin yetiştirilmesinde önemli bir zemin oluşturur. Türkiye'de Sosyal Bilimlere bakışın bugün ki durumu düşündürücüdür. Genç dimağların bu alana olan ilgisini uyandırmak ve desteklemek eğitim ile ilgili bütün kurum ve kuruluşların hayati görevleri arasındadır.

[87] Nafi Atuf Kansu , *'Türk Yurdu*,' sayı ,100 ,13 Ocak 1916 .s.307-309

3.1.6. Karakter Üzerine

Farklı coğrafyalar ve medeniyetler arasında binlerce yıldır zaman geçiren Türk milletinin değerlerinden öz karakterinden uzaklaştığı zaman zaman tamamıyla karakterini kaybettiğini tarihsel süreçler içinde görebiliriz. Bu durumdan kurtulmak kendi değerlerimizi canlandırmak ve yaşatmak için mutlaka kültürel zenginliklerimizden faydalanmamız gerekir. Müellif bu konuyla ilgili ; '*Tarihimizin derinliklerine göz attığımızda ecdadımızın , azimli ,sabırlı ve çalışkan olduklarını görebiliriz. Fakat kendi karakterinden uzaklaştığı zamanlarda ciddi bir çöküş ve yozlaşma ortamına girdiğini görmekteyiz. Karakter önemli bir eğitim meselesidir. Peki karakter nedir ? Karakterin unsurları nelerdir ? Nasıl ıslah edilmelidir ? Çoğu zaman sadece iradenin karşılığı olarak algılanmıştır. Bazı zamanalar milletin kurtarmanın tek yolu olduğu iddia edilmiştir. Okuma ve yazmanın bile tart edilip sadece karakterin yeterli olacağı anlayışı mevcut bakış açısına temel oluşturacak kadar ileri gitmiştir. Sonuç olarak karakter ve fikir eğitimi akıl dışı bir anlayışın içinde şekillenmiştir. Karakter yalnız irade demek değildir. Onun ötesinde İrade herhangi bir meseleyi bilerek yapma gücüdür. Karakter ortaya konulan eylemlerde bir düzenin etrafında şekillenmesidir. İrade, karakterden ayrı düşünülemez fakat ancak karakterin bir cephesini temsil eder. Karakter ve iradeyi bir görmek doğru değildir. Karakter sahibi olabilmek öncelikle farklı fikirlere sahip olmak gerektirir. Bununla birlikte fikirlerini gizlemek yerine ifade edebilmek ve sonuçlarından kaçmamak. Kısacası sorumluluk sahibi olmak karakteri daha iyi ifade eder. Karakter kitaplardan öğrenilmez . şayet kitap bir fikir ya da kanaatin ürünüdür. Kitaplar, yaşantılar, ilişkiler , beden eğitimi, tartışmalar bütün şahsi ve toplumsal olaylar karakterin oluştururlar. Herhangi birinin eksikliği akabinde karakterin temel noktalarında eksikliklere sebep olacaktır.*[88]

Sonuç olarak dünden bugüne karakterimizi oluşturan değerlerin ve bu değerler etrafında şekillenen kültür ve yaşantı anlayışlarımızın daima dikkatle korunması ,geliştirilmesi vazgeçilemez önceliklerimiz arasındır. Bugün için bu mesele hakkında endişe edilecek, düzeltilecek düzinelerce problem vardır. Milletlerin kendilerini yarınlara taşıması öz karakterine, değerlerine vereceği önemle ölçülebilir.

[88] Nafi Atuf Kansu *'Türk Yurdu'* , sayı 103,25 şubat 1916 s. 338-341

3.1.7. Eğitim Ve Disiplin Anlayışı Üzerinde Çevre Etkisi

Modern eğitim anlayışı içinde öğretmenlik için bazı vasıflar aramak zaruri olmuştur. Hayati öneme sahip olan öğretmenlik mesleğinin gelişigüzel seçilme evrelerinde uzaklaştığımız söyleyebiliriz. Avrupa'da daha eski dönemlerde rastlanan ve toplumumuzda da örneklerini görebildiğimiz başka meslekler içinde öğretmen seçimi çözülmesi gereken önemli bir sorundur. Böylesi bir uygulama tamamen ortadan kalkmalı ve meslekte liyakat önemsenmelidir. Öğretmen hangi vasıfları bünyesinde barındırmalıdır? merak, ikna kabiliyeti, etkili konuşma vs. öğretmenlik mesleği her şeyden önce diğer meslekler içinde geçerli olan şu iki önemli erdemin üzerinde yükselmelidir. Sevgi ve güç herhangi bir mesleği hakkıyla icra edebilmek için sevgi ve gücü taşımak gerekir. Eksiklikleri söz konusu olduğunda yapılan işin aksayacağından şüphemiz olmamalı.

Kansu, özellikle çocukların durumlarına önem vermiştir. Onları anlama ve değerlendirme çabasını destekleyen şu sözleri bunun önemli bir göstergesidir : *'İyi bilinmelidir ki 'Çocuk, zekadan ziyade kalple keşfedilibilir' düşüncesini dile getirenler ne iyi bir noktaya temas etmişlerdir. Çocukların kalpleri, zekalarından önce olgunlaşıyor. Basit bir azar dahi çocukların kalbini kırmaya yetebilir. Çok defa tecrübe edildiği üzere çocuklar öğretmenlerinin sevgisini kazanmaya çalışırlar. Bu sevgi bazen anne ve baba sevgisinin bile üzerine çıkabilir. Bu kadar derin sevgiyi kazanan öğretmenler öğrencilerine sevgiyle yaklaşan öğretmenlerden başkası değildir. Kalp çocukta zekadan daha evvel olgunlaşıyor. Ufak bir azar ekseriya çocukları rencide etmeye kafidir. Çok defa görülür öğrenci daha ziyade öğretmenin kalbine sokulmak ister. O'nu sever ,hatta anasına ve babasına tercih eder. Böyle sevilen muallimlerin talebesini seven muallimler olduğundan hiç şüphe etmeyelim. Sevgi özellikle küçük çocuklar üzerinde etkilidir. Zamanla toplumun itiyatlarından etkilenerek büyüdüklerinde sevgiyle yaklaşmak yeterli olmayacaktır. Ayrıca farklı toplumlar içinde yetişen çocuklar üzerinde aynı etkiyi bıraktığını savunmak doğru olmaz. Bununla beraber bütün çocuklar ve gençler sevildiklerini fark etmeleri öğretmenlerin tavırlarıyla yakından ilintilidir. Yalnız bu tavrı ortaya koyarken müsamahalara meydan vermemek için seviyeli ve orantılı bir ciddiyet içinde yaklaşmak önemlidir. .* [89]

[89] Nafi Atuf Kansu , *'Türk yurdu'* sayı 107, 20 nisan 1916. s, 50-52.

3.1.8. Eğitim dünyamız hakkında

Kansu'nun eğitim anlayışımız, algımız ve yaşantımız hakkında ortaya koyduğu önemli makaleler arasında bu başlık ayrı bir önem arz eder. Çağına bakışı, değerlendirmeleri ve sunduğu fikirlerini görebiliriz.

Kültür ve eğitim memleketin en hayati meseleleri arasındadır. Bütün diğer meselelerle içi içedir. (siyasi, askeri, mali, adli, idari) . Hepsi okulların eğitim düzeyine ve anlayışına bağlıdır. Çocukluk yıllarında verilen eğitim ve disiplin bütün hayat tarzının temelini oluşturur. Çocukları terbiye tarzlarına bakarak gelecek hakkında fikir sahibi olmak mümkündür.

Ona göre '*Öğretmenin niteliği ve niceliği ayrı ayrı düşünülmesi gereken önemli meselelerdir. Eski dönemlerde bu konuların ciddiye alınmazdı. Öğretmen yetiştiren okullardan yeterince bilgi ve donanım verilmeden mezun edilen öğretmenler nitelik ve nicelik bakımından çok eksikti. Biraz dilbilgisi biraz konuşma eğitimi ve dini bilgi ile iktifa eden anlayıştan ibaretti. Mesleki derslerle ilgili büyük bir boşluk söz konusuydu . Okuma yazma bilen herhangi biri öğretmen olabilirdi.*

Zamanla öğretmen yetiştirme anlayışı ve öğretmen- öğrenci ilişkisi üzerinde ciddi düşünceler ortaya atılmıştır. Eskiden görünen sert üslubun ve ağır cezaların azaldığını görmek mümkündür. Öğretmenlerin çocuklara olan yaklaşımları değişmeye başlamıştır. bu yaklaşımı şöyle örneklendirir:' *Öğrencilerin de şahsiyet sahibi olduklarını kabul etmişlerdir. Bütün bu çalışmalar öğrenci ve öğretmen arasındaki uçurumu doldurmaya başlamıştır. İyi niyetli, fedakar öğretmenlerin toplum eğitiminde başarılı olacaklarından hiç şüphem yoktur. Lakin mevcut olanla idare etmemiz doğru bir seçim olamaz. Öğretmenlerin daima kendilerini yetiştirerek bu kutlu yolda devam etmeleri çok önemlidir. Özellikle Kız Okullarındaki durum umut vaat etmektedir. Bu okullara bazı eksik ve hatalar söz konusudur fakat bunları kadınlarımıza yüklemek doğru olmaz . Şayet onların eğitimini fazlasıyla ihmal ettik. Bazı okullarda ise umutsuzluğa kapılmış kişilerin varlığı söz konusudur. Fakat bunun genel bir tavır olduğunu görmediğimi ifade etmeliyim'.*

Öğretmen yetiştirme meselesi yüzyıllardır tam manasıyla çözülebilmiş bir alan değildir. Bugün içinde bu durumu tamamıyla düzeltilemediğini görebiliriz Osmanlı aydınlanması,

Cumhuriyet tarihi nitelikli öğretmenler yetiştirmek için birçok çalışma başlatmıştır. Devrin şartları büyük savaşlar ve felaketlerle karşı karşıya kalan milletimiz bu çalışmaların olması gerektiği gibi ilerletmesine engel olduğunu söylemek mümkün . Fakat aynı tarihsel süreçlerden geçen bazı devletlerin (Almanya, Japonya v.s) bunu başarabildiğini görebiliriz. Osmanlı aydınlanma sürecinden bu yana iki asırdan fazla zaman geçmesine rağmen bugün ülkemizde bu meselenin hala tartışıldığını görmek düşündürücüdür . Öğretmen yetiştiren eğitim fakültelerinin kaliteleri , ilkeleri ve seçim yöntemleri yeterli midir ? Ayrıca öğretmen mesleğinin günümüz coğrafyasındaki konumu ve algısı olması gerektiği değerde midir ? Eğitim bir milletin vazgeçilmezidir. Öğretmenler de eğitimin vazgeçilmezlerindendir. Geçmişten bu güne hayati olan bu meselenin derinden çözülmesi elzemdir.

Çocukların okul içinde ve dışındaki davranışları terbiyenin önemli bir alanıdır. Çocuklar olgunluktan uzak ve tecrübesizdir. İhtiyaç duyacağı bilgi , beceri ve davranışlara ihtiyaçları vardır. bazı özelliklerini görmezden gelmek mümkün değildir (kıskançlık, merak , taklit , oburluk gibi) bütün bu olgular tabiatın çocuklara verdiği araçlardır.

Bunula ilgili Kansu tecrübelerinden hareketle şu anılarını aktarır: '*Altı yıllık eğitim ve disiplin gözlemlerim bana gösterdi ki genel olarak çocukların yatkınlıkları ve hisleri hala kirlenmemiştir. Zekanın ve merakın ve hissin özellikle altı- yedi yaşlarından itibaren kaybedilmeye başlamaktadır. Çünkü bu yaşlardan itibaren, ailenin, toplumun ve okulun etki alanına giren çocuklar zihinsel özgürlüklerini kaybetmeye başlamaktadır.* Yaş ilerledikçe zeka ve hassasiyet azalmaktadır. Salzman'dan (1741-1811) aktardığına göre göre*; 'öğrencinin bütün kötülük ve hatalarının sebebini öğretmen kendinde aramalıdır. Öğretmenler öğrencinin durumundaki değişimden şikayet etmektedir. Halbuki öğretmenler değişime karşı hazırlıklı olmalıdır. Aslında öğretmenler hatalıdır.'* Bizde anormal çocukların durumu özellikle içler acısıdır. Bu durumda olan öğrencilerle ilgili açık bir düzenleme dahi söz konusu değildir. Bununla ilgili sadece kanun taslağının söz konusu edildiğini söyleyebiliriz. O dönemdeki verilere dayanarak ,lise ve üniversite derecesinde eğitim veren okulların sayısı ve niteliğinin arttığını söylemek mümkündür.

Eksikleri eşleştirmesinin yanında bazı gelişmelerin ümit vaat ettiğini dile getirir '*Bütün bunlar iftihar edilecek gelişmelerdir şüphesiz. Özellikle kızlarımızın eğitimine çok önem vermeliyiz. Bir toplumun temeli ailedir. Ailenin temeli ise kadınlardır. Onların iyi eğitim alması geleceğimiz için hayatidir. Bugün özel ve resmi teşebbüslerle kızlarımızı yetiştirecek kurumlar*

meydana gelmektedir. Bu durumu eksikliklerimizden kurtulma çabasının bir göstergesi olarak kabul edebiliriz.[90]

Osmanlı İmparatorluğunun bütün mutlakıyet devrinde kadın tahsil ve terbiyesi hakkında hükümetin, düşünürlerin, halkın düşüncesi aynıydı. İlkokullarda mekteplerinde kız ve erkek çocuklar birlikte eğitim görürlerdi. Vilayet merkezlerinde ve bazı ilçelerde kızlar için ortaokullarda mevcuttu. erkek ortaokullarında gösterilen derslerden ayrı olarak ev idaresi, ahlak ve el işleri dersleri vardı. Fakat bütün bu bilgiler ezber temelli verildiği için çoğu öğrencilerin yorulmasından başka işe yaramazdı. Bu okullar erkek okullarına göre daha perişan haldeydiler. bahçe ya da geniş bir oyun alanından bahsetmek imkansızdı. kafesi andıran binalarda sağlıksız ortamlarda eğitim görmekteydiler.. [91]

Eğitim bütün yaş grupları için çok önemlidir. Ama özellikle küçük çocukların terbiyesi çok hassastır. Bu hassas beden ve kalpleri incitmeden yetiştirmek gerekir. Maalesef birçok çocuk ehli olmayan iyi niyetten uzak insanlar tarafından yanlış yöntemlerle kötü alışkanlıklar ve aşırılıklar kazanırlar. Böyle kötü eğitim almış çocukların ömürleri boyunca bu itiyatlardan kurtulmalarının zor olduğunu düşündüğümüzde ne kadar ağır sonuçlar doğurabileceği gerçeğini görebiliriz. Bu yanlışlıklardan aile ve öğretmenler ilk elden sorumludurlar.

Unutmamak gerekir ki çocuklar çok hassastır ve ancak hassasiyet içerisinde yetiştirilmeleri gerekir. Bütün varlıklar içinde en kıymetlisi şüphesiz çocuklardır. Onların eğitimi ciddi bir emek ve dikkat ister. Çocukların eğitimine ihtimam gösterilmeli . Şayet toplumlar geleceklerini korumak ve geliştirmek istiyorlarsa tek seçenekleri çocukları korumak, kollamak ve yaşayacakları hayata iyi hazırlamak gerekir. [92]

İlkokullar örgün eğitim anlayışı içinde başlangıcı temsil eder her alanda olduğu gibi eğitimde de başlangıç önemlidir. İlkokulların en önemli gayelerinden biri de eğitimde içinde bazı bilimler dersler vasıtasıyla verilir. İlkokullar bu derslerin herhangi birinden değil hepsinden belli bir düzeyin üzerine çıkarak başarısını ortaya koyabilir. Özetle derslerin hepsi bir arada önemlidir. Bazı derslerin diğerlerinden ön plana çıkarılması okulun amacından uzaklaştığını gösterir. öğrencilerin hayatlarında başarılı olabilmeleri farklı disiplinler hakkında fikir sahibi olmalarıyla sağlanabilir. Disiplinler arası denge düzeyi hayattaki engellere karşı nasıl bir

[90] Nafi Atuf Kansu ,' *Türk Yurdu'* , sayı 112, 29 haziran 1916, s.118-121
[91] Kansu , *Maarif Tarihi* , II. Cilt s, 70
[92] Nafi Atuf,,Kansu , *'Türk Yurdu ',* sayı 115, 17 Ağustos 1916. s, 162

yaklaşım sergileyeceklerinin de göstergesidir. Ayrıca okullar birliktelik ve toplum olgularının öğrencilere kazandırması gereken vazgeçilmez amaçların başında gelir. Denge ve birlik içinde yetiştirilen nesiller geleceğe daha aydınlık bir pencereden bakacaklardır. [93]

3.1.9. Öksüz ve Yetimler Hakkında

Sahipsiz, fakir, öksüz ve yetim kalanlara yardım etmek toplumun faziletli vazifeleri arasındadır. Onları topluma kazandırmak eksiklerini gidermek son derece önemli ve kıymetli bir iştir. Bütün dünya topluluklarında farklı isimler altında vakıflar, dernekler kurulmuştur. İsveç'te bulunana '*selamet ordusu* ' hayırsever derneklere örnek gösterilebilir.

Zihinsel engelliler, düşkünler, sakatlar içinde yaşadıkları toplumun önde gelen hayırseverleri tarafından korunmuşlardır. Osmanlı toplumu devlet nezdinde bahsi geçen konuda yeterince ciddi adımlar atamamıştır. Savaşlarla, seferlerle dolu yıllar içinde birçok aile sahipsiz kalmıştır.

Toplum kendi varlığı için feda ettiği şahısların çocuklarını yetiştirmek için sorumluluk almaya başlamıştır. Darülleytamlar bu amaç için açılmıştır. Dönemin içerisinde sunulan bildiriler bize gösteriyor ki, toplum olarak sahipsizlerle ilgili çok ciddi çalışmalar ortaya konulmamıştır.

Osmanlı devleti içinde Ermeni, Rum, Yahudi eytam haneler vardır. ve bunların çoğu şahsi girişimciler veya hayırseverler tarafından finanse edilmişlerdir. Fakat yakın zamanlara kadar Türk toplumunda bu boşluğu dolduracak herhangi bir kuruluş mevcut değildi. Memleketin her köşesi sahipsiz kalan çocuklarla doluydu.

Darüleytamların her birini aile ortamına benzetmek gerekir. Bu özel mekanlarda görev alan nüdür ve öğretmenler ailenin bir parçasıdır. Mesut bir ailede nasıl bir hayat devam ediyorsa darüleytamlarda da böyle olmalıdır. Okumak, çalışmak, üretmek… gibi erdemleri kazanmalarını sağlamak. Kimsesizler için açılan okulların gayesi bellidir. Lakin bu amaçtan uzaklaşması söz konusu olabilir. Çok dikkatli davranmak gerekir. Her zaman kimsesiz çocuklar olacaktır. Onların hayatına yön verecek bu okulların iyi dizayn edilip hakkıyla idare

[93] Kansu , *'Türk Yurdu ',* sayı 116, 31 Ağustos 1916. s, 177

edilmeleri önemlidir. Aksi bir durumda ciddi sorunları doğuracağını unutmamak gerekir.[94] Osmanlı Devletinin son asırlarında görülen bu oluşumların yetersizliği söz konusudur.

O dönemden günümüze (Darüşşafaka haricinde) bu meselenin en doğru şekilde çözülmediği ortadadır. Acaba günümüzde 'Yetiştirme Yurtları' adı altında kurulan Ve son zamanlarda 'Sevgi Evleri' ismiyle yeni bir format kazanan bu sistem ne kadar başarılı olmaktadır. Müellifin ifadesine yer alan 'aile' kavramı gerçekten bu evleri ulaşabildiği bir merhale midir? sonuç olarak eğitimin çok yönlülüğü dizaynının zorlaştırmaktadır. Fakat zor olması ihmal edilmesi anlamana gelmemelidir. Aile sevgisinden mahrum büyüyen insanların psikolojini iyi değerlendirmek gerekir. Bu yeterli olmayacaktır. Şefkatli olmak tek başına başkaca sorunları doğuracaktır. Yapılması gereken disiplin ve şefkat kavramlarını en uygun düzeyde harmanlamaktır. Ancak bu şekilde amacına hizmet edebilir.

3.1.10. Aile İlişkilerimiz

Toplumumuzda aile kavramının tartışılmadığını söylemek haksızlık olur. Kadın erkek ilişkisi, kızların aile ve toplum içindeki yeri dile getirilmeye başlamıştır. Gerçekten aile meseleleri hakkında birçok fikrin ortaya atıldığını söyleyebiliriz. Kadınların hukukunu korumak adına derneklerin ortaya çıktığını ve bunların gazete ve dergi gibi yazın hayatının önemli araçlarını kullandıklarını görebiliriz.

Fakat tüm bunlar asıl olanı ifade etmekten uzaktı. Düşünceleri, duyguları bizden olanı ifade etmekten uzak ve yabancıydı. İnsanlık haklarını büyük mücadeleler sonucunda kazanabilmişlerdir. Bu meselelerin tartışmaya açılması önemlidir. Ancak münakaşa edilerek meselelerin gerçek seyri belirlenebilir. Düşüncelerime göre kadınlar çocuk terbiyesi, terbiyenin mazisi ve çocukların hayatla bağlantı kurmasında hayati bir yere sahiptirler. Ayrıca toplumsal, ailevi, kültürel gerçeklikler, aile-kadın münasebetleri içerisinde tartışılacak önemli ayrıntıların başında gelir. Evlilik makamı bu ayrıntıların belki de en önemli alanıdır. Bu derin meselelerin etraflıca düşünme zamanın geldiğini söylemek yerinde olacaktır.

Bu meseleler münakaşa edilebilir. Kanaatimce kadınlar, çocuk üzerinde hatta çocuk terbiyesi, miras, hayata iştirak etmek gibi bir çok mesele kadınlık meselesi etrafında münakaşa edilebilecek. ve bu meseleler içtimai, dini, ahlaki… pek çok fikirleri meşgul edecektir. Zevç

[94] Nafi Atuf Kansu , *'Türk Yurdu'*, sayı 151. 1 ocak 1918 s, 29-31.

ve zevce münasebeti de bu meselenin belki en mühim yanıdır. Türk milletinin içtimai hayatında bir neşe ve imtizaç görmek dileyenlerce bu meselenin düşünülme vakti gelmiştir.

Evlilik, hayatı paylaşmaktır. Özellikle ailelerin fikirlerinde ziyade kalp ve şahsi fikirlerin etrafında şekillenmesi beklenir. Erkek ya da kadın duygularına yakınlık hissettiği kişilerle yuva kurmak ister. böyle olmakla beraber. bizde kalben ve fikren uygun eş bulmak gerçekten zordur. *Etrafımdaki örneklerden gördüğüm kadarıyla birçok insan evlenebileceği kişileri tanımadıklarını. gerçekten tanımadıkları biriyle evlendikleri takdirde mutlu olabileceklerine inanmadıklarını dile getiriyorlar. Gençlerimize bu ortamları hazırlamamız oldukça önemlidir.* [95]

3.1.11. İlk Erkek ve Kız Liseleri

Osmanlı Devletinin ilk idadisi(lise) 1848 yılında hizmete girmiştir. Bu zamana kadar ilkokullar ve ortaokullarda görülen kısmi yaygınlık, lise seviyesindeki okullar için söylenemezdi. Sadece sayısal nitelikleri eksik değildi. Ders saatleri ve içerikleri konusunda da büyük bir eksiklik içindeydi. O dönemde Darülfünun ve Mekteb-i Tıbbıye zamanına göre iyi eğitim veren okullar arasında sayılabilir. fakat bu okulları besleyecek bir lise eğitimin yetersizliği söz konusudur.

Ayrıca Osmanlı İmparatorluğunda kız tahsili, Darülmuallimat (Kız Öğretmen Okulu) tahsilinin üzerine çıkamamıştır.. İstanbul özelinde bulunan bu okulda çok az kız eğitim görüyordu. Meşrutiyet dönemiyle beraber kadın eğitimine verilen önem ivme kazanmıştır Tevfik Fikret'in : '*elbet sefil olursa kadın , beşer alçalır.'* Bu dizeler düşünürlerin zihinlerinde yer etmişti. Fakat başkent İstanbul'da dahi bu fikrin geçerlilik kazanması kolay bir iş değildi. Taassup içinde pişmiş zihinler, Bakanlığın yapacağı çalışmaları etkileyebiliyordu. Çok ciddi bir endişe kaynağı idi. Taassup kadın eğitimi gibi önemli bir meselenin dahi sarih bir şekilde çözülmesine engel oluyordu. Büyük fedakarlıklar içinde 'İnas İdadisi '(Kızlar Lisesi) 1911 yılında açılmıştır. [96]

---

[95] Nafi Atuf Kansu , *'Türk Yurdu'* ,sayı 158, 15 Haziran 1918 s, 202-203
[96] Nafi Atuf Kansu, *'Türk yurdu '*, sayı 162-1, Ekim 1924 s,37-39

3.1.12. Okul Disiplini İle İlgili Bir Belge

Okullarda disiplini sağlamak adına bazı kanunlar çıkarılmıştır. Buna örmek olarak; 1860 yılında Maarifi Umumiye Nezareti (Milli Eğitim Bakanlığı), disiplini temin etmek adına bazı kararlar almıştır. Sınıf ve okul ortamını bozmak, devamsızlık, derslerine gereken özeni göstermemek vb. davranışlara karşı önlemlerin, cezaların nasıl belirleneceği konusunda fikirler verir.

19.asrın başlarında Türkiye'de ki terbiyenin durumu hakkında bilgiler içeren bu belgenin tahlili önemlidir.

Mesela devamsızlık yapan öğrenciler için şöyle bir yol çizilmiştir; *Öncelikle öğrenci uyarılır. Uyarıdan gereken dersi çıkarmazsa sonraki gün geç kaldığı zaman kadar ayakta bekletilir. Uyarılara rağmen aynı davranışa devam ederse olmazsa tabanına 3 değnek vurulur. Bu cezadan sonra gene mazeretsiz belirtmeksizin devamsızlığa devam ederse üçer değnekle beraber her gelmediği gün için her gün 2-3 saat ayakta tutulur. Ancak Bu ceza 3 defa mazeretsiz devamsızlık içindir. Bu hareket devam ettiği taktirde, anne ve babasına bilgi verilerek, ailesinden okula devam edeceği ile ilgili mühürlü bir senet istenir. Buna rağmen devamsızlık hali devam ederse bu suiistimal ve vakit kaybını önlemek için okuldan ilişiğinin kesilmesi için İstanbul'da Milli eğitim bakanlığına, illerde ise valilik makamına bağlıdır.*

Diğer mesele öğrencinin ders çalışmasıyla ilgilidir. Öğrenci derslerini ihmal ederse onu çalışmakla cezalandırmalıdır: bu tavır öğrenci üzerinde etkilidir.*'öğrenci dersine çalışmadığı zaman o dersi mutlak öğreninceye kadar yazı yazdırılmalıdır yada resimde yapması gereken karalamaları yapmadığında yapması gereken karalamanın iki katını yapmalıdır. Bu işlemi özellikle teneffüs saatlerinde yapmalıdır. Bu yöntem Öğrenci üzerinde derinden etkiye sahiptir. Derslerini ihmal ettiği için öğrencileri dövmek doğru değildir.* Ayrıca Arkadaşları ile problem yaşayan öğrenci, hatalarının derecesine göre cezalandırılır. Arkadaşını rahatsız edecek bir tavır içindeyse sınıftaki yeri değiştirilir. Fakat sınıf ve okul ortamının bozulmasına sebep olmak küfür ve kavgalara karışmak ya da hırsızlık gibi daha ciddi sorunlar çıkaran öğrenciler için okul müdürü ve öğretmenler tarafından sorgulandıktan sonra. Okuldan uzaklaştırılması için bakanlığa başvurmak gerekir.[97]

[97] Kansu, Kansu,*'a,g,e'* s, 368-369

3.1.12. Eğitim Anlayışındaki Değişimler

Türkiye'de okullardaki eğitim anlayışının olgunlaşması, çocuklar hakkındaki yeni bakış açılarının ortaya atılmasıyla yakından ilgilidir. Bu değişimi takip edebilmek için son yüzyılın geçirdiği evleri izah etmek gerekir.

Asırlar boyunca çocuklar yetişkin insanların minyatürleri gibi görülmüştür. *İlk insan teşekkülleri içinde çocuklar en kısa zamanda yetişkinler gibi davranmak zorunda görülmüştür. medeniyetlerin uzun asırlar boyunca değişmesi bile bu geleneğin geçerliliğini sindirememiştir daima yetişkin bir insan olarak resmedilmiş ve kabul edilmiştir. Çin'de bunun en sıkı örneği görülür. Mısır'da durum pek farklı değildi. Bunun ötesinde Mısır'da başka yeteneği olsun ya da olmasın babasının mesleğine uymak zorundaydı. Bütün dinler çocuğu bu şekilde izah etmiştir. Doğal büyüme ortamı içinde kendini tanıyarak büyümesine meydan verilmemiştir.*

Ülkemizde de durum çok farklı bir seyir izlememiştir. Tanzimatçıların Batı menşeili fikirleri içinde dahi bu bakış açısının değiştiğini söylemek imkansızdır. Devrin en önemli düşünce akımları, ihtilaller ve düşünürlerin etkilerine rağmen olması gereken çocuk düşüncesi oluşmamıştır.

II. Meşrutiyet'e geldiğimizde böyle bir tablo ile karşı karşıyayız. Bu dönemde bazı ciddi değişimlerin olduğunu görebiliriz. Fakat tam manasıyla 'çocuk' kavramı telakki edilmemiştir.

Bugün memleketimizde yayılmaya başlayan pedagojik fikirlere göre çocuk asla yetişkinlerin minyatürü değildir. Çocukluk bütün vasıf ve şartlarıyla yetişkinlik döneminden ayrılır. Çocukluk kendine özel bir dönemdir. Ve bu dönemi doğal şartları içinde yaşaması çok önemlidir. [98]

3.1.14. Halk Eğitimine Dair

Kapalı toplumlarda kültür ve anane o kadar etkilidir ki ve o kadar sıkı muhafaza edilir ki bunlar adete toplumun temelini teşkil eder. Milletlerin karakterleri olurlar. XIX. yüzyılın içinde Avrupa'nın en hareketli zamanlarında Osmanlı İmparatorluğunda batı medeniyeti ile bağ kurma çabasında olan Tanzimat, siyasi, edebi, askeri… vb. birçok alanda kendini

[98] Nafi Atuf Kansu ,*'Ülkü Dergisi 'Ülkü*-Cilt 4, Sayı 2,Mart 1933, s,127

hissettirdiği gibi eğitim dünyasında da kıpırdanmalara sebep olmuştur. bu etkinin çok derin olduğunu söylemek güçtür. Dönemine göre değerli bir hamledir. Fakat sınırları ve etki alanı bakımından yeterli düzeye ulaşamamıştır. *1865 yılında açılan ' Cemiyeti Tedrise-i İslâmiye ' o dönem için önemli bir hamledir. Devrin önde gelen şahsiyetleri, İstanbul'da boş vakit geçirenlere ve çalışanlara yönelik bir çalışma yürüttüklerini ve bu durumda olanlar için bir halk mektebi açmayı düşünüyorlardı. Bu düşünceler çevresinde İlk halk mektebi açılmıştır. Bu mektebin üç sınıfınd , alfabe , ilmihal, yazı kuran, matematik, geometri, coğrafya, gibi dersler veriliyordu. Öğrencileri teşvik etmek için kalem, defter, kitap gibi hediyeler verilmekteydi. Bu dersler verilirken işlerine engel olmayacak zamanlar tercih ediliyordu. Böylesi güzel bir çalışma toplum içinde sevinçle karşılanmıştır ve bir süre eğitim hayatına devam etmiştir.* Fakat bir zaman sonra İstanbul'da kimsesiz Müslüman çocuklarına mahsus bir lise açma fikri ortaya atılmış ve bu düşüncelerin sonucunda Darüşşafaka'nın açılmasına karar verilmiştir. Tanzimat devri halk eğitimi için ciddi çalışmalara örnek gösterilecek gelişmeler söz konuşur.

II. Meşrutiyet'i takip eden yıllarda. Özellikle 1912 balkan harbinin akabinde halkın eğitimi ile meşgul olmak bazı aydınların en önemli meseleleri olarak görülmeye başlanmıştır. Aydınlar ve halk arasında ki konuşma dili çok farklı seyirler içindeydi. Bunun milli kültür için çok büyük bir tehlike olduğunu fark edenler, halkın kullandığı dil üzerinde düşünmeye ve konuşmaya başlamışlardır. Aydınlar ve halk arasındaki bu münasebet gün geçtikçe sınırlarını genişletmeye daha derin meseleler halinde tartışılmaya başlanmıştır. Önemli bir kültür hamlesinin başladığını söylemek bu anlamda yanlış olmayacaktır . İstanbul'da ve İzmir'de konuyla ilgili dergi ve gazetelerin çıktığını görüyoruz Bunlardan başka bilhassa Balkan harbi sonuçlarından dolayı halkın eğitimini konu edinen yazıların yoğun şekilde yazın dünyasında yer ettiğini görebiliriz. Bu fikirlerin dönemin gençleri üzerinde oldukça etkili olduğunu söyleyebiliriz. Gençler üzerinde özellikle Türk Ocaklarının etkisi yadsınamaz.

12 Mart 1912'de resmen kurulan Türk Ocaklarının nizamnamesinin 12. maddesi bu örgütün amacını şöyle ifade etmektedir: *İslam milletleri arasında önemli bir ağırlığı olan Türklerin milli eğitim, ilmi, toplumsal ve iktisadi seviyelerinin yükseltmek, güçlendirmek ve Türk milletinin ve dilinin olgunlaşması için çalışmaktır*. Halk eğitimi içi okuma yazma öğretmek yalnız bir cephesidir. Beden ve zihinsel yeterliliğe sahip sağlıklı ve bilgili kişiler yetiştirmedikçe halk eğitimin tamamlandığını düşünmek doğru değildir. Yetersiz bir anlayış ve programla eğitim veren Millet mekteplerinin bu ihtiyaçları karşılamaktan uzaktı. Bu

boşluğu doldurmak için Halk Odaları adı altında bir teşkilat kurulmuştur. 1933-1934 yıllarının istatistiğine göre kent merkezlerinde 119, köylerde 659 (toplam 778) Halk odası kurulmuştur. Halk odalarının faydalı olabilmesi için gerekli kitaplara ihtiyaçlar duyulmuştur. Nitekim 1939 birinci neşriyat kongresinde bu mevzulara değinilmiş, az çok tahsil görmüş vatandaşlar kanalıyla köylerde okuma yazma bilenlere yönelik kitaplar ve broşürler hazırlanması üzerinde durulmuştur[99]

[99] Nafi Atuf Kansu, *Chp Halkevi Neşriyatı*, Temmuz 1941,s , 9-14

5. SONUÇ

Eğitimde yenilenme her şeyden çok ,birey davranışlarının yenilenmesidir. Bunun için de, eğitim amaçlarının saptanması ve bu amaçları ile değerlendirme süreçleri arasındaki boşluğun doldurulması gerekmektedir. Amaçların işaretlendiği yönde davranış değiştirilmediği sürece, eğitimde kaliteyi etkilemek olanak dışıdır.[100] 150 yıllık devrede diğer birçok problemlerinde olduğu gibi, eğitim meselesinde de en ücra köylerdeki toplumların içine kadar nüfuz etmiş Doğu-İslam medeniyetinden ayrılmamak fikrinin taraftarlarıyla Batıdaki gelişmeleri görüp bunlara ayak uydurmadıkça yaşanamayacağını idrak etmiş küçük bir münevver zümre tarafından ele alınıp yürütülmesine çalışılan Batı medeniyeti taraftarları arasındaki mücadele şeklinde devam eder. Tanzimat'tan önce askeri meselelerle başlayıp, Tanzimat'ta bütün toplumu yenileştirmeyi hedef edinen bu devre için en büyük noksanlık, Türk toplumunu batıya medeniyetine dahil etmek isteyen, fakat Türk toplumunun oluşumunda önemli olan dil, din, gelenek ve tarih birliği gibi unsurların yer aldığı doğuyu kale almayan –Ziya Gökalp'ın diliyle Avrupa mutaassıpları diye isimlendirilen – aşırı şekilciler ve gene gözlerini kapayıp kendisi görmediği zaman herkesin gözünün kapalı olduğunu zanneden ve başına bunun sıkıntıları vurulunca da ' onlara dünya, bize ahret nimeti verilmiştir' yolunda kendi dinin de kabul etmediği zihni hatadan kendisini kurtaramayan, Ziya Gökalp'ın Medrese mutaassıpları diye adlandırılan ikinci grup aşırı şekilcilerden Atatürk'ün dediği gibi, şarki ve garbi taklitten kurtulamayanlardan çok yetiştirmiş; buna karşılık Atatürk'e gelinceye kadar bu iki medeniyet içinde bize faydalı olacakları alıp yeni bir devir açacak olan; arkasından toplulukları sürükleyebilen devlet adamı ve düşünürlerden yetiştiremeyişimizdir. Bu yüzden maarif ıslahatı Şark ve Garp medeniyetlerini memleketimize sentez haline getirecek, bizi daha yüksek bir medeniyete ulaştıracak bir ıslahat hareketi olmamıştır.

Mensup olduğumuz medeniyetle garp medeniyetini ayıran sayısız farklar içinden biz, daima ya netice olanlar veya tali bir ehemmiyeti haiz bulunanlar üzerinde durmuş esas kıymetlerini, asıl ana unsurları ihmal etmişizdir.

Batıdakilerle sadece isim benzerliği bulunan lakin herhangi bir gaye ve hedeften mahrum, memleketin hakiki ihtiyaçlarından uzak bir eğitim anlayışı gittikçe genişleyen ve aralıksız bir

[100] . Fatma Varış, *Eğitimde Program Geliştirme* , Ankara, 1976, s. 14

şekilde büyüyen teşkilatı ile boş dönen ve yalnız gürültü çıkaran bir çark halinde, memleket bütçesinden çektiği muazzam paralarla sırf onun sırtından geçinen insanlar ortaya atmıştır.[101]

Eğitim tarihimize göz atıldığında hemen her zaman kağıt üzerinde parlak ilkeler, amaçlar, programlar, yasal metinler hazırlandığı gözlenmiştir. şekilselliğin ve gösterişin ön planda olduğu, fakat uygulamada aynı çaba, ciddiyet ve istikrar gösterilmediği dikkate çekicidir. Ancak, bunların pratiğe dökülmediği ortadadır. Gerekli adımlar atılmadığı/atılamadığı için, eğitim sorunları bir türlü çözüme kavuşmamıştır. Şûra kararlarının önemli bölümü, ya hiç uygulanmamış, ya da alınan kararların uygulamaya aktarılması 20-30 yıl içinde ancak yürürlüğe konulmuştur. Dahası bir iki yıllık uygulamalar yarım kalmış, bazen da alınan kararların tam tersi uygulamalarla yürürlüğe konulmuştur.[102]

İnsanlar için eğitim bir gelişme aracı mıdır? yoksa daha önemli bir amaç mı? Bilinen ve yazılan hülasa bütün kültürel, ideolojik çelişkiler ve değerlerle şekillenen bazen hakikate bazen yanılgıya yaklaşan ama herhangi kesin bir sonuca ulaşamayan eğitim meselesidir. Çalışmanın temelinden, çatısına kadar eğitim ve onun serüveninden bahsetmeye çalıştık. Nedenleri, sonuçları, amaçları, planları, uygulama alanlarıyla geçmişten günümüze daima değişerek devam eden bir serüven. Tarihsel bağlamda Osmanlı'nın son asrı ve genç Cumhuriyet'in ilk çeyreğinde yoğunlaşmaya çalışan bu denemenin amacına ne kadar yaklaştığını mutlaka zaman belirleyecektir. Eğitim ve tarih kavramları üzerine inşa edilen bu çalışmayı ele almanın en hayati misyonu günümüz dünyasına tecrübeler ışığında fikirler ya da eleştiriler sunmaktır. Öncelikle Nafi Atuf'un bu çalışmanın odak noktasına oturturken düşünceler hangi yöndeydi? Eğitim için genç yaşlarından beri özel ilgi duyan bir şahsın emeklerinin ötesinde, nerdeyse kimsenin bilmediği, sayılı baskıları olan eserleri, Türkiye'nin birkaç önemli kütüphanesinde mevcut. ancak yakınları ve bazı kıymetli akademisyenler tarafından bilinen yüzlerce önemli insandan sadece biri Kansu… Aslında bilime ve ona değer veren insanlara toplumsal bakışımızın özeti. Aslında Kansu devrinin içinde de kıymetinin gerisinde bir hayat içinde zaman geçirmiştir. Bakış açısı, eğitime ve çocuklara olan derin ilgi ve sevgisin ve en önemlisi eğitim ve hürriyet kavramlarının öneminin o zamanlarda kavraması. Daima eğitim camiasında olmaktan keyif alan Kansu'nun siyasi hayatı tercih etme sebepleri nelerdi? hakikati tam manasıyla bilemeyiz lakin. Devrinde kocaman bir boşluktan ibaret olan 'Eğitim Tarihi' hakkına ilk eserleri ortaya koyması, çocuk gelişimine kimsenin

---

[101] Hasan Ali Koçer, *Türkiye'de Modern Eğitimin Doğuşu ve Gelişimi (1773-1923)* s.230-231

[102] Muzaffer Deniz, *Millî Eğitim Şûralarının Tarihçesi Ve Eğitim Politikalarına Etkileri* Isparta 2001 s.8

bakmadığı cepheden bakması gerçekten kıymetli bir ayrıntıdır. Bunun gibi onlarca önemli meselenin içinde ömrünü tüketen Kansu'nun geçmişten günümüze değerinin ve konumunun hakkıyla anlaşılmadığı söylemek çok yanlış olmaz.

Eğitim tarihi insan için vazgeçilmez olan meselelerden birini konu edinir. ve değindiğimiz üzere tarihin hayati misyonunu içinde barındırır. ve en önemlisi bu çalışmaların geçmişten günümüze amaçlarına ulaşıp ulaşmadığı meselesi… Özellikle son üç asırdır eğitim anlayışımızda neler değişmiştir, planlar ne kadar hayata ve amacına hizmet edebilmiştir. Osmanlı dağılma döneminde ki eğitim anlayışı sadece eksik görülen alanları kapatmak, problemlere hızlı çözümler üretmek üzerine inşa edilmişti. Amacına ulaşmamış çabalar olarak geçmişte kaldılar. Sonuçlarının daha da büyük problemler olarak Cumhuriyet dönemine yansımıştır. Yeni dönemde her alanda olduğu gibi eğitim alanında da ciddi değişimler söz konusudur. Fakat şartlar bu fikirlerin çoğunun uygulanmasına müsaade etmemiştir. ve günümüze kadar eğitim işini hakkıyla yürütebildiğimiz söylemekten çok uzaktayız.

Her devir öncesinin problemli olduğunu dile getirir. İster resmi ister toplumum şekillendirdiği tarihimiz için asıl akla gelen ve hakkıyla cevaplanmamış bir soru şekilleniyor. Günümüz dahil eğitim felsefemiz olması gereken yerde midir? felaketlerin, zorlukların içinde şekillenen mazi sadece Türk Milleti'ne mi aittir? bugün Almanya, İngiltere, Japonya, Hindistan, Fransa, İtalya vs. ülkelerle benzer mazilerimiz varken onların eğitim olguları ve yapıları neden bizden farklıdır? Geçmişten bu güne çizilen tablolar ne kadar hakikati yansıtmaktadır? toplum olarak, bizim için gerçekten eğitime biçilen değer ve amaç nedir? Okuma kültür, teknoloji, bilgi beceri, okur-yazar oranları gelişmiş ve bu konuda dünyayı şekillendiren toplumların arasında olmayışımızın asıl nedenleri nelerdir? Günümüzde eğitim hangi değerler ve şekiller etrafında değerlendirildiği sorusuna net bir cevap vermekten uzaktır. Anadolu topraklarında hakikaten bu problem tüm sıcaklığı ile devam etmektedir. En büyük problem eğitimi şekillendirecek kaynaklar konusunda kafamızın karışık olması. Doğu felsefesi mi yoksa batı anlayışını mı tercih etmeliyiz? Gerçek değerlerimiz ile eğitim felsefemiz arasında bağ kurabilmek bugün için mümkün müdür? Asıl olan devlet politikaları ve toplum içinde bütünleştirici bir eğitim felsefesini kabullenmek ve uygulamak için hangi zamanı dilimin bekliyoruz. Bugün için eğitim politikalarımızın ufku, biçimi, misyonu yeterlilikten uzak. Halbuki geleceği şekillendirmek ve yaşam sahasında yoluna devam edebilmenin en hayati şartı gerçek ve etkili bir eğitim politikasıyla mümkün olacaktır.

KAYNAKÇA

Akyüz, Y. (2012). *Türk eğitim Tarihi M.Ö. 1000 - M.S. 2012*, (22. Ankara, Pegem Akademi.

Akgün, S. Uluğtekin M. (1989). Misak-ı maarif, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi* 1(3), 285-348.

Akyüz, Y. (2011). Osmanlı döneminden cumhuriyete geçilirken eğitim-öğretim alanında yaşanan dönüşümler, *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 1(2), 10-21.

Acun, F.(1999). Osmanlı'dan Türkiye Cumhuriyeti'ne: değişme ve süreklilik. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*,155-167.

Altın, H. (2010). Eğitim alanında Ziya Gökalp'in eğitim tarihimiz açısından önemi Hamza ALTIN. *History Studies Volume,* 2/2 494-506.

Acun, F. (2007). Osmanlı'nın torunları cumhuriyetin çocukları: Osmanlıdan cumhuriyete değişme ve süreklilik, *OSDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 15, 39-64.

Ata, B. (2001). 1924 Türk basını ışığında amerikalı eğitimci John Dewey'in türkiye seyahati, *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi* Cilt 21, 193-207.

Aksoy, İ. (2015). II. Meşrutiyet dönemi eğitim politikası ve Satı bey, *Gazi Türkiyat Dergisi*.(3), 67-81.

Arı, A. (2002). Tevhid-i tedrisat ve laik eğitim. *G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi* 22(2), 181-192.

Akyüz, Y. 17.(1999, Ekim). *yüzyıldan günümüze Türk eğitiminde başlıca düzenleme ve geliştirme çabaları*, XIII. Türk Tarih Kongresi, Bildiri

Aykaç, N. (2011). *Türkiye Cumhuriyetinin Kuruluşundan Günümüze Sosyal Bilgiler Programının Eğitim Programı Öğeleri Açısından Değerlendirilmesi,* Elementary Education Online, http://ilkogretim-online.org.tr.

Aslan E. (2011). *1924 ilk mektepler müfredat programı*, Elementary Education Online, http://ilkogretim-online.org.t

Arvasi, A. (1999). *Eğitim sosyolojisi*, İstanbul , Burak Yayınları.

Doğan, İ. *Toplum ve eğitim* Ankara, Pegem Akademi yayıncılık 1. Baskı

Aslan, E.(2012). Atatürk döneminde tarih eğitimi: Türk tarih tezi öncesi dönem (1923-1931) *Eğitim ve Bilim Dergisi*,37(164), 336-342.

Acar D. (2008). Bir meşrutiyet aydını Emrullah efendi'nin gözüyle Türk kamu yönetiminde merkeziyet, adem-i merkeziyet ve tevs-i mezuniyetin genel görünümü. *İstanbul Üniversitesi Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi,*13(14), 107-128

Bayındır, N.(2009). Atatürk ve halk eğitimi, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23, 283-288.

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 030 0 010 000 000 77 509 7 ,(9 Kasım 1949).

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 490 0 001 000 000 52 204 1, (16 Eylül 1943).

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 490 0 001 000 000 52 204 1, (6 Kasım 1945).

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 490 0 001 000 000 52 204 3, (15 Mart 1946).

Çoban, A. (2011). Öğretmen yetiştirme politikası olarak köy enstitüleri örneğinin incelenmesi, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19 (2) , 449-458.

Çelebi, N. Asan, H. T. (2014). II. Meşrutiyet dönemi eğitimi ve insan/birey yetiştirme paradigmaları analizi, *Eğitim Ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 262-270

Çoban, M. (2012). Osmanlı çöküş sürecinde modernleşme ve eğitime etkileri üzerine bir değerlendirme, *KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi* (20), 95-136

Deniz, M. (2001). *Millî eğitim şûralarının tarihçesi ve eğitim politikalarına etkileri,* Yüksek Lisans Tezi, Isparta

Demirtaş, B.(2008). Atatürk döneminde eğitim alanında yaşanan gelişmeler, *Akademik Bakış Dergisi*, 1(2), 155-176.

Duyar, İ. Yazıcı, G. (1996). Nâfi atuf (kansu) ve türkiye'de yapılan ilk büyüme araştırması, *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 39: 777–785.

Eser, G. (2012). Kastamonu göl eğitmen kursunun 1940 yılı faaliyetleri, *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi*, 11(21), 91-117.

Ergin, O. (1977). *Türkiye maarif tarihi,* İstanbul, Eser Matbaası.

Ergün, M. (2008). Prens sabahattin bey'in eğitim üzerine düşünceleri, *Kuramsal Eğitimbilim, Dergisi.* 1 (2), 1-9.

Ergün, M.(2011). Türk eğitim tarihinin felsefesi içinde Öztürk, C. ve Fındıkçı, İ. (Ed.). Prof.Dr.Yahya Akyüz'e Armağan ,*Türk Eğitim Tarihi Araştırmaları, Eğitim ve Kültür Yazıları.* Ankara: Pegem Akademi Yayınlar, 663-683

Gündüz, M. (2010). Mustafa kemal ve erken cumhuriyet dönemi eğitim ve kültür hayatında abdullah cevdet'in etkileri, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 5/1, 1068-1085.

Gülbahar G. (2006). *Cumhuriyet Dönemi(1920-1950) Türk eğitim sisteminin felsefi temelleri* Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale.

İleri, İ.(1996). Batı gözüyle meşrutiyet döneminde Osmanlı hükümetlerinin dil ve eğitim politikalarına karşı tepkiler, *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi)* (18), 214-220

Koçyiğit, S. Tuğlu, M, Kök, M. (2007). Bir etkinlik olarak oyun, *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (16), 323-342.

Kapluhan, E.(2012). Atatürk dönemi eğitim seferberliği ve köy enstitüleri, *Marmara Coğrafya Dergisi* (26),172-194.

Kansu, N.A. (1930*). Türkiye eğitim tarihi (*1.Cilt)(1.Baskı), İstanbul, Muallim Ahmet Halit Kitaphanesi.

Kansu, N.A. (1939). *Pedagoji tarihi* (5. Baskı), İstanbul, Maarif Matbaası.

Koçer, H.A.(1974). *Türkiye'de modern eğitimin doğuşu ve gelişimi (1773-1923)* (2. Baskı) İstanbu , Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Karataş, S.(2003). Osmanlı egitim sisteminde batılılaşma tanzimat dönemi Osmanlı eğitim sistemi ve kurumları, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 232-142.

Kayadibi, F. (2002). Sevgi faktörünün eğitim verimliliği üzerine etkisi, *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 33-50.

Kayadibi, F. (2006). Atatürk döneminde eğitim ve bilim alanında gelişmeler*, İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi.*(13), 1 – 21.

Kesgin, S. (2008). Cumhuriyet dönemi örgün eğitim kurumlarında ahlak eğitimi, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (52) 1, 20.

Kaygısız İ. (1997). Eğitim felsefesi ve Türk eğitim sisteminin felsefi temelleri, *Eğitim ve Yaşam Dergisi*, 5-(11), 9-238.

Lewis, B. (2007). *Modern türkiye'nin doğuşu* (10.Baskı) Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Nilgün, N.K. Atatürk ve eğitim, *Ege Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Bölümü.*

Onur, B.(1994,Nisan). *Türk eğitim sisteminin özellikleri*, Bildiri Okutma Kurumu'nun (Cemiyet-i Tedrisiye-i İslamiye) Bir Alt Birimi Olarak 'Darüşşafaka' Başlıklı Bildiri, İstanbul.

Okumuş, E.(2006). İbn haldun'un Osmanlı düşüncesine etkisi, *İslam Araştırmaları Dergisi,* (15),141-185.

Önsoy, R.(1991). Cumhuriyetten bugüne ilk ve orta öğretimimiz ve bazı meseleleri, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (6) ,1-23.

Özdemir, O. (2012). Tanzimat'tan günümüze modern eğitim ve verimlilik, *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* (44), 100-105.

Polat, M. Arabacı, İ.B. (2015). Emrullah efendi ve Satı beyden günümüze: eğitimde yenileşme sorunsalı*, Pamukkale üniversitesi sosyal bilimler enstitüsü dergisi* (21), 35-43.

Pınar, E. (2006). Dünyada ve Türkiye'de erken çocukluk özel eğitiminin gelişimi ve erken çocukluk özel eğitim uygulamaları, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, 7*(2), 71-83.

Polat, İ. (1989). Atatürk ve milli eğitim, Ankara , Ankara Üniversitesi Yayınları.

Sağ, V. (2003) Toplumsal değişim ve eğitim üzerine, *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, (27), 11-25.

Söğütlü, İ. (2010). Jön Türkler ve Türkiye'nin batılılaşması, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 11(1), 1-28.

Söğütlü, İ.(2010). Türk Modernleşmesi Sürecinde Mithat Paşa, *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 11(1), 101-113.

Soydan, A.(2002, Kasım) Darüşşafaka tarihinden kesitler. Bildiri, İstanbul.

Şanal, M.(1999). Eşref efendizade mehmet şevketi'nin medreselere ilişkin ıslahat düşünceleri ve çözüm önerileri, *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, (10), 193-278.

Şimşek, U. Küçük, B. Topkaya, Y. (2012). Cumhuriyet dönemi eğitim politikalarının ideolojik temelleri, *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume *7*/4, 2809-2823.

Tokdemir, A. Şahin, M. (2011). II. Meşrutiyet döneminde eğitimde yaşanan gelişmeler. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, *9*(4), 851-876.

Taşer, S. (2014). Tarih-İ Osmanî encümeni bursa şubesi, *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 9/*4, 1095-1105.

T. B. M. M. Zabıt Ceridesi Kırk İkinci İnikat,17, 21(21 Nisan 1929).

Türkmenoğlu, D.(2007). Tek parti dönemimde ulus inşa politikalarının eğitim boyutu, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(1), 159-172.

Tezcan, M. (1993). *Eğitim Sosyolojisinde Çağdaş Kuramlar ve Türkiye*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.

Tonbuloğlu, B.(2014). Mustafa Satı Bey'in görüşleri doğrultusunda yapılandırmacılık anlayışına farklı bir bakış açısı, *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* ,9/8, 841-852

Tural, E. (2007). II. Meşrutiyet döneminde maârif-i umûmiyye nezâreti'nde bürokratik reform, *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, (22), 177-206.

Unan, F.(2003). Bir XIV. Yüzyıl Yazarının Kaleminden Çağının İlim ve Âlim Anlayışı, *Sosyal Bilimler Dergisi* (Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Bişkek, (3), 359-381.

Ünal, F. Kavuncuoğlu, S.(2015). Prens sabahattin ve adem-i merkeziyetçilik anlayışı, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (45), 118-130.

Ürekli, F.(2002). Tanzimat dönemi Osmanlı eğitim sistemi ve kurumları, *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (3), 382-406.

Varış, F. (1976). *Eğitimde program geliştirme*, (2.baskı) Ankara, Kalite Matbaası.

EKLER

İLGİLİ LİTERATÜR TARAMASI

Ataman, A. (1993). *Yaratıcılık ve eğitim*, Türk Eğitim Derneği XVII. Eğitim Toplantısı, Ankara, TED.

Arslanoğlu, İ. (1998). *Kastamonu öğretmen okulları (1884-1977)* İstanbul, Milli Eğitim Bakanlığı

Arslaner, N. (2008). *Milli eğitim şûraları ve eğitim politikaları(1939-1946).*

Atakul, A. (2007). *Gazi eğitim fakültesinin 1982-2004 yılları arasındaki tarihsel gelişimi.*

Arslan, A.(2007). *1980-1989 yılları arasındaki talim ve terbiye kurulu kararlarının değerlendirilmesi*.

Aydın, İ. Şan, G.(Ed.), (1998). *Ankara ilinin cumhuriyet öncesi ve cumhuriyet dönemi eğitimi,* Ankara.

Akyüz, Y.(2013). *Türk eğitim tarihi: m.ö. 1000-m.s. 2013*, Ankara, Pegem Akademi.

Akçay, C.(2008). *Türk eğitim sistemi* Ankara, Anı Yayıncılık,
Akgün, İ. (1948). *Darüşşafaka : Türkiye'de İlk Halk Okulu* İstanbul.

Adem, M.(2002). *Atatürkçü düşünce ışığında eğitim politikamız*, Ankara, Cumhuriyet Gazetesi Yayınları.

Aytaç, K.(1981). *Çağdaş eğitim akımları: yabancı ülkelerde* ,Ankara, D.T.C.F. Basımevi.

Altıparmak, D.(Ed.). *21'inci yüzyılda Türk millî eğitimi,* Ankara. Ocak Yayınevi.

Aytaç, K. (2009). *Avrupa eğitim tarihi*, Ankara, Doğubatı.

Arslan, A.(2004). *Kısır döngü: Türkiye'de üniversite ve siyaset : (1869-2004) : iktidar-muhalefet öğretim üyesi-öğrenci güvenlik kuvvetleri çokgeninde üniversite yönetimi*, İstanbul, Truva.

Aytaç, K.(1998). *Avrupa eğitim tarihi: antik çağdan 19. yüzyılın sonlarına kadar,* İstanbul, M.Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı.

Altuntaş, S. (2002). *Kazım nami duru hayatı ve eğitim görüşleri,* Ankara.

Arslan, Y. (2010). *Yusuf akçura'nın eğitim ve kültür görüşleri*.

Alkan, M. (2003). *İmparatorluk'tan cumhuriyet'e selanik'ten istanbul'a terakki vakfı ve terakki okulları 1877-2000*, İstanbul, Terakki Vakfı.

Anbarcıoğlu, M. (1966). *Maârif, sultan veled,* Ankara,Milli Eğitim Basımevi.

Aydıner, A. (2006). *Avrupa birliğine giriş sürecinde avrupa birliği eğitim politikaları ve türk eğitim sistemine yansıması*, Ankara, Gazi Üniversitesi.

Binbaşıoğlu, C. (2005). *Türk eğitim düşüncesi tarihi: araştırmalar,* Ankara.

Başaran, A. Bozkurt, E.(2003). *Türk millî eğitim teftiş sisteminde yapılanma sorunu (geçmişten günümüze)*, Ankara, TEM-SEN.

Bolay, S.(Ed.) H.(1996). *Türk eğitim sistemi: alternatif perspektif,* Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı.

Bilgiç, E.(1986). *Maarif davamız*, İstanbul, Boğaziçi Yayınları.

Bahri, E. (2005). *Eğitim ve siyaset alanındaki çalışmalarıyla hıfzırrahman raşit Öymen.*

Bilir, Ş.(2006). *Cumhuriyet döneminde dört Türk felsefecisinin eğitim ve eğitim sorunlarına bakışları*, Ankara, Gazi Üniversitesi.

Baltacıoğlu, İ. H. (1995). *Talim ve terbiyede inkılap*, MEB, İstanbul

Başaran, M.(1995). *Türk eğitim tarihi içinde liselerde felsefe eğitimi.* Ankara.

Binbaşıoğlu, C. (1999). *Cumhuriyet dönemi eğitim bilimleri tarihi*, Ankara.

Binbaşıoğlu, C.(2009). *Başlangıçtan günümüze türk eğitim tarihi: yöneticilerin ve eğitimcilerin kendi yazılarıyla*, Ankara. Anı,

Baloğlu, Z. (1990). *Türkiye'de eğitim,* İstanbul, Yeniyüzyıl Yayınları.

Büyükbaş, N.(Ed.), (2010). *Elazığ eğitim tarihi*, Elazığ. Elazığ Milli Eğitim Müdürlüğü Yayınları.

Ballar, S. (2004). *Türk eğitim derneği: bir atatürk kurumu*, İstanbul, İstanbul Koleji Vakfı.

Bulduk, A. (2004). *Polis akademisi tarihi*, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Cenik, Ö. (2004). *Hıfzırrahman raşit öymen ve türk eğitimine katkıları.*

Cicioğlu, H. (1985). *Türkiye cumhuriyeti'nde ilk ve orta öğretim: tarihi gelişimi,* Ankara, .Ankara Üniversitesi.

Ceylan, F.A. (1998). *Gülşehir ilçesinde eğitim (tarihi gelişimi içinde ve günümüzde).*

Çınar, S. (2005). *Eskişehir eğitim tarihi (1876-2004).*

Çitil, M. (2009). *Cumhuriyetin ilanından günümüze kadar türkiye'de özel eğitim (1923 -2007)*

Demir T. (2011). *Eğitim tarihimizde heybeliada bahriye mektebi'nin yeri*.

Demir, M. (2010). *Milli eğitim bakanı hamdullah suphi tanrıöver'in eğitim ve kültür anlayışı.*

Doğan, İ. (2012). *Türk eğitim tarihinin ana evreleri: kurumlar, kişiler, ve söylemler*, Nobel, Ankara.

Ergin, O.(1977). *Türk maarif tarihi: istanbul mektepleri ve ilim, terbiye ve sanat müesseseleri dolayısıyla,* İstanbul, Eser Matbaası.

Erdoğan, İ.(2002). *Yeni bir binyıla doğru Türk eğitim sistemi sorunlar ve çözümler*, İstanbul, Sistem.

Eski, M. (1990). *Mustafa necati bey'in kastamonu'daki çalışmaları*, Ankara, Gazi Üniversitesi.

Coşkun, A. (2007). *Hasan ali yücel: aydınlanma devrimcisi*, İstanbul, Cumhuriyet Kitapları.

Binbaşıoğlu, C .(1982). *Eğitim düşüncesi tarihi*, Ankara, Binbaşıoğlu Yayınevi.

Çıkar, M. (1998). *Hasan-ali yücel ve türk kültür reformu*, Ankara, Türkiye İş Bankası.

Eronat, C. (1997). *Tanpınar'dan hasan-ali yücel'e mektuplar*, İstanbul, Yapı Kredi.

Ergün, M. (1999). *Atatürk devri türk eğitimi*, Ankara, Ocak Yayınları.

Erdoğan, İ. (2010). *Türk eğitim sistemi, eğitim tarihi, eğitim politikası, eğitim felsefesi: milli eğitime dair yazılar, konuşmalar, söyleşiler, demeçler, haberler*, Ankara Nobel Yayınları.

Göçeri, N. (1991). *İsmail hakkı baltacıoğlu'nun din eğitimi ile ilgili görüşleri.*

Göral, V. (2004). *Türkiye' de muhafazakâr modernleşme ve ismail hakkı baltacıoğlu.*

Gökten, R. (1986). *Cumhuriyet dönemi türk eğitim sisteminde teftiş*, Ankara.

Güneri, D. Güneri, M.(2004). *Hasanoğlan köy enstitüsü kurulurken 1941-1951*, Ankara, Tarih Vakfı.

Güneş, M. Güneş, H. (2003). *Türkiye'de eğitim politikaları,* Ankara, Anı Yayıncılık.

Gürbüz, K. (2008). *Yirmi birinci yüzyılın başında Türk milli eğitim sistemi: tarihsel perspektif, uluslararası karşılaştırmalar, temel sorunlar ve çözüm önerileri*, İstanbul, Türkiye İş Bankası.

Gedikoğlu, Ş. (1991). *Türkiye'de yaygın eğitimden çağdaş halk eğitimine,* Ankara, Kadıoğlu Matbaası.

Gölpınarlı, A. (2005). *Cumhuriyet çocuğunun din dersleri: Atatürk dönemi ders kitabı:* İstanbul, Kaynak Yayınları.

Kamer, T. (2008). *Kastamonu eğitim fakültesi tarihi (1956-1992).*

Katırcı, M. Türk, E.(2010). *Cumhuriyet döneminde Türk milli eğitim sistemindeki gelişmeler (1920-2010)* Ankara.

Kansu, I. Kansu, M. (2011). *Nafi atuf kansu (1890-1949) yaşamı ve yazıları*, Ankara, Mülkiyeliler Birliği.

Kaya, K. (2007). *Sabahattin engin: hayatı, sanatı, eserleri*, Ankara, Aydın Kitabevi.

Koçak, K. (1998). *Cumhuriyetten günümüze tarih anlayışı ve ortaöğretim kurumlarında tarih öğretimi (1923-1992)* Ankara.

İlhan, H. İ.(2010). *Samaniye medresesinden köy enstitülerine, (Türk eğitim sisteminin dünü ve bugünü,* İstanbul, Çantay Kitabevi.

Kılıç, İ. (2010). *Enderun mektebi örnekleminde günümüz üstün yetenekli çocukların eğitiminin değerlendirilmesi.*

Koç, N. (1981,Kasım). *Atatürk ve eğitim,* Türk Eğitim Derneği V. Eğitim içi Toplantısı, Ankara, TED.

Koç, N. Demirel, Ö. (1989,Kasım). *Yüksek öğretimde değişmeler*, Türk Eğitim Derneği XII. Eğitim Toplantısı, Ankara, TED.

Kavcar, C. (2000,Aralık). *Halil fikret kanat yaşamı ve hizmetleri,* Türk Eğitim Derneği IX. Anma Toplantısı, Ankara, TED.

Kavcar, C.(1999,Ekim). *Vasıf Çınar yaşamı ve hizmetleri,* Türk Eğitim Derneği VII. Anma Toplantısı, Ankara, TED.

Kalaycı, N. (2004). *Cumhuriyet döneminde ilköğretim: hükümet programları ve uygulamalar*, İstanbul, M.E.B.

Koçer, H.A. (1971). *Eğitim tarihi,* Ankara.

Okudan, İ.(2005). *Tevfik ileri'nin eğitim alanındaki görüş ve uygulamaları*. Ankara, Gazi Üniversitesi.

Oğuzkan, A. (1994,Kasım). *Mustafa necati hayatı ve hizmetleri*, Türk Eğitim Derneği II. Anma toplantısı, Ankara. TED.

Köker, A. (editör) (1993). *Türk Dünyasında kimya bilimi ve eğitimi tarihi,* Kayseri, Erciyes Üniversitesi.

İnan, R. (1995). *Atatürk'ün destanlaşan milli eğitim bakanı hasan-âli yücel* Ankara, Eğit-Der Yayınları.

Eyüboğlu, S.(1999). *1908-1973. Köy enstitüleri üzerine,* İstanbul, Yeni Gün Haber Ajansı.

Kafalı, K.(1989). *Üniversitelerimiz Nereden Nereye Getirildi*, İstanbul, Matbaa Teknisyenleri Basımevi.

Muhammedi, H. (2006). *Cemiyetinin hizmetleri vefa lisesi'nin eğitim tarihimizdeki yeri ve önemi.*

Orakçı, A. (1990). *Reşat nuri güntekin'in romanlarında maarif teşkilatı ve öğretmen,* Ankara.

Öztürk, C. (2005). *Türkiye'de dünden bugüne öğretmen yetiştiren kurumlar,* İstanbul. MEB.

Oğuzkan, A. (1995,Ekim). *İ. hakkı tonguç: yaşamı ve hizmetleri*, Türk Eğitim Derneği III. Anma Toplantısı, Ankara, TED.

Öztürk, E.(1998). *Cumhuriyet dönemi aydın kimliği, sekülerleşme ve köy enstitüleri*, İstanbul, Rağbet Yayınları.

Oğuz, O. Oktay, A. Ayhan, H.(2010). *21. yüzyılda eğitim ve türk eğitim sistemi*, Ankara, Pegem Akademi.

Özmen, S. (2005). *Cumhuriyet döneminde liselerin tarihsel gelişimi,* Ankara, Gazi Üniversitesi.

Öztan, G. (2012). *Türkiye'de çocukluğun politik inşası*, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Öklem, N. (2007). *Atatürk döneminde darülfunun reformu*, İzmir, Ege Üniversitesi Matbaası.

Özkan, S. (2011). *Türk eğitim tarihi,* Ankara, Nobel.

Öztürk, C.(1996). *Atatürk devri öğretmen yetiştirme politikası*, Ankara, Türk Tarih Kurumu.

Oğuzkan, A. (1997 Kasım). *S. Sırrı Tarcan'ın yaşamı ve hizmetleri*, Türk Eğitim Derneği V. Anma Toplantısı, Ankara, TED.

Oruç, M. (2005). *Adıyaman eğitim tarihi (1923 – 2004)*

İlhan E. (2009). *Erken eğitim tarihinde harran okulu.*

Sakaoğlu, N.(2003). *Osmanlı'dan günümüze eğitim tarihi*, İstanbul, Bilgi Üniversitesi.

Sadi, M. (2008). *Kara Harp Okulu`nun eğitim tarihimizdeki yeri.*

Sönmez, Ş. (1996). *Eğitim ve siyasette hasan ali yücel.*

Sakaoğlu, N.(1996*). Cumhuriyet dönemi eğitim tarih*, İstanbul, İletişim Yayınları

Saray, M. (1996). *İstanbul üniversitesi tarihi: 1453-1993,* İstanbul, İstanbul Üniversitesi.

Sezer, İ. (2005). *İsmet inönü döneminde eğitim ve kültür politikaları* Ankara, Gazi Üniversitesi.

Şahin, M. (2009). *Türk ocaklarının eğitim ve kültür faaliyetleri.*

Şahin, M. (2002). *Laik eğitim uygulamaları açısından cumhuriyet dönemi türk eğitimi (1923-1960)* Ankara.

Şanlı, H. (2010). *Milli şef dönemi maarif vekili hasan-ali yücel'in politik konuşmalarında ulusal kimliğin inşası ve yurttaş terbiyesi.*

Taşkesen, Ü. (2006). *Hasan ali yücel'in eğitim felsefesi ve türk milli eğitimine katkıları*.

Türer, A. (2011). *Türk eğitim tarihi*, Ankara, Detay.

Türk, E. (1999). *Milli eğitim bakanlığı'nda yapısal değişmeler ve türk eğitim sistemi*, Ankara, Nobel.

Temizhan, O. (2006). *Halkevleri ve halkevlerinin 1932-1940 arası eğitim* Ankara, Gazi Üniversitesi.

Tekeli, İ. (2010). *Tarihsel bağlamı içinde Türkiye'de yükseköğretimin ve yök'ün tarihi,* İstanbul. Yurt Yayınları.

Tezcan, M. (1992). *Atatürk ve eğitim,* Ankara, Gündoğan Yayınları.

Turgut, E. (1998). *Halkevleri ve halk eğitimi.*

Uygun, S, (2002). *1900'den günümüze halil fikret*, Ankara Üniversitesi.

Uluköse, G. (2008). *Hasan Âli Yücel*, İstanbul, Kastaş Yayınevi.

Uçak, U. (2008). *Ziya gökalp'in eğitim anlayışı.*

Ülken, H. Z. (1967). *Eğitim felsefesi,* İstanbul, Millî Eğitim Basımevi.

Vahapoğlu, H. (1987). *Özel öğretim kurumlarının Türk eğitim sistemi içindeki yeri.*

Vahapoğlu, H. (1990). *Osmanlı'dan günümüze azınlık ve yabancı okulları yönetimleri açısından*, Ankara, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü.

Yavuz, B. (2010). *Türkiye'de sosyal bilimcilerin cumhuriyet dönemi toplumsal tabakalaşma sistemine ilişkin görüşleri.*

Yaylıoğlu, E. (2010). *Konya ili akşehir ilçesi Gazi Mustafa Kemal ilköğretim Okulunun Akşehir eğitim tarihi açısından öneminin ve okulun tarihi gelişiminin incelenmesi.*

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

7/8/945

T. C.
Siirt Valiliği
Özel Büro Kalemi
Sayı : 286

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL
CUMHURİYET ARŞİVİ

Sayın Nafi Atuf Kansu

Parti Genel Sekreteri

Ankara

İlimiz Özel idare bütçesinden Halkevine yapılan yardımlarla derlenmesi sağlanan ve halen basıma hazır bir hale getirilmiş bulunan (Siirt Tarihi) adlı kitabın, Yüksek şahsiyetinizin fotoğrafile degerlendirilmesine ve mümkünse bu eser için 9 - 12 ebadında bir resminizin lütuf buyurulmasına yüksek müsaadelerini en derin saygılarımla arz ederim.

Vali
Cemal Dinç

490 01 52 204 2

80

Fon No: 490 1 0 0 - Kutu No: 52 - Dosya No: 204 - Sıra No: 2

DEVLET ARŞİVLERİ GE...
CUMHURİYET ARŞİ...

SUŞEHRİ

6 / XI / 945

Sayın Bayım ;

Reisicumhur, Milli Şefimiz tarafından Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğine asaleten tayininizi sevinçle karşılar, en hararetli tebriklerimi arz eder ve muvaffakiyetinizin devamını saygı ile dilerim efendim.

Halkevi Başkanı
Hayri Baydar

490 | 01 | | | 52 | 204 | 2

44

Fon No: 490 1 0 0 - Kutu No: 52 - Dosya No: 204 - Sıra No: 2

BEDEN TERBİYESİ UMUM M. ÜDÜRLÜĞÜ
HUSUSİ

DEVLET ARŞİVLERİ GE...
CUMHURİYET ARŞİVİ

Ankara 1 - 11 1945

Sayın Bay Nâfî Atuf Kansu

C. H. P. Genel Sekreteri.

Genel Sekreterliğe tayininizi Memleket , Parti ve Halkevleri içün isabetli , hayırlı görerek sevindim. Bu vesile ile iyi temennilerimi , tebrik ve bağlılıklarımı arz ederim Saygılarımla..

Milli Eğitim Bakanlığı
Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğü .
Müfettişi ve
Ankara Halkevi Temsil
Komitası Azasından :
B. Yıldırım
Bedri Yıldırım .

490 01 . 1 . 52 204 2

42

Fon No: 490 1 0 0 - Kutu No: 52 - Dosya No: 204 - Sıra No: 2

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

İstanbul - 16/9/1943

Sayın Bay Nafi Atuf Kansu
Kırklarleli mebusu, C.H.P. Genel
Sekreterlik muavini
Ankara

Yunan Tragedia tarihinin dört cildini de takdim etmiştim. Yazılması altı ay süren bu eseri takip edecek olan Yunan komedisi ve Lâtin tiyatrosu tarihlerini de aynı suretle eksiksiz ve tam bir tetkikle hazırlıyabilmek için yine bu kadar bir zamana ihtiyaç vardır. Bu da hiç şüphesiz takdir edersiniz ki başka hiçbir yazı ile meşgûl olmamam sayesinde başarılabilir. Ancak Partimin teşvik ve taltifi, bana, bundan sonraki çalışmalarımda da en büyük bir ümit ve cesaret menbaı olacağından, bütün mevcudiyetimle hizmette bulunmağı kendime pek büyük bir vazife bilmekteyim. Gönderdiğim tragedia tarihi acaba incelenmiş ve neticesi belli olmuş mudur? Beni çok sevindireceğini ümit ettiğim cevabınızı beklediğimi arzeder ve derin saygılarımı sunarım.

Halit Fahri Ozansoy

Adres: Halit Fahri Ozansoy
Lalahatun so. N° 13, Büyükada
İstanbul

490 01 52 204 1

Fon No: 490 1 0 0 - Kutu No: 52 - Dosya No: 204 - Sıra No: 1

T. C.
BAŞBAKANLIK
YAZI İŞLERİ VE SİCİL
MÜDÜRLÜĞÜ

ÖZETİ :

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

Gelen evrakın	Tarihi	3/11/1949
	No.	12302
Yazan Memur		
Yazı tarihi		3/11/1949
Beyaz eden		
Beyaz tarihi		3-11-949
Karşılaştıranlar		
Dosya No.		6/1/4127
Gidiş No.		6
Ekleri		3896
Sevk tarihi		
Kaydeden		4-11-49

Not :

Büyük Millet Meclisi
Yüksek Başkanlığına

Kırklareli Milletvekili Nafi Atuf Kansu'nun 23/10/1949 tarihinde vefat ettiği, İçişleri Bakanlığından alınan 3/11/1949 tarih ve 36-23302/12302 sayılı tezkeresiyle bildirilmiştir.

Teessürle arzederim.

Başbakan

3-11-949

3.11.949

030	10			77	509	7

4

[No. 9]

Başbakanlık Devlet Matbaası

Fon No: 30 10 0 0 - Kutu No: 77 - Dosya No: 509 - Sıra No: 7

CÜMHURİYET HALK PARTİSİ
Genel Sekreterliği
ÖZEL

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Ankara: 6 Ocak 1946

Kardeşim Zühtü Bey

(Adana Valileri) adlı bir eserin müsveddesi Ticaret Bakanlığı Müfettişi Taha Toros tarafından size gönderilecektir. Eseri ben de okudum . Adana'nın idarî tarihçesini etraflıca incelemiştir . Kitabın vilâyet adına basılması bir kazanç olur . Sizin de tensibinize arzeder, gözlerinizden öperim.

Sayın Zühtü Bumkan
Seyhan Adana valisi

490	01			52	204	3

Eldem Taha Toros
müfettiş. 18

Fon No: 490 1 0 0 - Kutu No: 52 - Dosya No: 204 - Sıra No: 3

C. H. P.
GÖLOÜK HALKEVİ
Başkanlığı

Sayı : 213

4/11/945

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Şubesi :

Sayin Bay Nafi Atuf Kansu
C.H.P. Genel sekreteri.
Ankara

Uzun senelerdenberi ilmi ve idari sahalardaki hizmetlerinizin daima takdirkâri olan acizleri, kiymetli şahsiyetinizin Partımız Genel sekreterliğine esaleten seçilmesi dolayısile duyduğu memnuniyeti bildirmeği bir vecibe tanır ve bu münasebetle kadim bir meslektaşınızın can ve gönülden gelen tebriklerinin lütfen kabul buyrulmasını sonsuz tazimlerimle rica eder ve daimi muvaffakiyetler dilerim .

Halkevi Başkanı
Muammer Targaç

490 | 01 | | | 52 | 204 | 2

55

Fon No: 490 1 0 0 - Kutu No: 52 - Dosya No: 204 - Sıra No: 2

Mustafa Necati bey'le bir inceleme gezisinde, 1925-1927

Mustafa Necati bey'le Kastamonu'da bir inceleme gezisinde

Maarif Vekaletinde BakanVasıf Çınar ile. Bakan Çınar'ın sağında Nafi Atuf, solunda Reşat Nuri, orta sıra soldan beşinci İhsan Sungu, en arkada ortada İsmail Hakkı Tonguç

Nüfüs Kağıdı

İstiklâl madalyası

VESİKASI

1-Milli Mücadele esnasında Hakimiyet-i Milliye Gazetesi Yazı İşleri Müdürü olarak hizmetinden dolayı beyaz şeritli 2-İstiklal Madalyası Beratı ve Karar yazısı Türkçe-Osmanlıca (26 Haziran 1927)

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı	:	Yavuz Sondoğan
Doğum Yeri ve Yılı	:	1986, Çekerek
Medeni Hali	:	Bekar
Yabancı Dil	:	İngilizce
E- Posta	:	bozokluyavuz@hotmail.com
Eğitim Durumu	:	Lisans
Lisans	:	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği
Mesleki Deneyimi	:	Öğretmen